

บทที่ ๒

การวิเคราะห์เนื้อหาและคุณค่าของคัมภีร์สิวชัยชาดก

๒.๑ ความหมายของชื่อคัมภีร์

สิวชัยชาดก แยกเป็น ๒ คำ คือ สิวชัย+ชาดก คำว่า สิวชัย ไม่ปรากฏมีใช้ในพระไตรปิฎกและอรรถกถา แต่มีคำที่ใกล้เคียงกัน ๒ คำ คือ สิว กับ สิวราช คำว่า สิว ปรากฏในมธุรัตถวิลาสินี อรรถกถาพุทธวงศ์ ขุททกนิกาย กล่าวถึงการที่พระโพธิสัตว์ไม่ทรงอิมด้วยการบริจาคทาน โดยยกตัวอย่างเชื่อมโยงไปถึงสิวชาดก เมื่อตรวจสอบกับพระไตรปิฎกแล้วปรากฏคำว่าสิวราชชาดก เพราะฉะนั้นจึงเห็นว่า สิว และ สิวราช เป็นบุคคลเดียวกัน แต่ด้วยเหตุที่สิวชัยชาดกเป็นชาดกนอกนิบาต ผู้แต่งจึงใช้คำว่าสิวชัย

ชาดก เป็นส่วนที่ ๑๐ ในบรรดา ๑๕ ส่วนของขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎก และเป็นองค์ที่ ๗ ของนวัคสัตตศาสนา ชาดกคือเรื่องราวหรือชีวประวัติในชาติก่อนของพระพุทธเจ้าคือสมัยที่พระองค์เป็นพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีเพื่อตรัสรู้ ‘อยู่’ พระองค์ทรงนำมาเล่าให้พระสงฆ์ฟังในโอกาสต่างๆ เรียกเรื่องในอดีตของพระองค์นี้ว่าชาดก^๑

สิวชัยชาดก หมายถึง เรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า สมัยเสวยพระชาติโพธิสัตว์เป็นพระราชาพระนามว่า “สิวชัย”

๒.๒ ประวัติผู้แต่งและสถานที่ที่แต่ง

วรรณคดีบาลีในชั้นอรรถกถาเป็นต้นลงมา ส่วนใหญ่มักไม่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับผู้แต่งมากสิริชัยชาดกก็มีน้อยเดียวกัน คือไม่ปรากฏนามผู้แต่งในต้นฉบับที่นำมาวิจัย ซึ่งตรงกับความเห็นของสุภาพรณ ณ บางช้าง ว่า ... ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับผู้แต่งในตัวคัมภีร์สิวชัยชาดก และไม่มีการอ้างอิงถึงในหนังสือและเอกสารต่าง ๆ^๒ พรพวรรณ แก้วประเสริฐ ได้ศึกษาสิวชัยชาดกในส่วนที่ได้แปลเป็นภาษาล้านนาเรียบร้อยแล้ว และได้ให้ข้อสันนิษฐานว่า

^๑ พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๓), หน้า ๒๐๐.

^๒ สุภาพรณ ณ บางช้าง, วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสูตรตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๓), หน้า ๑๑๗.

วรรณกรรมด้านนาเรื่องสรีวิชัยชาดกนี้ ผู้ แต่งน่าจะเป็นพระภิกษุอยู่เหตุผล ๒ ประการ คือ (๑) แปลภาษาบาลีได้อย่างถูกต้องสละสล(๒) อุทาหรณ์ที่แทรกในเรื่องมีที่มาจากพระสูตรต้นตปิฏก ธรรมบท รวมถึงพระสุ ตระและอรรถกถาที่ผู้ ผู้ มีความรู้ เรื่องนี้ท่านเป็นผู้ ผู้ ที่ได้ศึกษา พระไตรปิฎกมาแล้วเป็นอย่างดี^๓

ในยุคทองแห่งพระพุทธศาสนาล้านนา ปรากฏหลักฐานว่า “...ในยุคนี้ได้มีพระเถระ จำนวนหลายท่านที่เป็นนักปราชญ์และเชี่ยวชาญในภาษาบาลี จนสามารถแต่งคัมภีร์ต่าง ๆ เป็น ภาษาบาลี... และมีหลักฐานทำให้เชื่อได้ว่าเป็นผลงานพระล้านนาแต่งขึ้นในยุคเดียวกันนี้ เช่น ปัญญาสชาดก หรือชาดก ๕๐ ชาติ (ความจริงมีมากกว่า ๕๐ เรื่อง) อันเป็นบ่อเกิดแห่งวรรณคดี สำคัญของไทยอีกหลายเรื่อง เช่น สมุทโฆษคำฉันท์ สังข์ทอง พระสุธนมนโหรพา นอกจากนี้ก็เป็น บทสวดมนต์ คือ อุปปาสันติ เป็นฉันทภาษาบาลี ซึ่งนิยมใช้สวดในการทำบุญสะเดาะเคราะห์ และสืบชะตาเมือง งานนิพนธ์เป็นภาษาบาลีที่กล่าวมาข้างต้นนี้ล้วนแต่แต่งขึ้นหลังรัชสมัยของพระ ยะติโลกราช และมากที่สุด ในรัชการของพระเมืองแก้ว ต่อแต่นั้นมางานนิพนธ์ภาษาบาลีที่แสดง ความเป็นปราชญ์ของพระชาวล้านนาก็เสื่อมถอยไปเรื่อย ๆ พร้อมกับการสิ้นสุดลงแห่งยุคทองของ ล้านนา โดยเฉพาะหลังจากเสียเอกราชแก่พม่าใน พ.ศ. ๒๑๐๑ อาณาจักรล้านนาก็ถูก พม่ายึด ครอบครอง นานกว่า ๒๑๖ ปี แต่พม่าก็ได้รุกรานพระพุทธศาสนา เพราะนับถือศาสนา เดียวกัน ทั้งนี้ในภายหลังได้สำรวจพบว่า มีชาดกนอกนิบาตที่แต่งในล้านนาอีกประมาณ ๒๕๐ เรื่อง^๔ หนึ่งในจำนวนนี้ ผู้ ผู้ พินิจฐานว่าน่าจะมีคัมภีร์สรีวิชัยชาดกด้วย แต่มีหลักฐานว่าเนื่อง ด้วยพระเจ้าแผ่นดินพม่าองค์ใดองค์หนึ่งดำรัสว่าเป็นหนังสือปลอมพระพุทธรูป จึงให้เผาเสีย^๕ แต่ก่อนที่จะเผานั้น คัมภีร์สรีวิชัยชาดกน่าจะได้เผยแพร่ไปถึงเมืองน่านแล้ว จึงปรากฏว่ามีบันทึก เมื่อช่วงพุทธศักราช ๒๓๐๖ – ๒๔๐๖ และฉบับนี้คือฉบับล่องชาด ในปัจจุบัน

ผู้ ผู้ วิจัยเชื่อสรีวิชัยชาดกเป็นคัมภีร์ที่พระพุทธรักขิตแต่งที่วัดพระเชตุพน หลังจาก ที่ พระพุทธรักขิตไปเรียนธรรมในพุกามกลับมาแล้ว หรืออาจเป็นวัดสวนดอก หลังจากที่มาจับเป็น

^๓ พรพรรณ แก้วประเสริฐ, “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาไทยเรื่องสรีวิชัยชาดก”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๒.) หน้า ๒๑.

^๔ **วรรณกรรมภาษาบาลี**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.baanjomayut.com/library_2/extension-1/in_the_pali_scriptures/02.html [๒๗ มกราคม ๒๕๕๗].

^๕ พระยาดำรงราชานุภาพ พระนิพนธ์คำนำในการพิมพ์ครั้งแรก หน้า (๗). อ้างใน **ปัญญาสชาดก เล่ม ๒**, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานออกเมรุพระราชทานเพลิงศพพระธรรมสิทธิธำมรงค์ (หนู ถาวโรภาส) ณ วัด พระสิงห์วรมหาวิหาร จังหวัดเชียงใหม่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๕๒.

สังฆนายกที่วัดสวนดอกแล้วเป็นที่พึ่งพระทัยพระยาล้านนา^๖ ซึ่งในสมัยนั้นเป็นช่วงที่ พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่เจริญรุ่งเรืองที่สุด แต่ยังไม่รวมเป็นประเทศไทย

๒.๓ สมัยที่แต่ง

สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้ให้ข้อคิดเห็นว่า สิวิชัยชาดกน่าจะเป็นผลงานที่แต่งในประเทศไทย เนื่องจากพบต้นฉบับคัมภีร์สิวิชัยชาดกในประเทศไทยหลายฉบับทั้งที่เป็นฉบับที่เป็น ภาษาบาลีและที่ได้เรียบเรียงเป็นภาษาไทย ถือได้ว่าเป็นพัฒนาการสุดท้ายหรือสูงสุดของชาดก บาลีที่แต่งในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบสมัยการแต่งชาดกส่วนที่ ๓ ของปัญญาสชาดกซึ่ง ประมาณว่าแต่งระหว่าง พ.ศ. ๒๐๐๐-๒๓๐๐ แล้ว สิวิชัยชาดกก็ควรจะแต่งในช่วงระหว่างนั้น^๗ และเมื่อได้ตรวจสอบวรรณกรรมเรื่องสิวิชัยชาดกที่เขียนด้วยอักษรอื่น เช่น เขียนด้วยอักษรธรรม อีสาน ๓ ฉบับ อักษรขอม ภาษาบาลี ๓ ฉบับ เอกสารทั้งหมดมิได้ระบุผู้^๘ แต่งและสมัยที่แต่ง เช่นกัน^๙

ในประชุมพงศาวดาร ภาค ๑๐ เรื่องราชวงศ์ปกรณ พงศาวดารเมืองน่าน ฉบับพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช^{๑๐} บันทึกไว้ว่า เถึงจุลศักราชได้ ๑๑๒๕ ตัวปีกาไก่ นั้นนั้นก็เบิกบายของ พระราชทรัพย์ออกสร้างเขียนธรรมเทศนาแถมต่อไป มีดังจักแจ้งต่อไปนี้แล คือ มหาเวส (สันตราชาดก) ฉบับให้เกล้ากับ ๑ มี ๑๓ ผู้ ก มาลาผู้ ออกนึ่งษ์ ๑ ผู้ ก รวงษ์ ผู้ ก มหาเวสฉบับ กำแพงชั้นในกับ ๑ รวม ๑๖ ผู้ มหาวะสฉบับเมืองสองกับ ๑ รวม ๑๖ ผู้ มหาวะสฉบับพระยอด สร้อยกับ ๑ มี ๑๖ ผู้ มหาวะสฉบับภู กำฝัมี ๑๖ ผู้ ก มหาเวสฉบับพระหินปู ๑ มี ๑๖ ผู้ ก จำปาสีตันคัมภีร์ ๑ มี ๔ ผู้ ก อภัยราชคัมภีร์ ๔ ผู้ กัมมวาจา ๔ ผู้ ก ปิฎกตั้งรวมมี ๔ ผู้ ก

^๖ พระพุทธพุกามและพระพุทธญาณ, *ตำนานมูลศาสนา*, ศิษยานุศิษย์ถวายมูทิตาสักการะพระอมรเวที (วรรณ เขมจารี) วัดสวนดอก, (เชียงใหม่: อนุพงษ์การพิมพ์, ๒๕๔๔), หน้า ๒๑๗-๒๑๘.

^๗ สุภาพรรณ ณ บางช้าง, *วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสูตรตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย*, หน้า ๑๑๘.

^๘ พรพรรณ แก้วประเสริฐ, "การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาไทยเรื่องสิวิชัยชาดก", *วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต*, หน้า ๒๑.

^๙ แสนหลวงราชสมภาร, *ประชุมพงศาวดาร ภาค ๑๐ เรื่องราชวงศ์ปกรณพงศาวดารเมืองน่าน*, พิมพ์ครั้งแรกในงานปลงศพพระเจ้าสุริยพงษ์ผริตเดช, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๑), หน้า ๑๗๘. (สันนิษฐานว่าเป็นการคัดลอก จากฉบับใด ไม่ปรากฏชัด. ส่วนปีจุลศักราช ๑๑๒๕ นั้น น่าจะเป็นปี ๑๒๒๕)

พุทธาภิเศก ๓ ฦ กทมณีนันท์ ๕ ฦ ก พิมพณันจัว ๕ ฦ ก ทุกกนิปลต ฦ อนาคตวงส ๕ ฦ ก
สุวัณณชีวหา ๖ ฦ ก ศิริวิไชยยนตหงษ์ ฦ ...ก

สิวิชัยชาดก เป็นคัมภีร์ที่พระพุทธรักขิตประพันธ์หรือแต่งเมื่อช่วงประมาณปี ๑๙๗๔-๒๐๖๔ อันเป็นยุคทองของพระพุทธรศาสนาล้านนา ระหว่าง ๓ รัชกาล คือ พระยาติโลกราช พระยอดแก้วเชียงราย และพระเมืองแก้ว (พระปิลกปนัดดาธราช) อันเป็นช่วงเวลาที่มีการศึกษา พระธรรมวินัย และรจนาคัมภีร์ภาษาบาลีจำนวนมาก^{๑๐} พอพ้นจากสามรัชกาลนี้แล้วก็ไม่มีผลงาน ภาษาบาลีที่โดดเด่นอีก และหลังจากการสังคายนาที่วัดโพธารามมาแล้ว เกียรติคุณแห่ง พระพุทธรศาสนาในล้านนาได้แพร่กระจายไปถึงประเทศใกล้เคียง และในปี ๒๐๖๖ กษัตริย์แห่ง กรุงศรีสัตนาคนหุต (ล้านช้าง) ทรงส่งราชทูต มายังสำนักเชียงใหม่เพื่อขอคณะสงฆ์และ พระไตรปิฎกไปสืบสานพระพุทธรศาสนาในอาณาจักรล้านช้าง พระเจ้านครเชียงใหม่จึงให้พระเทพ มงคลกับภิกษุพาคณะสงฆ์นำพระไตรปิฎกบาลี ๖๐ คัมภีร์เดินทางไปยังกรุงศรีสัตนาคนหุตในปี เดียวกันนั้น^{๑๑} และหนึ่งในจำนวน ๖๐ คัมภีร์นั้น อาจจะมีคัมภีร์สิวิชัยชาดกด้วย จึงได้แปลเป็น ภาษาไทยน้อยในอีสานตอนเหนือของไทยปัจจุบัน

๒.๔ ความสำคัญของคัมภีร์สิวิชัยชาดก

ในหัวข้อที่ว่าด้วยประวัติฦ ๑ แต่งและประวัติของแต่งคัมภีร์สิวิชัยชาดก สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้กล่าวว่า ไม่ปรากฏหลักฐานเกี่ยวกับฦ ๑ แต่งและประวัติการแต่งในตัวคัมภีร์สิวิชัย ชาดก และไม่มีการอ้างอิงในหนังสือและเอกสารต่าง ๆ^{๑๒}

ฦ ๑ วิจัยเห็นชัดว่าไม่ได้รับการอ้างอิงในหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ นั้น ไม่ได้ หมายความว่าคัมภีร์สิวิชัยชาดกไม่มีสาระสำคัญ ความสำคัญของคัมภีร์สิวิชัยชาดกอยู่ ที่การได้ ปฏิบัติหน้าที่ของฦ ๑ แต่ง กล่าวคือฦ ๑ แต่งทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธรศาสนาตามที่ปรากฏในคัมภีร์ ญาโณทัยปกรณ์ และในต้นฉบับที่นำมาวิจัยนี้ ฦ ๑ จารแม้ไม่ใช่ฦ ก็จัดสิ่งอย่างนั้นก็ได้จารความ ปรรณนาของตนให้ประสพบุญกุศล บางฉบับฦ ๑ จารตั้งความปรรณนามเป็นปฐมสาวกของ

^{๑๐} ดู รายละเอียดเพิ่มเติม เพิ่งผลา, ประวัติวรรณคดีบาลี, พิมพ์ครั้งที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๒๕๐.

^{๑๑} วรรณกรรมภาษาบาลี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : http://www.baanjomut.com/library_2/extension-1/in_the_pali_scriptures/02.html [๒๗ มกราคม ๒๕๕๗].

^{๑๒} สุภาพรรณ ณ บางช้าง, วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย, หน้า ๑๑๗.

เอกนุ เตน อนาคตสุ ส พุท ธสุ ส โลกนาถสุ ส โลกานุกมฺ มสภิก ๙ ซึ่งเข้าใจว่า ป
 ญ์ วิจารณ์ได้ทำบุญด้วยการสักระยะเผยแพร่ธรรม ดังปรากฏในญาโณทพยปกรณ์^{๑๔}

๒.๕.๒ ฉบับล่องชาด เลขที่ทะเบียน ๕๕๖๐ ชื่อคัมภีร์สรีวิชัยชาดก อักษรขอม ภาษา
 บาลี จำนวน ๗ ฎ ฎ ๒๓๕๔ ลาน ลานละ ๒ หน้า หน้าละ ๕ บรรทัด บรรทัดละ ๘๐-
 ๑๐๐ ตัวอักษร

ข้อสังเกต ฎ ฎ ที่จำนวน ๒๓ ลาน ฎ ๒๓๖ ฎ ๒๓๔ ลาน ส่วนฎ ฎ สดุดทำยมีมาก
 ถึง ๓๔ ลาน ปกลานทุกฎ ฎ ฎ วิจารณ์ออกแบบเดียวกัน คือ พุ รสีวิชัยชาตกณแล้ว พุ ยาสิสท
 เทพุ ยทุ^{๑๕} ฎ ฎ ๒๓๖ ปกลานจารว่า สรีวิชัยชาตก ทุติย ฎ ๒๓๖ ทานแล้ว พุ ยาสิสทเทพุ ยทุ ฎ ฎ
 ๓ ปกลานจารว่า พุ รสีวิชัยชาตก ฎ พุก ยาสิสท พุ ยทุ ทานแล้ว ฎ ฎ ที่ปกลานจารว่า
 พุ รสีวิชัยชาตก ฎ ทานแล้ว พุ ยาสิสทเทพุ ยทุ ฎ ฎ ๒๓๖ ปกลานจารว่า พุ รสีวิชัย ยชาตก ฎ
 ฎ ๕๖ พุ ยาสิสทเทพุ ยทุ ฎ ฎ ๒๓๖ ปกลานจารว่า พุ รสีวิชัยชาตก ฎ ทานแล้ว พุ ยา
 สิสทเทพุ ยทุ ฎ ฎ ๒๓๖ ปกลานจารว่า พุ รสีวิชัยชาตก ฎ ๓๖๖ ปกิฎ ฎ ๓๖๖ ทานแล้ว ยา
 สิสทเทพุ ยทุ ฎ ฎ

ฉบับล่องชาด อักษรจารมีลักษณะเป็นเส้นตรง เส้นคม ชัดเจน จารลึก มีความงาม
 เสมอต้นเสมอปลาย สันนิษฐานว่าเป็นฝีมือของฎ ฎ ชายหรือไม่ก็เป็นคนชั้นสูงจะเป็นการจารคน
 เดียว ไม่ใช่แบ่งกันจารเป็นฎ ฎ เหมือนในฉบับล้านนาตอนสุดท้าย ลานสุดท้าย ฎ ฎ ๒๓๖ ว่า นิพ
 พานปจ จโย โหตุ รมย พุทโธ ธ สรณ คจ ฉามิ ธม ม สรณ คจ ฉามิ สัม สรณ คจ ฉามิ ๙ ซึ่ง
 ให้เข้าใจได้ว่า เป็นการคัดลอกเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระราชอาพระองค์ใดพระองค์หนึ่ง
 แน่นนอน

ฉบับล่องชาด มีความบกพร่องสุ งในด้านการเรียงใบลาน เพราะเรียงสลับเนื้อหา
 สารของเรื่องข้ามไปหลายลาน และมีการลงหมายเลขลานซ้ำกัน ซึ่งฎ ฎ วิจัยได้[๖] กำกับใน
 งานวิจัยนี้แล้ว ส่วนใบลานที่ลงหมายเลขซ้ำกันนั้น ฎ ฎ วิจัยได้ทำเชิงอรรถดังนี้.เลข/๕/๑(๒)/๑
 หมายความว่า ฉบับล่องชาด ฎ ฎ ที่ลานที่ ๕ หน้า ๑ (ครั้งที่ ๒) บรรทัดที่ ๑ เป็นต้น เป็น
 ตัวอย่าง

^{๑๔} พระพุทธโฆสจารย์, ญาโณทพยปกรณ์, อนุสรณ์งานสมโภชพระพุทธมัญจนาถ
 พระสังฆราชญาโณทพยมหาเถระ, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การรถไฟฯ, ๒๕๐๖), ภาษาบาลีหน้า ๓๕-๓๘.
 แปลเป็นไทยหน้า ๑๐๑-๑๐๓.

^{๑๕} พระยาศรีสทเทพสร้าง : ฎ ฎ วิจัย

๒.๕.๓ ฉบับล้าหนา เลขที่ทะเบียน ID.103 ลป. 010405300 ชื่อคัมภีร์ใบลานบาลี
สรีวิไชยปัญหา/สรีวิไชยปัญหา อักษรไทยยวน ภาษาบาลี จำนวน ๗ ผูก ก๑๕-๒๖ ลาน ลาน
ละ ๒ หน้า หน้าละ ๕ บรรทัด บรรทัดละ ๔๐-๑๐๐ ตัวอักษร

ข้อสังเกต ผูก ๑กจำนวน ๑๙ ลาน ผูก ๒กจำนวน ๑๙ ลาน ผูก ๓กจำนวน ๒๔ ลาน
ผูก ๔กจำนวน ๒๐ ลาน ผูก ๕กจำนวน ๒๐ ลาน ผูก ๖กจำนวน ๒๕ ลาน ผูก ๗กจำนวน ๒๖
ลาน เป็นลานที่กว้าง ๕.๒ เซนติเมตร ยาว ๖๐ เซนติเมตร

ฉบับล้าหนา ตัวอักษรการจารชัดเจน คมและลึก แต่เมื่ออ่านผ่านฉบับที่ถ่าย
ไมโครฟิล์มแล้วเห็นว่าเป็นฉบับเก่ามาก ซึ่งในลานสุดท้ายของทุกผูก จารได้ระบุปีที่จารด้วย
ความเก่าของใบลาน ทำให้บางแห่งเป็นแถบสีดำทับตัวอักษร บางแห่งอ่านไม่ได้ก็มี

ในลานใบสุดท้ายของฉบับล้าหนา แต่ละผูก จารได้จารดังต่อไปนี้

ผูก ๑ ที่ปาฬีสวิไชย ยปณฺ หาผูก กต้นแล ข้าแต่มปีกัณเฑาะ ๑๑ คำ
พรร่าว่าได้วัน ๔ เสด็จแล้วยามแตรคำ ศักราชได้ ๑๒๐๑ ตัวแล / อิมินา สพุ พวดุ ฤทธาเนน สพุ พ
ปริวารทาเน กตปุโ อนาคตกาเร อรหุ ตา รภย ยํ อริยเมตฺ เตยฺ ยพุทฺ ฐณฺ จติเก เอหิกุ
ภวายํ ปจฺ จโย โหตุ สัสสโรปิติขปาวิสารทาสุรูปตฺ ตถาคยวณฺ ฌามหาเตชา มหป
มพฺ พมทาสตฺ ตรตนสุ สมฺ ปนฺ นามวามชาภิโกเรตุ ติสฺสฺ ตสฺสเสสุมาพริตฺตวามินํ ดังนี้ ด้วย
กุศลณานบุญอันข้าได้แต่ได้เขียนยังบาฬีสวิไชย ยปณฺ หานี้ ขอจูงให้อุดมสมริทิตั้งการ
แห่งตัวข้าชูเยื้องชูประการ แต่เทอะ

ผูก ๒ ที่สวิไชย ยปณฺ ข้าแต่มปีกัณเฑาะ ๑๑ ออก ๒ คำ พรร่าว่าได้วัน ๒
ยามแตรพาด ศักราชได้ ๑๒๐๑ ตัว เสด็จแล้วแลนายเอย ค่อยพิจารณา ดู เทอชยเตชะกุศล
ส่วนบุญอันข้าได้แต่ยังบาฬีสวิไชย ยปณฺ หานี้ ขอให้อข้ามีบุญปัญญาอันเฉลียวฉลาดวิเศษสัก
สวาดอาจู ๕ ษัหมัน ๔ พันชัณฐเจ้าชูดวงธมมัญญู ภวชาติตราบต่อเท้าเข้าสู่ เนรพานดับเมี้ยนสงสาร
เสียให้อขาดเที่ยงแท้ดีหลีเทอะ

ผูก ๓ ที่นนุ ทเสนกณฺ ติ นนฺตฺจแล้วเดือน ๑๐ แรม ๑๕ คำ เดือนดับ วัน ๗ แล
ข้าขอเอาสุข ๓ ประการ มีเนรพานเป็นยอดแต่เทอะ ธนียะ หน้ารับเกล้าสวิไชย ยปณฺ ๗๖
แล้วยามดู ดข้ายอ่อนในตามตัวเก่าเพิ่นแล หากย่งใจณัดแลนา เจ้าแสนประยาค่อยพิจารณา
ดู ห่อถึห่อแมนเทอะ ที่ไต่บ่แมนก็แปดสิบเทอะเนอ

ผูก ๔ ที่ ปาฬีสวิไชย ยปณฺ หาผูก ปาฬีสวิไชย ยปณฺ หา ๔ กั้นนายเหย
หน้ารับเกล้าปารีสวิไชย ยปณฺ หา ๔ ขักได้เขียนธมฺ มผูก กนี้ ข้าขอเอาสุข ๓ ประการ มี

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดวิธีการและหลักเกณฑ์ในการตรวจชำระ ดังนี้

๒.๖.๑ นำต้นฉบับตัวเขียนคัมภีร์วิชัยชาดกทั้ง ๓ ฉบับมาปริวรรตเป็นอักษรไทยแล้วเปรียบเทียบกัน

นอกจากนี้แล้วยังได้นำฉบับภูมิพิไลภิกขุ ต้นฉบับพิมพ์ดีด ขนาดกระดาษ ภาษาบาลี อักษรไทย มาเทียบเคียงอีก ๑ ฉบับ แต่ปรากฏว่าฉบับภูมิพิไลภิกขุมีข้อบกพร่องผิดพลาดหลายแห่ง เพราะไม่ได้มีการตรวจชำระ

๒.๖.๒ เปรียบเทียบลักษณะการจาร ความบกพร่องของการสะกดคำ ความผิดพลาดทางหลักไวยากรณ์ และความสมบูรณ์ วรรคของเนื้อหาสาระ

๒.๖.๓ จากการศึกษาอย่างละเอียดแล้วพบว่า

๑) ฉบับทองทิพย์ เลขที่ทะเบียน ๕๕๖๕ ในหอสมุดแห่งชาติ เป็นฉบับที่สมบูรณ์ วรรคที่สุดในแง่ของการจารอักษร ความถูกต้องของการสะกดคำ หลักไวยากรณ์ และเนื้อหาสาระ ซึ่งน่าจะเป็นฉบับใหม่ที่มีการกลั่นกรองให้เรียบร้อยแล้ว

๒) ฉบับล่องชาด เลขที่ทะเบียน ๕๕๖๐ ในหอสมุดแห่งชาติ แม้มีลักษณะการจารอักษรสวยงามคงเส้นคงวามากกว่าฉบับทองทิพย์ แต่พบความคลาดเคลื่อนทางหลักไวยากรณ์ที่สำคัญ คือ อาวุโส โน สตุ ธา ทาเนน อดีตในต้นเรื่อง*

๓) ฉบับล้านนา เมื่อสังเกตจากสภาพใบลานผ่านทางไมโครฟิล์มแล้ว ฉบับล้านนานี้มีสภาพเก่ามาก ตัวอักษรเลอะเลือนกระทั่งอ่านไม่ออกหลายแห่ง บางแห่งปรากฏเป็นเข็ญรากลบเป็นสีดำ ทำให้อ่านไม่ออก แต่เมื่อสังเกตการณ์เรียงประโยคแล้ว ปรากฏว่ามีข้อผิดพลาดทางด้านไวยากรณ์ที่สำคัญ คือ อาวุโส โน สตุ ธา ทาเนน อดีตในต้นเรื่องเหมือนฉบับล่องชาด

อาศัยเหตุผลด้านไวยากรณ์ส่วนต้นนี้ เนื้อความต่อเนื่องไม่ติดขัด และความชัดเจนของของอักษรที่จารเป็นเกณฑ์ ผู้วิจัยจึงตัดสินใจเลือกฉบับทองทิพย์เป็นหลัก และอาศัยฉบับอื่นเป็นหลักฐานเทียบเคียง ซึ่งฉบับทองทิพย์นี้แม้สมบูรณ์ วรรคก็มีใช้ดู กตัญญูทั้งหมด ยังมีข้อผิดพลาดและขาดตกบกพร่องอยู่ ด้วยเหมือนกัน

เมื่อนำคัมภีร์วิชัยชาดกทั้ง ๓ ฉบับมาเทียบกันอีกครั้งหนึ่ง ผู้วิจัยได้พบข้อความในสาระที่มุ่งหมายอย่างเดียวกัน แต่ใช้คำไม่เหมือนกัน คือ ประโยคที่พระศาสดาเสด็จไป-มา

* หลักการเรียงประโยคในภาษาบาลี บทว่า เต, เม, โน, वो ที่สำเร็จจาก อมฺ , ฌมฺ , ห ศัพท์ จะต้องเรียงไว้หลังบทอื่นเสมอ แต่ในกรณีนี้ ประโยคนี้เรียง โน (ของพวกเรา) เรียงหลังศัพท์ อาวุโส ซึ่งเป็นศัพท์ ไม่ใช่บท จึงผิดหลักของการเรียงประโยค. ในฉบับล้านนามีหลักอธิบายในลักษณะอย่างนี้เหมือนกัน : ผู้วิจัย

ธรรมสภา (ธมฺ มสภํ อากนฺ ต๖/๑๒/๓) (ธมฺ มสภายํ คนฺ ตฺ. ๑/๖/๑๗๓) (ธมฺ มสภํ คนฺ ตฺ .๖๖/๑๗๖/๑) เมื่อแปลความหมายแล้วได้ดังนี้ ฉบับล้านนาให้ความหมายว่า พระศาสดาเสด็จมาสู่ 'ธรรมสภ' บ้างของที่บให้ความหมายว่า พระศาสดาเสด็จไปในธรรมสภา ส่วนฉบับล่องชาดให้ความหมายว่า พระศาสดาเสด็จไปสู่ 'ธรรมส' ทั้ง ๓ ฉบับนี้มุ่งหมายอย่างเดียวกัน แต่ที่น่าสังเกตคือตัววิภัติของธรรมสภา และกริยา คนฺ ตฺ= ไป๗/อากนฺ ตฺ= มาเมื่อนำฉบับภู มิพ โลมมาเทียบสอบทานแล้ว ปรากฏว่าเป็นคำ ธมฺ มสภายํ อากนฺ มีคความหมายว่า พระศาสดาเสด็จมาในธรรมสภา สรุปว่าทั้ง ๔ ฉบับไม่เหมือนกัน

๒.๖.๔ การเลือกคำหรือข้อความที่ถี่ กต่องที่สุดจากต้นฉบับทั้งหมดมาใช้ในการตรวจชำระครั้งนี้ ผู้ วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

๑) ถือเอาต้นฉบับส่วนมากเป็นเกณฑ์ ในกรณีที่คำบางคำเขียนได้หลายแบบ เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นแบบที่ถี่ กต่องทั้งหมด และต้นฉบับที่ใช้ในการตรวจชำระเขียนต่างกัน โดยเฉพาะในวรรค ฎ และวรรค ต มักใช้แทนกันได้และมีการใช้อยู่ 'ั้งแบบ ในยุคสมัยของการจารต้นฉบับมักใช้วรรค ต แต่ในปัจจุบันใช้วรรค ฎ เช่น ปติสุตฺ -วปฏิสุตฺ , ฏเปสิ - เปสิ, ปถวี-ปวี, ปติสนฺ ฏปฏิสนฺนาร เป็นต้น หรือ วรรค ฎ เป็นวรรค ต เช่น ญหาเปตฺ -ญา หาเปตฺ เป็นต้น ผู้ วิจัยได้เลือกใช้คำที่นิยมในปัจจุบันและใช้คำเช่นนี้ไปตลอด

๒) ถ้าจารผิดทุกฉบับที่ตรวจชำระ คือ สะกดผิด จารตกคำทั้งประโยค หรือหลายประโยค ผู้ วิจัยถือว่าเป็นความบกพร่องของผู้ ในสหณีนีเช่นนี้ ผู้ วิจัยเลือกใช้ตามที่ปรากฏอยู่ 'เป็นส่วนมากในคัมภีร์ดังต่อไปนี้

(๑) พระไตรปิฎก

(๒) อรรถกถา

(๓) ฎีกา

(๔) มลีนทปัญหา

(๕) ธัมมปัทฏฐกถา

(๖) พจนานุกรม มคอ-ไทย รวบรวมเรียบเรียง โดยพันตรีประยุทธ์ หลงสมบุญ และพจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดศัพท์วิเคราะห์ โดยพระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๙, ราชบัณฑิต)

๓) พิจารณาข้อความอื่นประกอบ เช่น ความหมาย โดยเฉพาะคำที่เขียนคล้ายกัน เช่น ร-ว (ปริเทวิ-ปริเทริ, วิวิ-วิริ, มหาสคฺ -มิตาสคฺ เป็นต้น)

๔) การสะกดคำหรือการซ้อนพยัญชนะสะกดในต้นฉบับตัวเขียน บางฉบับมีพยัญชนะซ้อน บางฉบับไม่มีพยัญชนะซ้อน หรือในฉบับเดียวกันมีทั้งสองแบบ ผู้วิจัยใช้ตามความนิยมในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ เช่น วิสเซลี-วิสซุ เซลี

๕) ในกรณีที่ฉบับใดฉบับหนึ่งจารคำหรือข้อความซ้ำกันหรือตกหล่น ผู้วิจัยได้ตัดออกหรือเพิ่มเข้าโดยยึดหลักต้นฉบับส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์พิจารณาถึงความเหมาะสม เช่น ความรอบคอบของผู้จาร สภาพของต้นฉบับชำรุด กัดงัดในด้านภาพและเนื้อความประกอบด้วย

๖) ข้อบกพร่องทางหลักไวยากรณ์ เช่น ผิดพจน์ ผิดลิงค์ เป็นต้น แต่ละฉบับมีความบกพร่องมากน้อยแตกต่างกันไป และไม่มีฉบับใดฉบับหนึ่งที่ถือได้ว่าถูกต้องที่สุดแม้เพียงฉบับเดียว ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อบกพร่อง ๆ เหล่านั้นว่ามีมาอย่างไร และพยายามเปรียบเทียบกันทุกฉบับ เพื่อหาฉบับที่ถูกต้องที่สุดให้มีฉบับใดถูกต้อง ผู้วิจัยได้พิจารณาเนื้อความและรูปประโยคแล้วใส่คำอ่านที่ถูกต้อง เช่น โสโณ, โส, -ตา, -ตี เป็นต้น

๗) คำนามที่เป็นชื่อเฉพาะ แต่ละฉบับใช้ต่างกันหรือใช้เหมือนกัน ผู้วิจัยเลือกใช้คำที่ถูกต้องตามพจนานุกรมภาษาไทย รวบรวมเรียบเรียงโดยพันตรีประยุทธ์ หลงสมบุญ เช่น ชม พู ชมิป พู ชมิป ภูทิมา ภูฏ ที่วิจัยใช้เช่น พูทิมา คำที่เป็นชื่อเฉพาะของคัมภีร์ บางฉบับเขียนเป็น สิวิชย สิวิชย ย สิวิชย ย สิวิชย ย หรือแม้แต่ชื่อ มหาสิวิชัยชาตก ผู้วิจัยใช้เป็นสิวิชัย

๘) เนื่องจากต้นฉบับทั้ง ๓ ได้จารข้อความติดต่อกันไปโดยไม่มีย่อหน้า และไม่ปรากฏคำที่เป็นหัวข้อของเนื้อความ ปรากฏเฉพาะคำที่บอกว่าจบ (... นิภูโต, ... นิภูต) ในฉบับที่ตรวจชำระนี้ ผู้วิจัยได้จัดย่อหน้าวรรคตอนใหม่ โดยใช้เครื่องหมาย [...] แล้วลงเชิงอรรถไว้เพื่อให้เป็นที่สังเกตของการเริ่มต้นตอน / เรื่องแล้วสอดคล้องกับคำ นิภูโต หรือ นิภูต ที่มีอยู่ แล้วนั้น

๒.๖.๕ คำหรือข้อความที่ไม่ได้เลือกมาใช้ในฉบับที่ชำระแล้ว และคำหรือข้อความนั้นสะกดแตกต่างจากคำที่คัดเลือกมา ผู้วิจัยได้ทำเป็นเชิงอรรถไว้ด้านล่างของหน้านั้น อภิธานย่อบอกที่มาของต้นฉบับนั้น ๆ ตามหลักเกณฑ์ดังนี้

๑) ข้อความที่ผิดเพี้ยนจากต้นฉบับที่ตรวจชำระ เช่น ที่มธสสผิต จารตก จารเกิน ตัวสะกดต่างกัน เป็นต้น

๒) ทุกคำมีอักษรย่อของต้นฉบับตัวเขียนนั้น ๆ กำกับอยู่ ' ในลักษณะที่กำหนด คือ ชื่อย่อ. ผู้ กษานที่ / หน้าที่ / บรรทัดที่ ตัวอย่างเช่น ทท. ๒/๕/๒/๓ หมายถึง ฉบับทองทิบ ผู้ ๒ที่ลานที่ ๕ หน้าที่ ๒ บรรทัดที่ ๓ เป็นต้น

๒.๖.๗ เมื่อได้ฉบับที่ตรวจชำระสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้แปลเป็นภาษาไทยจาก คัมภีร์สัทธรรมคัมภีร์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ ได้ทรงแปลเป็นภาษาไทยโดย เน้นเรื่องรสวรรณคดีและความสละสลวยของภาษาเป็นหลัก บางแห่งได้ตัดทอนและเพิ่มเติม ความเข้ามา ทำให้ผู้ “ไม่ได้ศึกษาเข้าใจตล้น” ผู้วิจัยได้พยายามแปลรักษารูปศัพท์และรูป ประโยคภาษาบาลีไว้ให้ได้มากที่สุด เพิ่มเติมเฉพาะส่วนที่จำเป็นโดยลงเครื่องหมาย (...) แล้วลง เชิงอรรถไว้เพื่อให้ได้ความที่ชัดเจนยิ่งขึ้นและใช้ภาษาง่าย ๆ กระชับ ได้ใจความที่ดี เข้าใจง่าย แต่ ทั้งนี้ก็ได้อาศัยสำนวนแปลของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ และคัมภีร์ที่เป็น แหล่งเนื้อความนั้น ๆ ด้วย เช่น พระไตรปิฎกภาษาไทย พุทธศักราช ๒๕๔๙ ฉบับเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๖๐ ปี มหาเถรสมาคม จัดพิมพ์, ธรรมปัทมกุฎา ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย มลินทปัทม เป็นต้น^{๖๖}

๒.๖.๘ เมื่อแปลเสร็จเรียบร้อยแล้ว ได้ความหมายเป็นภาษาไทยโดยสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์คัมภีร์สัทธรรมคัมภีร์ในประเด็นดังต่อไปนี้

๑) เนื้อหาสาระของคัมภีร์สัทธรรมคัมภีร์

๒) คุณค่าของคัมภีร์สัทธรรมคัมภีร์

๒.๗ ข้อผิดพลาดที่พบในการจาร

การจารคัมภีร์ใบลานในประเทศไทย หรือที่ผู้วิจัยเห็นอาจเป็นทุกประเทศที่มีการ เขียนใบลาน ผู้ “จารอาจเป็นผู้ “แต่งคัมภีร์นั้น หรือผู้ “จารอาจมีผู้ “เล่าให้จาร เพราะฉะนั้น การจารจึงมีข้อผิดพลาด ความผิดพลาดในหลาย ๆ ลักษณะ เช่น จารผิด จารตก จารเกิน ซึ่งความผิดพลาดหรือความผิดพลาดนี้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงด้านความหมาย เช่น วทีสุ วธิสุ ออกเสียงคล้ายคลึงกันมาก แต่ความหมายไม่เหมือนกัน บางคำเขียนต่างกัน ออก เสียงเหมือนกัน ความหมายเหมือนกัน เช่น ปถวี (เป็นภาษาบาลีแท้) ปวี (มีเค้าเสียงมาจากภาษา สันสกฤต)

จากการศึกษาคัมภีร์สัทธรรมคัมภีร์จากต้นฉบับตัวเขียนอักษรขอมและอักษรธรรม ล้านนาแล้ว ได้พบข้อผิดพลาดในการจาร ๕ กลุ่ม คือ สระ พยัญชนะ นิหิต กริยาหลักและอพยย ศัพท์ ดังต่อไปนี้

^{๖๖} นอกจากนี้ ยังมีวรรณกรรมอีสาน เรื่องศรีวิชัย บรรยายจากอักษรธรรมโบราณอีสานเป็น อักษรไทย โดยนายมนัส สุขสาย ซึ่งบรรณาธิบายอักษรโบราณ และเป็นฉันทลักษณ์ภาษาไทยน้อย ฉบับ ตัวเขียน ยังไม่ตีพิมพ์ จึงไม่นำมาเทียบเคียง

๒.๗.๑ การจารสระผิดพลาด

อักษรขอมและอักษรธรรมล้านนา (หรือแม้แต่อักษรธรรมอีสาน) ที่จารโบราณมีลักษณะพิเศษ ถ้าจารไม่ระมัดระวังแล้วจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย เช่น การจารสระ โอ (-า) ถ้าจารตกสระหน้าก็เป็นสระ -า ถ้าจารตกสระหลังก็เป็นสระ -เ เป็นต้น

ความสับสนในการจารสระของทุกฉบับที่นำมาตรวจชำระ มีดังต่อไปนี้

๑) จารสระ อ (ะ) สับสนกับสระอื่น

จาร อ เป็น อา เช่น

มานสิกริตุ ทท.๓/๑๒/๒/๕ ควรเป็น มนสิกริตุ วา
มหาจุ ฉินุ ทท.๓/๑๑/๑/๔ ควรเป็น มหจุ ฉินุ นา
วกุ ขทตติ. ๓/๓/๑/๕ ควรเป็น วกุ ขสิ
วกุ ขาสติ. ๓/๕/๒/๕ ควรเป็น วกุ ขสิติ
นาอิจุ ฉามิ. ๓/๒๓/๒/๔ ควรเป็น น อิจุ ฉามิ
วกุ ฉทนุ ตทท.๕/๒๑/๑/๓ ควรเป็น วจุ ฉทนุ ตมุขา
อาวุธพลวนุ ตทานิ. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น อาวุธพลวนุ ตานัน
ยกุ เขน ทินุ นทท.๓/๑๑/๑/๕ ควรเป็น ยกุเขน ทินุ นมณิน
ติฎาสิตติ ทท. ๕/๑๓/๒/๔-๕ ควรเป็น ติฎาสิตติ
สัคาหา ทท. ๕/๑๕/๑/๔ ควรเป็น สจุ คหา

จาร อ เป็น อี เช่น

อสิขาทีโก ทท. ๓/๑๑/๑/๕ ควรเป็น อสิขาทีโก
วินิจ ฌ ทท. ๓/๙/๒/๑ ควรเป็น วินิจ ฌ
ติฎติ ทท. ๓/๙/๑/๒ ควรเป็น ติฎติ
กริยัม ทท. ๓/๒๐/๑/๒ ควรเป็น กริยัม
กัพฺพิมาโน ทท. ๔/๑๕/๒/๑ ควรเป็น กัพฺพิมาโน
อานียมาเน ทท. ๔/๑๙/๑/๕ ควรเป็น อานียมาเน
จิตฺ ติปุ ทท. ๕/๕/๑/๑ ควรเป็น จิตฺ ติปุ ป
อจุ ฉริยัม. ๕/๙/๒/๑ ควรเป็น อจุฉริยัม
สหายิกา ทท. ๓/๕/๒/๑ ควรเป็น สหายิกา
มจุ ฉริท. ๕/๑๐/๑/๑ ควรเป็น มจุ ฉริน

จารย์ อ เป็น อู เช่น

นุ่น ทท. ๓/๔/๑/๔ ควรเป็น นุ่น

ปมตุ โต. ๔/๑๘/๑/๑ ควรเป็น ปมตุ โต

จารย์ อ เป็น เอ เช่น

อขาเทนู ทท. ๓/๑๑/๑/๕ ควรเป็น อขาเทนู เต

โยชนฎาเน ทท. ๓/๒๔/๒/๒ ควรเป็น โยชนฎาเน

เสณ ชยสุท. ๕/๖/๒/๓ ควรเป็น เสณ ชยสุ ส

ก๊ อญ เย จินุ .เตนุท. ๕/๗/๒/๕ ควรเป็น ก๊ อญ จิณุ เตนุ.. โต

จารย์ อ เป็น อัม เช่น

อาคนุ ตุกัสมุ ทท. ๓/๒๓/๑/๒ ควรเป็น อาคนุ ตุกสมุ การ์

สุวปณุ ทิตนุท. ๓/๒๒/๑/๓ ควรเป็น สุวปณุ ทิตาติ

สมุ ม สสท. ๕/๑๓/๒/๕ ควรเป็น สมุ ม สสก

จารย์ อ เป็น น เช่น

น สก โกนุทท. ๕/๑๒/๒/๕ ควรเป็น นสก โกนุ ตา

๒) จารสระ อา สับสนกับสระอื่น

จารย์ อา เป็น อ เช่น

เอกิสฺ ส่า มกุ ทท. ๕/๑๕/๒/๔ ควรเป็น เอกิสฺ สกุ กฏิยา

ตุตุ ถ หุตทท. ๖/๑๖/๒/๓ ควรเป็น ตฎา หุต วา

อาณเปสิ ทท. ๓/๑๗/๒/๒ ควรเป็น อาณาเปสิ

หสยณุ ทท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น หาสยณุ ตา

ยุชฺ ฌเปถาติ. ๔/๙/๒/๔ ควรเป็น ยุชฺ ฌถาติ

พราณสิรรณุ ทท. ๔/๑๗/๒/๔ ควรเป็น พราณสิรรณุ โ

คถา ทท. ๔/๒๓/๑/๔ ควรเป็น คาถา

กตุกาโม ทท. ๔/๒๓/๒/๕ ควรเป็น กาทุกาโม

จตุปฺ ปทท. ๕/๕/๒/๔ ควรเป็น จตุปฺ ปาเท

สนุ ตเสตทท. ๖/๖/๒/๒ ควรเป็น สนุ าสเตต วา

จารย์ อา เป็น เอ เช่น

เตปี ไช มกุ กฏิโย. ๓/๑๖/๒/๓ ควรเป็น ตาปี ไช มกุ กฏิโย

จารย์ อา เป็น โอ เช่น

ภูโต ทท. ๔/๒/๑/๒ ควรเป็น ตา

เอว้ เทโวติ อาหฯ ทท. ๓/๙/๒/๔ ควรเป็น เอว้ เทวาติ อาหฯ

ปาโมกุ ไชจริยสุท. ๙/๑๘/๒/๕ ควรเป็น ปาโมกุ ขาจริยสุ ส

ปตุ ติพิท. ๓/๒๐/๑/๑ ควรเป็น ปติตา

(มนุสฺ) สขาติตพุ ทท. ๒/๕/๒/๓ ควรเป็น ... ขาติตพุ พา

อุปาโยน ทท. ๓/๒๓/๑/๑ ควรเป็น อุปาเยน

สพ พสฺคามโกวิทท. ๔/๘/๑/๔ ควรเป็น สพ พสฺง คามโกวิทา

รตุ ตโกวิทท. ๔/๙/๑/๒ ควรเป็น รตุ ตโกสา

(เกจิ) อสกุ โจนุทท. ๕/๑๓/๑/๔ ควรเป็น อสกุ โจนุ ตา

อเถโก ทท. ๔/๑๔/๑/๕ ควรเป็น อเถกา

(อุโปปี) หตุ ถิกุ ขนุ ทท. ๕/๑๕/๒/๕ ควรเป็น ...

หตุ ถิกุ ขนุ วรรคตา

นิหตมานิ ทท. ๔/๒๒/๒/๓ ควรเป็น นิหตมานา

ทุ วาทสโยชนิทท. ๕/๗/๑/๒ ควรเป็น ทุ วาทสโยชนิกา

ทุกุ ขาวิทท. ๕/๑๒/๒/๑ ควรเป็น ทุกุ ขาวหา

จรร อา เป็น อฺ เช่น

ถวิกิ ทท. ๓/๕/๒/๕ ควรเป็น ถวิกา

๓) จารสระ อี สับสนกับสระอื่น

จารสระ อี เป็น อ เช่น

ปาวิสิ ทท. ๓/๑๕/๑/๔ ควรเป็น ปาวิสิ

วิทฺ ธิมท. ๔/๘/๑/๓ ควรเป็น วิทฺ ธิมติ

อฏฺเวธิโน ทท. ๔/๒๑/๑/๔ ควรเป็น อฏฺเวธิโน

อปลายนํ ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น อปลายินํ

จารสระ อี เป็น อี เช่น

พาราณสียํ ทท. ๔/๑๔/๑/๑ ควรเป็น พาราณสียํ

ปวิสิตุ ทท. ๔/๑๔/๑/๔ ควรเป็น ปวิสิตุ วา

จารสระ อี เป็น อู เช่น

อาเนสุ ทท. ๔/๑/๒/๑ ควรเป็น อาเนสิ

ปุรุสสมุ ผสุท. ๙/๒๔/๒/๔ ควรเป็น ปุริสสมุ ผสุ สํ

จารสระ อี เป็น เอ เช่น

ปณฺวทนุ ทิทฺท. ๕/๘/๑/๑ ควรเป็น ปณฺวทินุ ทิมา

จารสระ อี เป็น อี เช่น

มาตริ มตฺตาย ทท. ๔/๑/๑/๕ ควรเป็น มาตริ มตฺตาย

๔) จารสระ อี สับสนกับสระอื่น

จารสระ อี เป็น อ เช่น

อปเลตฺ ทท. ๓/๒/๑/๕ ควรเป็น อปีเพตฺ วา

ขยิสฺ สติ. ๔/๑๐/๒/๒-๓ ควรเป็น ขียิสฺ สติ

นลยิ ทท. ๕/๒/๑/๕ ควรเป็น นลียิ

จารสระ อี เป็น อา เช่น

สตรฺสาว ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น สตรฺส้าว

จารสระ อี เป็น อี เช่น

ทฺพฺ เวสนียภาวํ ทท. ๔/๙/๑/๕ ควรเป็น ทฺพฺ ปเวสนียภาวํ

อนิกฺกุเ ทท. ๔/๒๑/๑/๒ ควรเป็น อนิกฺกุเ

นิหตฺมานิ ทท. ๔/๒๒/๒/๓ ควรเป็น นิหตฺมานา

ปาณียํ ทท. ๓/๑๘/๒/๑ ควรเป็น ปาณียํ

อปสฺ สทฺท. ๕/๒/๑/๑ ควรเป็น อปสฺ สทฺ ติ

นทิตฺเร ทท. ๔/๒/๑/๑ ควรเป็น นทิตฺเร

สามิปี ทท. ๔/๒/๑/๒ ควรเป็น สามิตี

ตทตฺ ฤทฺธิปณฺตฺท. ๕/๒/๒/๑ ควรเป็น ตทตฺ ฤทฺธิปณฺตฺ ถิ

ทิมโต ทท. ๓/๒๐/๑/๓ ควรเป็น ทิมโต

ขมนียํ ทท. ๓/๒๒/๑/๒ ควรเป็น ขมนียํ

ภริ ทท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น ภรี

วาลวิชนิมฺตฺ ตมฺ ๔/๘/๑/๒ ควรเป็น วาลวิชนิมฺตฺ ตมฺ

นล ทท. ๔/๙/๑/๑ ควรเป็น นิล

ปาจิณฺ ...ทท. ๔/๙/๑/๔ ควรเป็น ปาจิณ...

ชีณฺสฺ ทท. ๔/๑๑/๑/๑ ควรเป็น ชีณฺสฺ

ชีวิตํ ทท. ๔/๑๐/๒/๕ ควรเป็น ชีวิตํ

อคฺ คิฏฺ ๔/๑๒/๑/๑ ควรเป็น อคฺ คิฏฺ

ธิดำ ทท. ๔/๑๒/๑/๒ ควรเป็น ธิดำ

สมิเป ทท. ๔/๑๔/๒/๑ ควรเป็น สมิเป

ธิติยา ทท. ๔/๑๕/๑/๔ ควรเป็น ธิตุยา

วิมฺลิตุ ทท. ๔/๑๗/๑/๑ ควรเป็น วิมฺลิตุ วา

สมุ ปตนุ ตุตติธรรมา/๒๑/๑/๔ ควรเป็น สมุ ปตนุ ตุตติธรรมา

ทนุ ทท. ๔/๒๑/๑/๓ ควรเป็น ทนุ ดี

หตุ ธิมา. ๔/๒๑/๑/๔ ควรเป็น หตุ นํ ธิ

ยาวชีว ทท. ๔/๒๒/๒/๕ ควรเป็น ยาวชีว

สโมทนิยํ ทท. ๕/๑/๑/๒ ควรเป็น สมุ โมทนิยํ

สวารณียํ ทท. ๕/๑/๑/๓ ควรเป็น สวารณียํ

อติเต ทท. ๕/๒/๑/๑ ควรเป็น อติเต

หตุ ทธิ. ๕/๖/๒/๕ ควรเป็น หตุ ธี

มิคุ คปุกุ ทท. ๕/๑๓/๑/๓ ควรเป็น มิคุคปุกุ ชินํ

นิสสิท ทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น นิสสิท

าติหิ สท. ..ธิตท. ๕/๑๓/๒/๓ ควรเป็น าติหิ สท. ธี

จาสระ ธี เป็น เอ เช่น

กตเวท ๑ ควรเป็น กตเวท ๑

จาสระ ธี เป็น ธี เช่น

สีฆตวํ ทท. ๔/๑๑/๑/๒ ควรเป็น สีฆตวํ

๕) จาสระ ฤ สับสนกับสระอื่น

จาสระ ฤ เป็น อ เช่น

ปโรหิตสุ ทท. ๓/๑๕/๑/๒ ควรเป็น ปุโรหิตสุ ส

ปโรหิตุ ทท. ๓/๑๖/๑/๓ ควรเป็น ปุโรหิตุ

ปโรหิตุ ทท. ๔/๖/๒/๔ ควรเป็น ปุโรหิตุ

ปน ทท. ๓/๒๒/๑/๓ ควรเป็น ปุน

ปฏเย พฑ. ๕/๑/๒/๒ ควรเป็น ปฏเย ยุ

เปกุ ขนหตุ ทท. ๕/๘/๑/๒ ควรเป็น เปกุ ขุนหตุ ถานิ

กํ ตว รุจ จตติ. ๔/๑๐/๒/๕ ควรเป็น กํ ตว รุจ จตติ

เอกมฺหตุ ทฑ. ๔/๑๘/๑/๒ ควรเป็น เอกมฺหตุ ตํ

คุณิภาयरธารินั ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น คุณิภาयरธารินั

อคุ . ภูมิ ทท. ๕/๕/๑/๕ ควรเป็น อคุ . ภูมิ

จารสระ อู เป็น อี เช่น

ธิตียา ทท. ๔/๑๕/๑/๔ ควรเป็น ธิตุยา

จารสระ อู เป็น อู เช่น

ชม พุ ทท. ๒๒/๒๓/๒/๓ ควรเป็น ชมพุทีเป

พหู ฌนั. ๔/๑๙/๒/๓ ควรเป็น พหูณั

พหู กิจทท. ๒๕/๑๙/๒/๔ ควรเป็น พหุกิจ ใจ

จารสระ อู เป็น โอ เช่น

โอโยเชลล ทท. ๓/๓/๒/๕ ควรเป็น อูย ุชิล

โอโยเชลล ทท. ๔/๒/๒/๒ ควรเป็น อูย โยเชลล

๖) จารสระ อู สับสนกับสระอื่น

จารสระ อู เป็น อู เช่น

ปฏยีสุ ทท. ๕/๑๖/๒/๓ ควรเป็น ปู ุชยีสุ

เอวรุโป ทท. ๔/๒/๑/๕ ควรเป็น เอวร ูโป

มุสิก... ทท. ๓/๘/๑/๕ ควรเป็น มู . ลิก

อวิทุเร ทท. ๓/๑๑/๒/๒ ควรเป็น อวิทุ เร

มุลั ทท. ๓/๘/๑/๕ ควรเป็น มู ลั

ปุเขยิ ทท. ๓/๘/๑/๓ ควรเป็น ปู ุเขลล

สุรา ทท. ๓/๒๐/๑/๒ ควรเป็น สู ุรา

สุโร ทท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น สู ุโร

อุปรุปริ ทท. ๔/๘/๑/๒ ควรเป็น อุปร ูปริ

ราชา สาธุติ อาหฯ ทท. ๔/๙/๒/๑ ควรเป็น ... สาธุ ติ อาหฯ

ปัสุหิ ปู ุราเปตุทท. ๒๕/๙/๒/๔ ควรเป็น ปัสู หิ ปู ุเรตุ ุรา

ทุรฎาเน ทท. ๔/๙/๒/๕ ควรเป็น ทุ ุรัม

กูป ทท. ๔/๑๐/๒/๒ ควรเป็น กู ูป

ราชา สาธุติ วตุ ุทท. ๔/๑๐/๒/๕ ควรเป็น สาธุ ติ วตุ ุรา

ภูมียั ทท. ๔/๒๐/๑/๒ ควรเป็น ภู ุมียั

สกสกานรูปตุ ุโท. ๕/๑/๑/๔-๕ ควรเป็น สกสกานรูป ุปโต

ตถารุเป ทท. ๕/๕/๑/๕ ควรเป็น ตถารุ เป

วุปสเมตฺว ทท. ๕/๑๔/๑/๑ ควรเป็น วุปสเมตฺว

จารสระ ญ เป็น เอ เช่น

าติพนฺ เทพ. ๕/๑๔/๒/๔ ควรเป็น าติพนฺ ฐ ส

๗) จารสระ เอ สับสนกับสระอื่น

จารสระ เอ เป็น อ เช่น

วิสขุ ชยฺ ทท. ๕/๘/๑/๒ ควรเป็น วิสขุ เชยฺ ยนฺ ติ

มนุสฺ ส คเหตุทท. ๖/๙/๒/๑ ควรเป็น มนุสฺ เส คเหตุ วา

ธณฺ ขีณ ทท. ๔/๑๐/๑/๒ ควรเป็น ธณฺ ขีณ

สพฺ ทท. ๕/๗/๑/๓ ควรเป็น สพฺ เพ

ททยฺ พยฺ ๕/๑๘/๒/๒ ควรเป็น ททยฺ ยํ

จารสระ เอ เป็น อา เช่น

ยมกา ปฺตุ ทท. ๓/๒๐/๑/๒ ควรเป็น ยมเก ปฺตุ เต

ถเปตฺ วา สิทฺ ทท. ๕/๗/๑/๑ ควรเป็น เปตฺ วา สิท

จารสระ เอ เป็น อิ เช่น

วิกาลํ ทท. ๓/๓/๒/๕ ควรเป็น เวกุลํ ลํ

ปฏิกฺ กหิตฺทท. ๖/๑๖/๒/๒ ควรเป็น ปฏิกฺ คเหตุ วา

จารสระ เอ เป็น อี เช่น

เปสิตฺ ทท. ๓/๓/๒/๒ ควรเป็น เปเสตฺ

จารสระ เอ เป็น โอ เช่น

พลวสมฺ ปนฺทท. ๖/๑๗/๒/๓ ควรเป็น พลวสมฺ ปนฺ เน

ปกฺ โข ปสาเรตฺทท. ๖/๓/๑/๒ ควรเป็น ปกฺ เข ปสาเรตฺ วา

จารสระ เอ เป็น อัม เช่น

สมฺ ม อหํ ตว สนฺ ติกํ ทท. ๖/๓/๑/๔ ควรเป็น สมฺ อหํ ตว

สนฺ ติเปสํ

วิเทหฺรฺ ปฏิวสฺติ ทท. ๓/๒๔/๒/๑ ควรเป็น วิเทหฺรฺ ปฏิวสฺติ

๘) จารสระ โอ สับสนกับสระอื่น

จารสระ โอ เป็น อา เช่น

จุฬฺปฏากา ทท. ๓/๑๐/๒/๕ ควรเป็น จุฬฺ ปฏากา

อาคตาติ ทท. ๓/๗/๑/๑ ควรเป็น อาคโตติ

ธนญ ชยทท. ๓/๕/๒/๒ ควรเป็น ธนญ ชโย

บุริสลาภา ทท. ๓/๒๒/๒/๓ ควรเป็น บุริสโลลา

สุรเสนา ทท. ๓/๒๔/๑/๓ ควรเป็น สุรเสนโน

อิจุ ฉิตพุ ททพธ/๔/๒/๑ ควรเป็น อิจุ ฉิตพุ โพ

สโยธา ทท. ๔/๙/๑/๑ ควรเป็น สโยโธ

(ตุ) คัจ ญนุ ททตธ/๑๗/๒/๒ ควรเป็น คจ ญนุ โต

อจ ฌิมนุ ททตธ/๒๑/๑/๕ ควรเป็น อจ ฌิมนุ โต

โทสวลิกา ทท. ๕/๓/๒/๑ ควรเป็น โทสวลิก

เอโก พลลิกา ทท. ๕/๑๐/๑/๒ ควรเป็น เอโก พลลิก

อิธาคจ ญนุ ททตธ/๑๓/๒/๕ ควรเป็น อิธาคจ ญนุ โต

จารสระ โอ เป็น อี เช่น

อาคจ ญนุ ทท. ๕/๑๒/๒/๒ ควรเป็น อาคจ ญนุ โต

จารสระ โอ เป็น เอ เช่น

อนุ เตปริชทท. ๓/๑๗/๒/๓ ควรเป็น อนุ โตปริชเน

ปวตุ ตนุ ทท. ๓/๑/๒/๑ ควรเป็น ปวตุ ตนุ โต

เปเสสิ ทท. ๓/๒๑/๒/๔ ควรเป็น เปเสสิ

เวเทเห ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น เวเทโ

จารสระ โอ เป็น อัม เช่น

อาหารัม นตุ ทท. ๔/๒๒/๒/๒ ควรเป็น อาหารัม นตุ ติ

โลภัม ทท. ๕/๑/๒/๕ ควรเป็น โลภ

๒.๗.๒ การจารพยัญชนะผิดพลาด

การจารพยัญชนะปรากฏว่ามีข้อบกพร่องทุกฉบับที่นำมาปริวรรต แต่ละฉบับผิดพลาดมากน้อยไม่เท่ากัน ซึ่งผู้วิจัยได้พบ ดังต่อไปนี้

๑) จารสับสนเนื่องจากรูปพยัญชนะคล้ายคลึงกัน เช่น

อชฺ ฑท. ๓/๙/๒/๑ ควรเป็น อญญัม

สยเนสุจิ ทท. ๕/๑๘/๑/๑ ควรเป็น สยเนสุปี

อชฺ ฑท. ๓/๒๔/๒/๑ ควรเป็น อญญัม

ทุมุ ปเวฬุ ทท. ๔/๔/๑/๑ ควรเป็น ทุมุ ปเวฬุ
 กาณู จนมตฺ ทท. ๕/๘/๑/๑... ควรเป็น กาณู จนมตฺ
 วิธฺสาเจเถติ ทท. ๔/๙/๑/๕ ควรเป็น วิฑู ธฺสาเปเถติ
 อาหารโลสา ทท. ๔/๑๗/๑/๓ ควรเป็น อาหารโลสา
 สุวณฺ ฌณฺสุสมุ ปนุ. ๔/๒๓/๒/๔ ควรเป็น สุวณฺ ฌณฺสุสมุ ปนุ นา
 รุปียา ทท. ๕/๓/๑/๑ ควรเป็น รุจียา

๒) จารพญฺชนะสํบสนนํเนื่องจากเสียงพญฺชนะคล้ายกัน เช่น

อารุณฺ เทภ. ๓/๑๕/๒/๔ ควรเป็น อารุฬฺ เหน
 กุฑฺ ขสฺท. ๓/๑๖/๑/๕ ควรเป็น กุฑฺ ฌสิ
 ปิลนุ ทนฺนท. ๓/๑๔/๒/๕, ๓/๑๕/๑/๑ ควรเป็น ปิลนุ ธนฺนํ ติ
 พนุ ทิตฺทท. ๑๔/๒/๔ ควรเป็น พนุ ธิตฺ วา
 ปิลนุ พนฺ. ๓/๑๕/๑/๕ ควรเป็น ปิลนุ ธนํ
 นิฑฺ ธาณฺฑ. ๓/๑๔/๑/๓ ควรเป็น นิฑฺ ทาณฺฑ
 ถานํ ทท. ๔/๑/๒/๔ ควรเป็น านํ
 ถตุ ขาท. ๔/๒/๑/๑ ควรเป็น ตฺ วา
 อุยุ ยานกิลํ กิสิท. ๓/๑๐/๒/๓ ควรเป็น อุยุยานกิลํ กิฬิ
 เชล ทท. ๓/๑๑/๑/๑ ควรเป็น เชฬ
 เตลคนุ เทภ. ๓/๑๑/๑/๓ ควรเป็น เตลคนุ เหน
 ถเปสิ ทท. ๓/๘/๒/๑ ควรเป็น เปสิ
 ณฺ หานตฺ ทท. ๓/๘/๒/๕ ควรเป็น ณฺ หานตฺ ถาย
 ณฺ หาดฺทท. ๑๔/๑/๑/๑ ควรเป็น ณฺ หาดฺ วา
 กิลนตฺ ถาษ. ๓/๙/๑/๑ ควรเป็น กิฬนตฺ ถาย
 กิลิตฺ ขาท. ๓/๙/๑/๒ ควรเป็น กิฬิตฺ วา
 ฉนฺ เทษ. ๓/๙/๑/๓ ควรเป็น ฉนฺ ทาเปตฺ
 ณฺ ทาณฺฑ. ๓/๙/๒/๑ ควรเป็น ณฺ ทาณฺฑ
 ปติปนุ โน. ๓/๑๑/๒/๑ ควรเป็น ปฏิปนุ โน
 คนฺ เทภ. ๓/๑๑/๒/๓ ควรเป็น คนฺ เหน
 ปติวสุ สท. ๓/๑๑/๒/๓ ควรเป็น ปฏิวสติ
 นิตฺ ถิท. ๓/๑๗/๑/๓ ควรเป็น นิฏฺโต

พลวาทณ ทท. ๓/๑๗/๑/๔ ควรเป็น พลวาทน
 นนุ ฐเสโทท. ๓/๑๗/๑/๕ ควรเป็น นนุ ทเสโน
 นนุ ฐเสนโท. ๓/๑๗/๒/๑ ควรเป็น นนุ ทเสน
 กมุฑุ โธท. ๓/๑๗/๒/๔ ควรเป็น กมุฑุ โท
 หนุ ธาโท. ๕/๓/๒/๕ ควรเป็น หนุ ทาโท
 อุทกปาณิ ทท. ๕/๔/๑/๑ ควรเป็น อุทกปานิ
 ปากตา ซาตา ทท. ๕/๔/๒/๕ ควรเป็น ปากฎา ซาตา
 ปถวิชยมนุ ทท. ๕/๕/๑/๔ ควรเป็น ปวิชยมนุ ต
 ปาสาเน ทท. ๕/๕/๑/๕ ควรเป็น ปาสาณ
 ถาน ทท. ๕/๕/๑/๕ ควรเป็น าน
 ทลิ ทท. ๕/๕/๒/๓ ควรเป็น ทลิ
 ฤเปตุ ทท. ๕/๖/๑/๓ ควรเป็น เปตุ วา
 ฤเปสิ ทท. ๕/๑๖/๒/๒-๓ ควรเป็น เปสิ
 สมุฑุ ชิท. ๕/๑๗/๑/๕ ควรเป็น สมุฑุ ทิก
 สมุฑุ ธชท. ๕/๑๗/๑/๕ ควรเป็น สมุฑุ ทชา
 ถานสุ ทท. ๕/๑๗/๒/๑ ควรเป็น านสุ
 กณ ฌสิฑุ ทท. ๕/๖/๒/๑ ควรเป็น กณ ฌสิฑุ ทานิ
 วิลาโร ทท. ๕/๖/๒/๑ ควรเป็น วิฬาร
 อนุ กณ ทท. ๕/๑๗/๒/๓ ควรเป็น อนุ นตุ ฌิกสุ ส
 สฑุ ฌิ สฑุ. ๕/๖/๒/๑ ควรเป็น สฑุ ท สฑุ
 ฤเปตุ ทท. ๕/๗/๑/๑ ควรเป็น เปตุ วา
 วณสนุ ทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น วณสนุ ท
 วณิตุ ทท. ๕/๑๓/๑/๓ ควรเป็น วณิตุ วา
 วณสนุ ทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น วณสนุ เท
 โคจรฎาย ทท. ๕/๑๓/๒/๓ ควรเป็น โคจรตุ ฎาย
 มฑุ ทท. ๕/๑๔/๒/๒ ควรเป็น มฑุ ทว
 อป ปมาณโท. ๕/๑๕/๑/๑ ควรเป็น อป ปมาณ
 ปานฎาสุ ทท. ๕/๑๗/๒/๓ ควรเป็น ปานตุ ฌิกสุ ส
 วตุ กณ ทท. ๕/๑๗/๒/๓ ควรเป็น วตุ ฤตุ ฌิกสุ ส

พาทณณสุ ทท. ๕/๑๔/๒/๕ ควรเป็น วาหเนสุ
 ติตานํ ทท. ๓/๘/๑/๑ ควรเป็น ตานํ
 สฎ ทท. ๓/๑๗/๒/๕ ควรเป็น สตุ ถํ
 วตุ ตติ. ๕/๒๒/๑/๓ ควรเป็น วฏฏติ
 สมุ ปติจุ พิต. ๕/๑๘/๑/๔ ควรเป็น สมุ ปฏิจุ จิตฺ วา
 วทีสุ ทท. ๓/๑๘/๑/๕ ควรเป็น วธีสุ
 อุปฺ ปชฺ ฌิต. ๓/๑๙/๒/๕ ควรเป็น อุปฺ ปชฺ ชิสฺ สติ
 ญฺ หาดุทท. ๓/๑๘/๒/๓ ควรเป็น ญฺ หาดุ วา
 ติโต ทท. ๓/๑๙/๒/๒ ควรเป็น โต
 ถานา ทท. ๓/๑๙/๑/๕ ควรเป็น านา
 อปเลตุ ทท. ๓/๒/๑/๕ ควรเป็น อปีเพตุ วา
 ชติโล ทท. ๓/๒/๒/๒ ควรเป็น ชฏิโล
 สมุทฺ ไซ. ๓/๒/๒/๔ ควรเป็น สมุทฺ โท
 ถเปสุ สามิตี. ๓/๒/๒/๕ ควรเป็น เปสุ สามิตี
 ถเปสิ ทท. ๓/๓/๑/๒ ควรเป็น เปสิ
 วานิไซ ทท. ๓/๓/๑/๒ ควรเป็น วาณิไซ
 ราชานาย ทท. ๓/๖/๑/๔ ควรเป็น ราชานาย
 กุชฺ พท. ๓/๗/๑/๒ ควรเป็น กุชฺ ฌิ
 ถปิตํ ทท. ๓/๗/๒/๒ ควรเป็น ปิตํ
 ปติวสุ สติ. ๓/๘/๑/๔ ควรเป็น ปฏิวสติ
 ปติสรณํ ทท. ๓/๓/๒/๑ ควรเป็น ปฏิสรณํ
 ถปิฏฏาเน ทท. ๓/๘/๑/๕ ควรเป็น ปิตฏาเน
 สนฺ ธิจ... พท. ๓/๔/๑/๑ ควรเป็น สนฺ ธิจ... ฌก
 ถเปถาติ ทท. ๓/๓/๒/๕ ควรเป็น เปถาติ
 ฌิตฺ พท. ๓/๔/๑/๓ ควรเป็น ฌิตฺ ทํ
 ทลฺ พท. ๓/๕/๒/๓ ควรเป็น ทฬฺ หํ
 วานิไซ ทท. ๓/๕/๒/๑ ควรเป็น วาณิไซ
 ถเปตุ ทท. ๓/๕/๒/๒ ควรเป็น เปตุ วา
 ถเปสิ ทท. ๓/๕/๑/๑ ควรเป็น เปสิ

ถปิตทิวสโต ทท. ๓/๕/๒/๔-๕ ควรเป็น ปิตทิวสโต

ปถมเมว ทท. ๓/๒๐/๒/๕ ควรเป็น ปมเมว

ขุฑุ ธกนคัมภ. ๓/๒๑/๑/๔ ควรเป็น ขุฑุ ทกนคัมภ

ปติสณฺหาริ ทท. ๓/๒๒/๑/๒, ๓ ควรเป็น ปฏิสณฺหาริ

หนุ ทท. ๓/๒๔/๑/๑ ควรเป็น หนุ ท

ยกุ จิฑิฑิ. ๔/๒/๒/๓ ควรเป็น ยกุ จินิ

อาลวี ทท. ๔/๓/๑/๕ ควรเป็น อาฬวี

ยุฑุ ขทท. ๔/๔/๑/๒ ควรเป็น ยุฑุ ฌถ

สฑุ โย. ๔/๗/๒/๓ ควรเป็น สฑุ โท

กาณ จนมตฺ ทท. ๔/๘/๒/๒ ควรเป็น กาณ จนมตฺ

วตฺ ทท. ๔/๘/๑/๓ ควรเป็น วคฺ คุ

นनु ธเสนา. ๔/๘/๒/๒ ควรเป็น นนุทเสน

ปถวิสนุ ธารกัม. ๔/๑๐/๒/๒ ควรเป็น ปวิสนุ ธารกัม

อิธิ ทท. ๔/๑๑/๑/๔ ควรเป็น อิธิ

ตาลปฺ ปมาขท. ๔/๑๑/๑/๕ ควรเป็น ตาลปฺ ปมาณ

ถตฺ ขทท. ๔/๑๑/๒/๔ ควรเป็น ตฺ วา

นิฑุ ธายีสุ. ๔/๑๒/๒/๔-๕ ควรเป็น นิฑุ ทายีสุ

สุนุ ธรรคัมภ. ๔/๑๒/๑/๔ ควรเป็น สุนุ ทรรคัม

อฑุ โฉมฺมานํ ทท. ๔/๑๒/๒/๕ ควรเป็น อฑุ โฉมตฺ ฌมานํ

นิฑุ ธาภิภูทท. ๔/๑๓/๑/๔ ควรเป็น นิฑุ ทาภิภู ตา

ปถมํ ทท. ๔/๑๖/๒/๑ ควรเป็น ปมํ

อฏฺฐาเปตฺ ขทท. ๔/๒๐/๑/๒ ควรเป็น อตฺ ฏฐาเปตฺ วา

อฑุ ขภาสท. ๔/๒๑/๑/๒ ควรเป็น อฑุ ฌภาสถ

สฑุ โย. ๔/๒๐/๒/๕ ควรเป็น สฑุ โท

นตฺถิสฺนุ ตกัม. ๔/๒๐/๒/๔ ควรเป็น นฏฺฐิสฺนุ ตกัม

สนุ นฑุ ทท. ๔/๒๑/๑/๑ ควรเป็น สนุ นฑุ ธทฺ ธิกุ ขนุ ธรรคโต

มานวา ทท. ๔/๒๑/๑/๔ ควรเป็น มาณวา

สฑุ ธหามาติ. ๕/๘/๑/๒ ควรเป็น สฑุ ทหามาติ

มยา สฑุ พฑิ. ๕/๘/๑/๓ ควรเป็น มยา สฑุ ธิ

ปถมตรํ ทท. ๕/๘/๑/๕ ควรเป็น ปมตรํ
 ... ยุตฺ ตาวุฒทท. ๔/๒๑/๑/๔ ควรเป็น ...ยุตาวุธา
 สทฺ ไซท. ๔/๒๒/๑/๑ ควรเป็น สทฺ โท
 สตุ ตพทท. ๔/๒๑/๒/๕ ควรเป็น สตุ ตธา
 โกวิธา ทท. ๔/๒๑/๒/๔ ควรเป็น โกวิทา
 ทลฺ พทท. ๔/๒๑/๒/๓ ควรเป็น ทฬฺ หา
 ปภินฺ ชทท. ๔/๒๒/๑/๓ ควรเป็น ปภินฺทถ
 พินฺ ชิตฺ ๔/๒๒/๒/๑ ควรเป็น ภินฺ ทิตฺ
 เวเถตุ ขทท. ๕/๙/๑/๓ ควรเป็น เวเตวาท
 ถเปสิ ทท. ๕/๙/๒/๒ ควรเป็น เปสิ
 วณฺ ชิตฺ ๔/๒๔/๑/๔ ควรเป็น วณฺ ทติ
 มหาปานํ ทท. ๔/๒๔/๒/๔ ควรเป็น มหาปานํ
 นนฺ ชทท. ๕/๒/๑/๒ ควรเป็น นนฺ ทา
 นนฺ ธวตฺทท. ๕/๒/๑/๒ ควรเป็น นนฺ ทวติ
 สุนนฺ ชทท. ๕/๒/๑/๒ ควรเป็น สุนนฺ ทา
 สทฺ พท. ๕/๓/๒/๓ ควรเป็น สทฺ ธี
 ฉนฺ ทนฺ ๔/๒๔/๒/๔ ควรเป็น ฉณํ

๓) จารพัญชนะผิด เนื่องจากความพ้องเสียง เช่น

กถํ เม ปุตฺ ไซท. ๓/๙/๒/๑ ควรเป็น กถํ เม ปุตฺ โต
 ตถา ทท. ๕/๔/๑/๑ ควรเป็น ตตุ ถ
 ทาโฏ ทท. ๕/๔/๒/๓ ควรเป็น ทาโ
 ตํ ปุตฺ ตี ปากตา ขาทท. ๕/๔/๒/๕ ควรเป็น สาท ปุตฺ ตินฺ ขาทา
 กสฺ ทนฺ ๕/๕/๒/๑ ควรเป็น ตสฺ มี
 ทาโธม ทท. ๕/๕/๒/๕ ควรเป็น ทาโ
 สทฺ พทาธมท. ๕/๖/๑/๓ ควรเป็น สทฺ พทา
 นาครานญฺ พท. ๕/๖/๑/๓ ควรเป็น นาครเว จ
 สทฺ พทาโธมท. ๕/๖/๑/๔ ควรเป็น สทฺ พทาโ
 ทานวิตฺ ตินท. ๕/๑๗/๑/๓ ควรเป็น ทานวิตกฺ โก
 อเนกสทสาลาณี ทท. ๕/๑๗/๒/๑-๒ ควรเป็น อเนกสทสาลาโย

ราชมโรวร ทท. ๕/๑๘/๑/๕ ควรเป็น ราชมโรว
 วินิสฺส สามีติ. ๕/๑๓/๒/๑ ควรเป็น วินิจฺ วิสฺ สามีติ
 ออุปฺท ฐภ. ๕/๑๕/๑/๓ ควรเป็น ออุปฺท ทว
 พนิพฺ พทท. ๕/๑๔/๒/๕ ควรเป็น วณิพฺ พเก
 มหาสตุ ทท. ๕/๑๖/๒/๒ ควรเป็น มหาสตุ ตสฺ ส
 ปริกฺ ขาวํ โมเจท. ๓/๑๙/๒/๕ ควรเป็น ปริกํ โมเจด
 อิมํ เม สนฺ ตภ. ๓/๓/๑/๓ ควรเป็น อิทํ เม สนฺ ตก
 เกวลํ ทท. ๓/๖/๑/๔ ควรเป็น เวกลฺ ลํ
 ปจฺ ฉาคชฺท. ๕/๖/๒/๕ ควรเป็น ปจฺ จาคจฺ ฌิ
 นานาวินิฉลา ทท. ๓/๗/๑/๑ ควรเป็น นานาวินิฉลานิ
 สทฺ ฐหามิ. ๓/๗/๑/๑ ควรเป็น สทฺ ทหามิ
 มณิเถติปณฺ ทท. ๓/๕/๑/๕ ควรเป็น มณิเถนกปณฺ โห
 อสุณฺนํ ทท. ๕/๑๔/๑/๑ ควรเป็น อสทฺ โกณฺ ตา
 อภิสฺสิณฺ ชิตฺทท. ๓/๒๑/๒/๓ ควรเป็น อภิสฺสิณฺ จิตฺ วา
 ปาลิโน ทท. ๓/๒๒/๑/๕ ควรเป็น ปาลิโก
 อนิจฺ จมาทท. ๓/๒๒/๒/๒ ควรเป็น อนิจฺ ฌมานา
 อติตฺ ติภ. ๓/๒๓/๑/๒ ควรเป็น อติถินํ
 บุริสฺสลาภา ทท. ๓/๒๒/๒/๓ ควรเป็น บุริสฺสโลลา
 อนิจฺ จมาทภ. ๓/๒๓/๑/๕ ควรเป็น อนิจฺ ฌมานํ
 กุรุราชสฺ พท. ๓/๒๔/๑/๒ ควรเป็น สิริราชสฺ ส
 ฐมฺ มิทท. ๓/๒๔/๑/๑ ควรเป็น ฐมฺ มิโก
 ตาย วจันํ สุตฺ ฐท. ๓/๒๔/๑/๕ ควรเป็น ตสฺ ส วจันํ สุตฺ วา
 อาหพนํ ทท. ๔/๒/๒/๕ ควรเป็น อาพหานํ
 ปาณินา ทท. ๔/๔/๒/๒ ควรเป็น ปาณินา
 สตุ ติทท. ๔/๕/๑/๒ ควรเป็น สตุ ตียา
 มยํ ทท. ๔/๕/๒/๑ ควรเป็น มยฺ หิ
 ปณฺ .ททท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น ปณว...
 อค ทท. ๔/๘/๒/๒ ควรเป็น องฺ คํ
 จินานิ จ ทท. ๔/๘/๑/๒ ควรเป็น จิตฺ รานิ จ

ตตุ เถวท. ๔/๙/๒/๒-๓ ควรเป็น ตถาเยว
 อิมํ นครํ ทท. ๔/๙/๒/๑ ควรเป็น อิทํ นครํ
 ปริกุ ขทพฺ. ๔/๙/๒/๕ ควรเป็น ปริขํ
 อุทเก ชีเย ทท. ๔/๑๐/๒/๓ ควรเป็น อุทเก ชีเณ
 ฎเปลิ ทท. ๔/๑๑/๑/๕ ควรเป็น เปลิ
 ทรหฺปฺตุ ทท. ๔/๑๔/๑/๓ ควรเป็น ทหฺรปฺตุ ตํ
 ทรหฺกุมารํ ทท. ๔/๑๔/๑/๔ ควรเป็น ทหฺรกุมารํ
 กตุ ขทท. ๔/๑๗/๒/๔ ควรเป็น ทตุ วา
 อุปฺยุ ทท. ๔/๒๐/๑/๓ ควรเป็น อุปฺคฺยุ หํ
 นิทาโร ทท. ๕/๗/๒/๕ ควรเป็น นิทาโธ
 ปถมกปฺ ปกฺกิต. ๕/๘/๑/๒ ควรเป็น ปมกปฺ ปกฺโต
 สฺรุทฺ ขิทฺ. ๔/๒๑/๑/๓ ควรเป็น สฺมาปิตํ
 ปวกา ทท. ๔/๒๑/๒/๔ ควรเป็น ปถกา
 นาทสฺ ทท. ๕/๘/๒/๒ ควรเป็น นาทุ ทส
 คฺตุ ติพานิ. ๓/๕/๒/๓ ควรเป็น คฺตุ ติลวาณิโ
 มหาสฺตฺ เตน เทวคฺคิตทิวสฺ. ๓/๒๐/๒/๑ ควรเป็น มหาสฺตฺ เตน เทวีย
 คคิตทิวสฺโต
 มหาพลาติ ทท. ๓/๒๐/๑/๕ ควรเป็น มหพฺ พลาติ
 หนุ ฏตฺทท. ๓/๒๔/๒/๒ ควรเป็น หนุ ท โ
 ราชา ตเยว คณฺ ทท. ๔/๓/๒/๓ ควรเป็น ราชา ตเมว คณฺ หิ
 ผลํ มฺณฺ ทท. ๔/๕/๑/๒ ควรเป็น ผลกํ มฺณฺ จิ
 ลทฺ โธ. ๔/๕/๒/๑ ควรเป็น ลชฺ ชา
 ยุทฺ ชสฺทท. ๕/๑๐/๑/๑ ควรเป็น ยุทฺ ชสฺ
 สยเยว ทท. ๔/๑๐/๒/๔ ควรเป็น สยเมว
 วุฒิมฺณฺ ฐา. ๔/๑๔/๒/๑ ควรเป็น วุทฺ ฒิมฺณฺ วาย
 พาลเวธ ทท. ๔/๒๑/๑/๓ ควรเป็น วาลเวธ
 เตสํ ทท. ๔/๒๑/๒/๒ ควรเป็น เยสํ
 มิจุ ญนฺทท. ๕/๘/๒/๓ ควรเป็น คจุ ญนฺ โต
 ปริวารว ทท. ๔/๒๔/๑/๒ ควรเป็น ปริวุตา

วิกิณิตุ ทท. ๕/๒/๒/๒ ควรเป็น วิกิ ณิตี วา

สพฺ เพ ปตุ ตานิ ลุณทท. ๕/๓/๑/๑ ควรเป็น สพฺ นิปตุ ตานิ ลุณ จิตฺ วา

เอกสุ มี่ คุหาทท. ๕/๓/๒/๒ ควรเป็น เอกิสฺ คุหายํ

ปตุ ติวสทท. ๕/๓/๒/๒ ควรเป็น ปฏิวสติ

สามิคฺ คราทท. ๕/๔/๑/๒ ควรเป็น สามิ มิคราท

วินิจฺ ฌิตฺทท. ๕/๑๙/๑/๕ ควรเป็น วิจินิตฺ วา

๔) จารพยัญชนะซ้ำ หรือจารเกิน เช่น

สมฺ ปราโย จ สุกตติคามิ ทท. ๓/๑/๑/๕ ควรเป็น สมฺ ปราโย จ สุกตติคามิ

อนุปฺ นฺ ป นํ สทท. ๓/๑/๑/๒-๓ ควรเป็น อนุปฺ ปนฺ นานํ สฺ

สุวณฺ ฌํ ปน นาม อการณน ตามุ พลโหํ ชาตํ นาม นตฺ ๓/๓/๒/๕

ควรเป็น สุวณฺ ฌํ ปน อการณน ตพลโหํ ชาตํ นาม นตฺ ติ

มนุสฺ สา ฌาม อการณน มกฺ กฏชาโต นาม นตฺทท. ๓/๓/๒/๕ ควรเป็น

มนุสฺ โส อการณน มกฺ กฏชาโต นาม นตฺ ติ

กุลเลเยวเนว เต ปตุ โต นีหตุ ทท. ๓/๑/๑/๕ ควรเป็น กุลเลเนว เต ปตุ โต

นีหโตติ ฯ

สมฺ ม โหตุ อยุตุ โตปิ ๓/๓/๑/๒ ควรเป็น สมฺ ฌตุ อยุตุ โตปิ โหติ

ปฺน ราชา หิ ปโรหิตํ ทท. ๔/๑๑/๑/๒ ควรเป็น ปฺน ราชา ปโรหิตํ

ฌาฌาเปสฺ สทท. ๔/๑๒/๑/๑ ควรเป็น ฌาเปสฺ ฌาม

สญฺ ชเยสฺ สญฺ ชเยน ปยุตุ ทท. ๕/๑๒/๑/๕ ควรเป็น สญฺ ชเยน ปยุตุ ตปริสา

โส สนฺ นทฺ โห มณิจมฺ ทท. ๔/๑๒/๑/๒ ควรเป็น สนฺ นทฺ โห มณิจมฺ เมน

หตุ ติโน หตุ ติโน เปสตุ ๔/๑๒/๑/๔ ควรเป็น หตุ ติโน เปสตุ วา

ปาปฺณณีสฺ ทท. ๕/๑๓/๑/๑ ควรเป็น ปาปฺณีสฺ

จเรยฺ ย ชตุ ติเย ชตุ ทท. ๕/๑๔/๑/๕ ควรเป็น จเรยฺ ย ชตุ ติเย ฌมฺ มํ

๕) จารตกคำหรือตกข้อความ เช่น

ปพฺ พตาทินี มิตุ ทท. ๕/๑/๒/๔ ควรเป็น ปพฺ พตาทินี นิมิตุ ตานิ

อกตุ ตกมฺ ทท. ๕/๓/๒/๑ ควรเป็น อกตุ ตพฺ พกมฺ มานิ

อเถโก เต ทท. ๕/๓/๒/๔ ควรเป็น อเถโก พโก เต ...

โอกาโส นตฺ ทท. ๓/๑๙/๑/๑ ควรเป็น สกฺณมานปี โอกาโส นตฺ ติ

ทิสฺ สทท. ๓/๕/๒/๔ ควรเป็น ทิสฺ สตีติ ฯ

อภิญ ชิตุทท.วณ./๒๑/๑/๓ ควรเป็น อภิสัญ จิต วา
 ลภเต สมเว ตฺวณฺ พทท. ๓/๒๒/๑/๒ ควรเป็น ลภเต สฺมเว ตฺวณฺ ตี
 ตโส ฐมฺ มิโก วาชาท. ๓/๒๒/๑/๕ ควรเป็น ตโต โส ฐมฺ มิโก วาชา
 โก เอติ สิริขลํ ทท. ๔/๘/๑/๑-๒ ควรเป็น โก เอติ สิริยา ขลํ
 อคฺ คิ ทโฆท. ๔/๑๓/๑/๓ ควรเป็น อคฺ คินา ททฺ โผ

๖) จารพญฺชนะตก เช่น

อิโต จิตฺ โอลเณน พทท. ๓/๑๔/๒/๒ ควรเป็น อิโต จิตฺ จ โอลเณน ตี
 วุฒิปตฺ ใตท. ๔/๑/๑/๒ ควรเป็น วุฑฺ ฒิปฺ ปตฺ โต
 อายามโต ทสโยชนา วิตฺ ธารโต ตโยชนํ ทท. ๔/๑/๒/๔ ควรเป็น อายามโต
 ทสโยชนํ วิตฺ ธารโตยตีโนญฺ
 อสมานา ทท. ๓/๑๖/๒/๔ ควรเป็น อสมมานา
 รหสฺ ฐท. ๓/๑๗/๒/๑ ควรเป็น รหสฺ ฐทฺ วา
 ปรมสฺ ตุมทฺ ทนสมตฺ ๓/๑๘/๒/๔ ควรเป็น ปรมสฺ ตุมทฺ ทนสมฺ ปนฺ โน
 นทียาติ ทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น นทียา ตีเว
 วิหิณฺ ทฺ ทท. ๕/๑๓/๑/๕ ควรเป็น วิหิณฺ ทฺ วิโย
 อญฺถ ทท. ๕/๑๓/๑/๓ ควรเป็น อญฺตฺ ถ
 พลปจฺ จ ฐท. ๕/๑๔/๑/๒ ควรเป็น พลวปจฺ จ ฐกาเล
 นยสทิสฺ ทท. ๓/๖/๒/๑ ควรเป็น นยนสทิสฺ
 อาราเปถาติ ทท. ๓/๗/๑/๕ ควรเป็น อาราเปถาติ
 กฏา ขาตา ทท. ๕/๑๔/๑/๓ ควรเป็น ปากฏา ขาตา
 สุวโปติย ทท. ๓/๒๑/๒/๔ ควรเป็น สุวโปติกาย
 คตฺ ฐท. ๓/๒๔/๒/๓ ควรเป็น คนฺ ตฺ วา
 อุปาเย ทท. ๔/๓/๑/๓ ควรเป็น อุปาเยน
 ทิสวาโปกฺ ขาจริยสฺ ๕/๓/๒/๑ ควรเป็น ทิสวาปาโมกฺ ขาจริยสฺ ส
 ทณฺ ฐท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น ทณฺ ฐานี
 จิตฺ ตารวํ ๔/๑๐/๒/๑ ควรเป็น จิตฺ ตารวณฺตฺ ถํ
 กสิวชาทีนํ ทท. ๔/๑๖/๒/๔ ควรเป็น กสิวณิชาทีนํ
 เอเกสํ ทท. ๔/๑๖/๑/๕ ควรเป็น เอเกสํ
 เต ทท. ๔/๑๗/๒/๕ ควรเป็น เตสํ

มงุ คลหตุ ถิ อาคตทก๒๕/๒๐/๑/๔ ควรเป็น มงุ คลหตุ ถิโน อาคตกาลโต
 เอเกกั ทิตุกาโม ทท. ๕/๘/๑/๒ ควรเป็น เอเกกั ขาทิตุกาโม
 ปทุมสญ ๕/๘/๒/๓ ควรเป็น ปทุมสญ ๕/๘/๒/๓
 ปชมรณ เดท๒. ๕/๘/๒/๑ ควรเป็น ปค ๕/๘/๒/๑
 พลิกโก ทท. ๕/๑๐/๑/๒ ควรเป็น พลิกโก
 ตาปส ๕/๑๒/๑/๔ ควรเป็น ตาปส ๕/๑๒/๑/๔
 สกสกอสิ สทท. ๕/๑/๒/๒ ควรเป็น สกสกรฐเ อสิ สรา
 สกสกรฐา นิยาเทสิ ทท. ๕/๑/๒/๔-๕ ควรเป็น สกสกรฐานิ นิยา เทสิ
 ตีรจ ๕/๒/๒/๔ ควรเป็น ตีรจ ๕/๒/๒/๔

๗) จารพญญชนะผิฉวรรค เช่น

พานรปญ ๓/๘/๑/๔ ควรเป็น พานรปญ ๓/๘/๑/๔
 วสนญญาน ๔/๑๗/๑/๕ ควรเป็น วสนญญาน ๔/๑๗/๑/๕
 วิสโท ทท. ๕/๘/๒/๑ ควรเป็น วิสโท ๕/๘/๒/๑

๘) จารพญญชนะเกณ เช่น

เต ตตุ ถา กรี ๓/๑๖/๑/๑ ควรเป็น เต ตถา กรี ๓/๑๖/๑/๑
 ปลายนุ ติกเขน ๔/๑/๑/๑ ควรเป็น ปลายนญเณ ๔/๑/๑/๑
 อมนุส สสทท๕/๑/๑/๓ ควรเป็น อมนุส ๕/๑/๑/๓
 นครมฐ ๕/๑๗/๑/๕ ควรเป็น นครมฐ ๕/๑๗/๑/๕
 ติก ๕/๖/๒/๕ ควรเป็น ติก ๕/๖/๒/๕
 น คณ ๓/๑๘/๑/๕ ควรเป็น คณ ๓/๑๘/๑/๕
 ตตุ เถว วิชิต ๕/๗/๑/๒ ควรเป็น ตตุ เถว วิชิต ๕/๗/๑/๒
 ชีวิตาน ๕/๒/๒/๔ ควรเป็น ชีวิต ๕/๒/๒/๔
 ปตติ ๕/๓/๒/๒ ควรเป็น ปตติ ๕/๓/๒/๒
 ฎาเน ทท. ๔/๑๔/๒/๒ ควรเป็น ฎาเน ๔/๑๔/๒/๒
 ฎตุ ๓/๖/๒/๒ ควรเป็น ฎตุ ๓/๖/๒/๒
 วสุ ๓/๖/๑/๒ ควรเป็น วสุ ๓/๖/๑/๒
 อนนุ ตรณ ๕/๒/๒/๓ ควรเป็น อนนุ ตรณ ๕/๒/๒/๓
 ภาติ ๕/๒/๒/๒ ควรเป็น ภาติ ๕/๒/๒/๒
 จ ๕/๒๒/๑/๑ ควรเป็น จ ๕/๒๒/๑/๑

- กสฺ มา โส อิมํ อารหริตฺติ. ๔/๑๗/๑/๒ ควรเป็น กสฺมา โส อิมํ อาหริตฺติ
 ฆรวาลลํ ปหายติ ทท. ๔/๑๔/๑/๒ ควรเป็น ฆรวาลลํ ปหาย
 ปุณฺนา วิชฺชวลฺลํ นิพฺพท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น ปุณฺนา วิชฺช ชฺวณฺ ฌินา
 มหทฺ ธณฺทนิ. ๔/๗/๒/๑ ควรเป็น มหทฺ ธนานิ
 ปุตุ ตตฺตททตฺต๕/๓/๒/๓ ควรเป็น ปุตุ ตตฺ ตา
- ๙) ข้อนพยัญชนะในตำแหน่งที่ไม่ควรซ้อน เช่น
- อุทฺ ฐกํ. ๕/๗/๒/๔ ควรเป็น อุทกํ
 มิคฺ คปฺกฺ ททโฆ/๑๓/๑/๒-๓ ควรเป็น มิคปฺกฺ นชิโ
 ราชฺ ชสาทท. ๕/๑๕/๑/๓ ควรเป็น ราชสวรา
 ธมฺ มราชฺ ททโฆ/๑๕/๑/๓ ควรเป็น ธมฺ มราชินี
 วนฺฏิสฺกฺ กาทฺติ. ๕/๑๘/๒/๓ ควรเป็น วนฺฏิสกาทิ
 พฺ ยสฺ ททส๕/๑๘/๑/๕ ควรเป็น พฺ ยสนํ
 สจฺ พท. ๓/๗/๒/๕ ควรเป็น สเจ
 อุชฺ ฐกํ อุชฺ ฐกทท. ๓/๔๑/๑/๑ ควรเป็น อุชฺกํ อุชฺกณฺ เจว
 ปติวสฺ สติ. ๓/๘/๑/๔ ควรเป็น ปฏิวสติ
 ภูเปสิ ทท. ๓/๘/๑/๕ ควรเป็น เปสิ
 จฺ ฉิฐฺ ททตฺติ/๔/๑/๒ ควรเป็น ฉิฐฺ ชติ
 ปสฺ สนฺ นจิตฺ ๓/๕๗/๑/๓ ควรเป็น ปสนินจิตฺ โต
 ทสนาคฺ คพลธฺว อเหทฺ ๓/๒๐/๑/๓ ควรเป็น ทสนาคพลธฺว อเหสฺ
 ปริวฺตุ โต. ๓/๒๑/๑/๓ ควรเป็น ปริวุโต
 อารพฺ พท. ๓/๒๓/๑/๑ ควรเป็น อารภิ
 อุชฺ ฐฺชาติโก. ๓/๒๓/๑/๔ ควรเป็น อุชฺฐชาติโก
 อามตฺ พท. ๓/๒๓/๑/๓ ควรเป็น อามตํ
 ปฏิวสฺ สติ. ๓/๒๔/๒/๑ ควรเป็น ปฏิวสติ
 อกฺ ขาทิตฺทท. ๖/๒๔/๒/๔ ควรเป็น ขาทิตฺ วา
 ปตฺ พท. ๔/๒/๒/๔ ควรเป็น ปติ
 มหาวิชฺย พท. ๔/๓/๒/๓-๔ ควรเป็น มหาวิชยํ
 เสลฺ ุณฺทท. ๔/๔/๑/๓ ควรเป็น เสลณฺท...
 สทฺ ทวตฺท. ๕/๘/๑/๔ ควรเป็น สทฺ ทวตี

ปาจิณฺ ฌภทท. ๔/๙/๑/๔ ควรเป็น ปาจิณภาเค
 ตินฺ ฌภทท. ๔/๑๑/๑/๓ ควรเป็น ตินภานิ
 ชฺ ฌาเปสฺมาติสทท. ๔/๑๑/๒/๑ ควรเป็น ฌาเปสฺ มสฺติ
 ปพฺ พชฺ พิตฺ ๔/๑๕/๑/๒ ควรเป็น ปพฺ พชิตฺ วา
 ปฏิวสฺ สทท. ๔/๑๔/๑/๓ ควรเป็น ปฏิวสติ
 สํเวคฺ คปฺ พตฺ ๔/๑๕/๑/๓ ควรเป็น สํเวคปฺ ปตฺ โต
 ปุณฺ ฌวตฺทท. ๕/๑๔/๑/๕ ควรเป็น ปุณฺวติ
 อวิสฺ สหนฺทท. ๕/๑๔/๒/๑ ควรเป็น อวิสหนฺ โต
 เวทนาปฺ ปตฺทท. ๕/๑๔/๒/๑ ควรเป็น เวทนาปตฺ โต
 ปพฺ พชฺ พิตฺ ๕/๑๕/๑/๕ ควรเป็น ปพฺ พชิตานํ
 เจ ฌภทท. ๔/๑๕/๒/๑ ควรเป็น เจกา
 อคฺ คมฺพท. ๔/๑๗/๒/๕ ควรเป็น อคมฺสฺ
 สาสฺ สิททท. ๔/๑๘/๒/๕ ควรเป็น สาสสิกา
 มหาชนปริวฺตุ ใทท. ๔/๑๙/๑/๒ ควรเป็น มหาชนปริวฺโต
 อคฺ คมฺพท. ๔/๑๙/๑/๑ ควรเป็น อคมฺสฺ
 รชฺ ฌภทท. ๔/๒๐/๑/๑ ควรเป็น รชฏ...
 จิตฺ ฌภทท. ๔/๒๑/๑/๑ ควรเป็น จิตฺ ฌภทท. ๔/๒๑/๑/๑
 คชฺ ฌภทท. ๔/๒๓/๑/๒ ควรเป็น คชราชา
 อารพฺ ฌภทท. ๕/๑๒/๑/๕ ควรเป็น อารภิสฺ
 อาสนฺ ฌภทท. ๕/๑๒/๑/๕ ควรเป็น อาสนเ
 อวิชฺ ฌภทท. ๕/๑๒/๑/๕ ควรเป็น อวิชิตฺ วา
 โกสฺ ฌภทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น โกสฺลรฏเ
 ราชฺ ฌภทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น ราชธมฺ เม
 เอหิสฺ สามีติ. ๕/๒๒/๑/๕ ควรเป็น เอหิ สามีติ
 โทสฺวสฺ สิททท. ๕/๓/๑/๕ ควรเป็น โทสวสิกา
 พานิชฺ ชตฺ ทภทท. ๕/๒/๑/๓ ควรเป็น วาณิชตฺ ฌภ
 วสฺ สิสฺ สามีติ. ๕/๒/๑/๓ ควรเป็น วสฺ สามีติ
 อารพฺ ฌภทท. ๓/๑๔/๑/๓ ควรเป็น อารภิ
 สจฺ ฌภทท. ๓/๑๔/๒/๓ ควรเป็น สจหา

- วสุ สวท. ๔/๑/๑/๓ ควรเป็น วสามี
 อาณาปตฺ ติฏทท. ๔/๑/๒/๒ ควรเป็น อาณาปติฏานํ
 อปฺ ปสทท. ๕/๒/๑/๑ ควรเป็น อปสฺ สนฺ ตี
 วตฺ ทท. ๓/๑๐/๒/๔ ควรเป็น วต
 สจฺ ทท. ๓/๘/๒/๓ ควรเป็น สเจ
 พานิชฺ ทท. ๓/๘/๒/๔ ควรเป็น พานิช
 มานปฏ กติทท. ๓/๑๑/๒/๕ ควรเป็น มานปฏติโก
 โกสฺสฺ โล นวท. ๓/๑๗/๑/๔ ควรเป็น โกสฺสโล นาม
 กายภูฏฺ ฬท. ๕/๓/๒/๔ ควรเป็น กายภูฏฺ โล
 มิคฺ คราชสฺทท. ๕/๓/๒/๕ ควรเป็น มิคราชสฺ ส
 อตฺ ตโนจฺ ทท. ๕/๔/๑/๒ ควรเป็น อตฺ ตโน ฉายํ
 ตยฺ ชทท. ๕/๔/๑/๓ ควรเป็น ตยา
 วสุ สทท. ๕/๔/๑/๕ ควรเป็น วสตี
 อุปตฺ ติตฺทท. ๕/๔/๒/๔ ควรเป็น อุปติตฺ วา
 โทสวสุ สิทท. ๕/๔/๒/๕ ควรเป็น โทสวสฺสิโก
 วิชฺ ชทท. ๕/๕/๑/๑-๒ ควรเป็น วิชิตฺ
 มานวลิสฺสิกา ทท. ๕/๕/๑/๒ ควรเป็น มานวลิสฺกา
 มหาราชฺ ทท. ๕/๖/๑/๒-๓ ควรเป็น มหาราช
 ปพฺ พาทฺ ทท. ๕/๑๓/๒/๕ ควรเป็น ปพฺ พาเชสฺตี
 ปสฺ สนฺ ทท. ๕/๑๖/๒/๓ ควรเป็น ปสนฺ นา
 ภูชฺสฺ ฬท. ๕/๑๗/๑/๒ ควรเป็น ภูชฺสฺ สํ
 สิวิชฺ ยกณฺ ทท. ๕/๑๗/๑/๒ ควรเป็น สิวิชฺยกณฺ ทํ
 ตาทิสฺ สทท. ๕/๖/๒/๓ ควรเป็น ตาทิสฺสฺ ส
 ชีวิตฺ ตกฺ ทท. ๕/๘/๒/๕ ควรเป็น ชีวิตกฺ ชยํ
- ๑๐) ไม่ขึ้นพยัญชนะในตำแหน่งที่ควรขึ้น เช่น
 วฏฺตีติ ทท. ๔/๑๒/๑/๑ ควรเป็น วฏฏฺตีติ
 อุโยเชสฺ ทท. ๔/๑๒/๑/๑ ควรเป็น อุยฺ โยเชส
 นิยาเทถ ทท. ๓/๑๕/๒/๕ ควรเป็น นิยฺ ยาเทถ
 วิสฺเชสฺ ทท. ๓/๑๖/๒/๒ ควรเป็น วิสชฺ เชส

ปริจุ ฉินเนน โธกาเสนา. ๔/๑/๒/๒ ควรเป็น ปริจุ ฉินุ เนน โธกาเสน
 ปริเชทนุ ทท. ๔/๑/๒/๓ ควรเป็น ปริจุ เนทนุ ตี
 นิภโย ทท. ๓/๑๐/๒/๕ ควรเป็น นิพ ภโย
 ตเชตุ ทท. ๓/๘/๒/๓ ควรเป็น ตชฺ เชตุ วา
 ภาตฺ อชฺ โธมทท. ๓/๑๑/๒/๔ ควรเป็น ภาตฺ ตํ อชฺ โธมหรี
 สนุ ตเชตุทท. ๓/๑๑/๒/๕ ควรเป็น สนุ ตชฺ เชตุ วา
 ตชิตา ทท. ๓/๑๑/๑/๔ ควรเป็น ตชฺ ชิตา
 อฺอุโธเสสิ ทท. ๔/๒๒/๒/๒ ควรเป็น อฺอุ โธเสสิ
 วิสาสํ ทท. ๕/๓/๒/๓ ควรเป็น วิสุ สาสํ
 นิยาเทตุ ทท. ๕/๑๖/๒/๒ ควรเป็น นิยุ ยาเทตุ วา
 สโมทมานา ทท. ๕/๑๖/๒/๓ ควรเป็น สมุ โมทมานา
 สโมทนิยํ ทท. ๕/๑๖/๒/๕ ควรเป็น สมุ โมทนิยํ
 ปฏิสโมทิตุ ทท. ๕/๑๗/๑/๑ ควรเป็น ปฏิสมุ โมทิตุ วา
 สมุ ปติโย. ๕/๑๗/๑/๒ ควรเป็น สมุ ปตุ ติโย
 สขาเปตุ ทท. ๕/๑๗/๒/๒ ควรเป็น สชฺขาเปตุ วา
 อปฺปฏิวตุ ติชฺ. ๕/๖/๒/๕ ควรเป็น อปฺ ปฏิวตุ ติชฺ
 สฺขาเปตุ ทท. ๕/๗/๑/๓ ควรเป็น สฺกุ ขาเปตุ วา
 ขาทิสามีติ ทท. ๕/๗/๒/๔ ควรเป็น ขาทิสฺ สามีติ
 นิมทา นาม ทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น นิมุ มทา นาม
 วุฒพฺ ยคฺทท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น วุชฺ ฒพฺ ยคฺ
 วุโธม ทท. ๕/๑๓/๑/๕ ควรเป็น วุชฺ โธม
 สมฺโถ ทท. ๕/๑๓/๑/๔-๕ ควรเป็น สมตุ โถ
 วฏฺติ ทท. ๕/๑๘/๑/๓-๔ ควรเป็น วฏฺฏติ
 อสมคฺคิโน ทท. ๕/๑๔/๑/๓-๔ ควรเป็น อสมคฺ คิโน
 วฒนา ทท. ๕/๑๕/๑/๒ ควรเป็น วชฺ ฒนา
 าทฺ ติพนุ ทท. ๕/๑๔/๒/๔ ควรเป็น าทิพนุ ฐ สฺ
 สมตํ ทท. ๕/๑๔/๒/๓ ควรเป็น สมุ มตํ
 อโกธํ ทท. ๕/๑๔/๒/๒ ควรเป็น อกฺ โธ
 กตพฺ พกฺชฺท. ๕/๑๙/๑/๓ ควรเป็น กตฺ ตพฺ พกฺจฺ จํ

วิชิตภาวํ อชานิตุ ทท. ๓/๑๙/๒/๔ ควรเป็น วิชิต ฌิตภาวํ อชานิตุ วา
 วุฒิ โหติ ทท. ๓/๑/๑/๕ ควรเป็น วุฑฒิ โหติ
 สมน ทท. ๓/๒/๒/๔ ควรเป็น สมน ม
 อปฺป ปสฺส ทท. ๓/๓/๑/๑, ๓/๓/๑/๓ ควรเป็น อปฺป ปคฺชํ
 สิริวธฺมํ ทท. ๓/๓/๒/๒ ควรเป็น สิริวฑฺฒํ
 กตฉิทฺถ ทท. ๓/๔/๑/๔ ควรเป็น กตจฺฉิทฺถ ทํ
 เวกฺลํ ทท. ๓/๕/๑/๕ ควรเป็น เวกฺขลํ
 อิจฺเจตํ ทท. ๓/๔/๑/๔ ควรเป็น อิจฺจํ เจตํ
 ทุมโน ทท. ๓/๕/๒/๔ ควรเป็น ทุม มโน
 วุฒพฺพ ยคฺคท. ๕/๑๔/๑/๑ ควรเป็น วุฑฺฒพฺพ ยคฺค ชํ
 อญฺญ ทท. ๕/๑๓/๒/๕ ควรเป็น อญฺญตฺถ
 สมนฺ ปตฺตทิวสํ ทท. ๓/๒๑/๑/๕ ควรเป็น สมนฺ ปตฺตํ ตทิวสโต
 วิสาโส ทท. ๓/๒๓/๒/๑ ควรเป็น วิสฺสุ สาสโ
 อุปฺปชฺช ทท. ๓/๒๓/๒/๑ ควรเป็น อุปฺปชฺช ชี
 นิปฺปาเปตฺถ ทท. ๓/๒๔/๒/๔ ควรเป็น นิปฺปชฺช ชฺชาเปตฺถ วา
 กตพฺพ พยฺยตฺถ ทท. ๓/๑/๑/๔ ควรเป็น กตฺถ ตพฺพ พยฺยตฺถ ตกํ
 ชุทฺทกนคฺเร ทท. ๔/๓/๑/๔ ควรเป็น ชุทฺท ทกนคฺเร
 ลชฺชา ทท. ๔/๕/๒/๒ ควรเป็น ลชฺช ชฺชา
 วิชฺชวลฺลํ ฌนฺทท. ๔/๘/๑/๑ ควรเป็น วิชฺช ชฺชวลฺลํ ฌนฺนา
 ชทฺธิรํ คารวณฺณภา ทท. ๔/๘/๑/๓ ควรเป็น ชทฺธิรํ คารวณฺณ ฌณฺณา
 ปตฺติมตฺติ ทท. ๔/๘/๑/๔ ควรเป็น ปตฺติ ตมตฺติ
 โลหวิชาอลํการา ทท. ๔/๘/๑/๔ ควรเป็น โลหวิชฺช ชฺชา อลฺลํ การา
 มา จินฺนํ ตยฺยท. ๔/๘/๒/๒ ควรเป็น มา จินฺนํ ตยฺยตฺถ
 วิธฺสาเจธาติ ทท. ๔/๙/๑/๕ ควรเป็น วิธฺสา ฌสาเปธาติ
 ทมฺมภาวํ ทท. ๔/๑๑/๒/๓ ควรเป็น ทมฺมภาวํ
 อุกฺกุสฺสทฺถ ทท. ๔/๑๒/๑/๑ ควรเป็น อุกฺกุสฺส ทํ
 ลภิสฺสทฺถ ทท. ๔/๑๒/๑/๔ ควรเป็น ลภิสฺส สทฺถ
 ฌาเปสฺสทฺถ ทท. ๔/๑๒/๑/๓ ควรเป็น ฌาเปสฺส สทฺถ
 สกฺก ชิสฺสทฺถ. ๔/๑๓/๑/๑ ควรเป็น สกฺก ชิสฺส สทฺติ

ทดมา ทท. ๔/๑๓/๑/๒ ควรเป็น ทช ฅมา
 ปติกา ทท. ๔/๑๓/๑/๔ ควรเป็น ปต ติกา
 วุฒิมนุ วาษท. ๔/๑๔/๑/๔ ควรเป็น วช ฅมิมนุ วาย
 กตพ พกิชท. ๕/๑๔/๒/๒ ควรเป็น กต ตพ พกิจ จ
 อวเชนุ โทท. ๔/๑๔/๒/๒ ควรเป็น อวช ฅเชนุ โต
 อากฅเมนุ โทท. ๔/๑๔/๒/๓ ควรเป็น อากช ฅเมนุ โต
 นิยาเทตุ ขท. ๔/๑๕/๑/๒ ควรเป็น นิย ยาเทตุ วา
 วฅมน ทท. ๔/๑๖/๑/๕ ควรเป็น วช ฅมน
 นิสสัย ทท. ๔/๑๕/๒/๑ ควรเป็น นิส สสัย
 ทิยมาเน ทท. ๔/๑๘/๑/๕ ควรเป็น ทิย ยมาเน
 รตุ ติทินท. ๔/๑๘/๑/๒ ควรเป็น รต ติน ทิโว
 เอตกั ทท. ๔/๑๗/๒/๕ ควรเป็น เอต ตกั
 อเชว ทท. ๔/๑๘/๑/๑ ควรเป็น อช ฅเชว
 อนุสริ ทท. ๔/๑๘/๑/๑ ควรเป็น อนุส สริ
 อช ฅภาสิท. ๔/๒๑/๑/๒ ควรเป็น อช ฅภาสิต ฅ
 วิชุลตา ทท. ๔/๒๐/๒/๕ ควรเป็น วิช ชุลตา
 อพ ฅคณท. ๕/๒๐/๒/๕ ควรเป็น อพ ฅค ฅณ ฅ
 อุกิยนกาโล ทท. ๔/๒๐/๒/๕ ควรเป็น อุน ุทิยนกาโล
 ตาลปมาณ... ทท. ๔/๒๐/๑/๓-๔ ควรเป็น ตาลป ปมวณ
 นาค ฅชนุ ทท. ๕/๒๑/๒/๒ ควรเป็น นาค ฅชน ฅเช
 ปติการเก ทท. ๔/๒๑/๑/๒ ควรเป็น ปต ติการเก
 วิชิตมานา ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น วิช ุชิตมานา
 อุสว ทท. ๔/๒๒/๑/๓ ควรเป็น อุส สว
 สุปหารปหารวิ ทท. ๔/๒๑/๒/๓ ควรเป็น สุป ปหารป ปหารวิ
 เวลาลิโน ทท. ๔/๒๑/๒/๓ ควรเป็น เวล ุลิโน
 สนิส สิทท. ๔/๒๑/๒/๓ ควรเป็น สน นิส สิตา
 กฅมิต ขท. ๔/๒๒/๑/๕ ควรเป็น กช ฅมิต วา
 วิชนุ โทท. ๕/๘/๒/๑ ควรเป็น วิช ฅนุ โต
 นิปิเฟสิ ทท. ๕/๙/๒/๑ ควรเป็น นิป ปิเฟสิ

ปฏิลคิ ทท. ๕/๑๐/๑/๔ ควรเป็น ปฏิลคฺ คิ
 ปติวิสเกหิ ทท. ๕/๑๐/๑/๕ ควรเป็น ปฏิวิสฺสเกหิ
 อากคฺคิตุ ทท. ๕/๑๐/๑/๔ ควรเป็น อากขุ คฺคิตุ
 อชาสยํ ทท. ๕/๑๒/๒/๑ ควรเป็น อชฺช ฌาสยํ
 ปฏิคณฺ หถาทิ. ๔/๒๓/๒/๕ ควรเป็น ปฏิคฺ คณฺ หถาติ
 ทชา ทท. ๔/๒๔/๒/๒ ควรเป็น ทชฺช ชา
 ทุชานํ ทท. ๕/๒/๒/๔ ควรเป็น ทุชฺช ชานํ
 หิมวณฺ ตปเททท. ๕/๓/๒/๒ ควรเป็น หิมวณฺ ปฺต ปเทเส
 มา คมิถ ทท. ๓/๑๙/๑/๕ ควรเป็น มา คมิตฺ ถ
 นิวเตยฺ ยาทท. ๓/๑๙/๑/๕ ควรเป็น นิวตฺ เตยฺ ยาท

๒.๗.๓ การจารนิคหิตผิดพลาด

นิคหิต ในภาษาบาลี เป็นจุดเล็ก ๆ กลม ๆ (-) บนตัวอักษร ซึ่งในการจารใบลานโดย
 อักษรขอม อักษรธรรมล้านนา (หรืออักษรธรรมอีสาน) ได้พบข้อผิดพลาดง่ายที่สุด คัมภีร์สืวิชัย
 ชาดกที่นำมาปริวรรตทั้ง ๓ ฉบับนั้นได้พบความผิดพลาด ดังนี้

- ๑) จารตก คือไม่ได้จารในคำที่ต้องจาร เช่น

ปริจฺ เจท อติฏฺ กทท. ๕/๒/๑/๑ ควรเป็น ปริจฺ เจทสุ ส อติฏฺ กณฺ ตภาวํ
 ยถาสุขํ สมฺ ปตฺ ติ ~~กทท. ๕/๒/๑/๑~~ ควรเป็น ยถาสุขํ สมฺ ปตฺ ~~กทท. ๕/๒/๑/๑~~ สติ
 อหํ นากาสี ทท. ๓/๕/๒/๕ ควรเป็น นากาสี
 ปถวิ ปาวิสฺ ทท. ๓/๑๙/๒/๔ ควรเป็น ปวี ปาวิสฺ
 นิสฺสย ทท. ๔/๑๕/๒/๑ ควรเป็น นิสฺ สฺสยํ
 เอก เม ทท. ๔/๑๖/๑/๕ ควรเป็น เอกํ เม
 อคฺ คิ ~~อทท. ๔/๑๒/๒/๕~~ ควรเป็น อคฺ คี ~~อทท. ๔/๑๒/๒/๕~~ อทฺสุ
- ๒) จารเกิน คือจารนิคหิตในตำแหน่งที่ไม่จำเป็นต้องมี เช่น

สุณฺนิตฺตกาโม โหติ ทท. ๔/๑๕/๒/๕ ควรเป็น สุณฺนิตฺตกาโม
 กณฺ ฌนํ ~~ทท. ๕/๑๙/๑/๓~~ ควรเป็น กณฺ ฌนํ ~~ทท. ๕/๑๙/๑/๓~~ ฌ
 สนฺ กณฺ ~~ทท. ๕/๑/๑/๑~~ ควรเป็น สนฺ ตกฺ ส
 มหาสตุ ตฺสึวิลา ~~ทท. ๕/๑/๑/๑~~ ควรเป็น มหาสตุ ตฺสึวิลา ~~ทท. ๕/๑/๑/๑~~ ส
 วสฺสโกฏฺย ทท. ๕/๒/๑/๕ ควรเป็น วสฺสโกฏฺย

สรปริยณ พท. ๕/๙/๒/๒ ควรเป็น สรปริยณ เต
 พลว่า ถามสม ปนุทท.โฆ/๑๓/๑/๔ ควรเป็น พลว่า ถามสม ปนุ โน
 โคจรัฎาย ทท. ๕/๑๓/๒/๓ ควรเป็น โคจรตุ ถาย
 เอว มหาสตุ โต นครปัสสุณ นาสติ ทท. ๓/๘/๑/๔ ควรเป็น ... นครปัสสุณ จ

อวินาเสตุ วา

ธีตุลีเนหิ ทท. ๔/๑๔/๑/๕ ควรเป็น ธีตุลีเนหิ
 ปาปุณิ ทท. ๔/๑๔/๑/๕ ควรเป็น ปาปุณิ
 อุกุ กามุขปหิสิตา ทท. ๔/๘/๑/๓ ควรเป็น อุกุ กามุขปหิสิตา
 ปริคุ คยท. ๕/๘/๑/๒ ควรเป็น ปริคุ คยุ ห

๓) ตามหลักไวยากรณ์ นิคหิตเมื่อสนธิกับคำที่ตามมา จะต้องเปลี่ยนไปตามหลัก
 ไวยากรณ์ แต่ปรากฏว่าไม่เป็นไปตามนั้น เช่น

อุตุราสัเม ทท. ๓/๑๔/๑/๑ ควรเป็น อุตุ ตราสงุ เค
 อนุพนุ ติตุทท. ๓/๑๘/๑/๔ ควรเป็น อนุพนุ ธิตุนุ ติ
 มังกุญ โทท. ๓/๙/๒/๕ ควรเป็น มงุ กุญ โต
 อุปสักมิตุ ทท. ๔/๑๙/๑/๔ ควรเป็น อุปสงุ กมิตุ วา
 สัคหิ ทท. ๔/๑๙/๒/๑ ควรเป็น สงุ คหิ
 วตุ ถาลัถวาทท. ๔/๒๐/๑/๑ ควรเป็น วตุ ถาลง... การ
 อลัการาเปตุ ทท. ๔/๒๐/๑/๑ ควรเป็น อลงุ การาเปตุ วา
 สัคาเม ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น สงุ คาเม
 อลัการาเปตุ ทท. ๔/๒๓/๑/๑ ควรเป็น อลงุ การาเปตุ วา
 สณฺเปยุ ติ ชุทท. ๕/๑/๒/๓ ควรเป็น สณฺเปยุ ยุนุ ติ
 อุปสักมิตุ ทท. ๕/๓/๒/๓ ควรเป็น อุปสงุ กมิตุ วา
 เอว มาสปิฏเน ทท. ๕/๖/๒/๑ ควรเป็น เอว มาสปิฏเน
 สึลลํ รกฺข ชิตฺตมาทิตฺตํ ทท. ๕/๑๓/๑/๕ ควรเป็น สึลลํ รกฺข ตฺตชิตฺตํ ปฏาย
 สัคาหา ทท. ๕/๑๕/๑/๔ ควรเป็น สงุ คหา
 สักคฺคิตุ ทท. ๓/๒๑/๑/๓ ควรเป็น สงุ กทฺทวา คคิตุ
 จตุรํคพฺพนิกายาหิ ทท. ๓/๒๑/๑/๓ ควรเป็น จตุรํ คพฺพนิกายาหิ
 วิหคโม ทท. ๓/๒๒/๑/๑ ควรเป็น วิหงุ คโม
 สัคมํ ทท. ๓/๒๒/๒/๕ ควรเป็น สงุ คมํ

สวสฺส สวณฺโณ ทท. ๔/๑๘/๑/๒ ควรเป็น สวสฺส สวณฺโณ ตี

อารพฺ พท. ๔/๑๙/๑/๓ ควรเป็น อารพฺ สฺ

ติฏฺฏ ทท. ๔/๒๑/๑/๕ ควรเป็น ติฏฺฏ ตฺ

รุมฺ หิสฺ ทท. ๔/๑๘/๑/๔ ควรเป็น รุมฺ หิสฺ สฺ ตี

คจฺ จนฺท. ๕/๑/๑/๑ ควรเป็น คจฺ จติ

เอวํ มหาสฺส .โศกฺ ขนฺ ทท. ๕/๑๐/๑/๕ ควรเป็น เอวํ ... รกฺ ขติ

เต โลณํ ตํ อนฺนํ ตฺ วา ธนเมว คทฺ. ๕/๑๘/๑/๕ ควรเป็น ...

คณฺ หิสฺ

ปาปฺณาสฺ ทท. ๕/๑๔/๑/๔ ควรเป็น ปาปฺณํ ตี

ตุมฺ .เมหิ จติ. ๕/๑๓/๑/๕ ควรเป็น ... อิจฺ จติ

ปฺลาเยสฺ ทท. ๕/๔/๑/๕ ควรเป็น ปฺลาเยสฺ สฺ ตี

กโรติ ทท. ๕/๓/๒/๑ ควรเป็น กโรนฺ ตี

๒) ผิดบุรุษ เช่น

ตุมฺ .เมหิ จติ. ๕/๑๓/๑/๕ ควรเป็น ... อิจฺ จติ

(ตฺ) .วํ ปฺลาเยสฺ ทท. ๕/๔/๑/๕ ควรเป็น (ตฺ) .วํ ปฺลาเยสฺ สฺ ตี

อโหสิ โกรพฺ ยราชสฺส สยณปาสิโก ทท. ๓/๒๒/๑/๕ ควรเป็น
อโหสิ...

เส ว ราชานํ ฌาเปสฺ ทท. ๕/๑๑/๒/๒ ควรเป็น ฌาเปสฺ สติ

เทหิ เทว สเจ เม ปฺตฺ ตํ เทหิตฺ เทหิ เทว สเจ ฌา เทหิตฺ ๕ ทท. ๓/
๑๐/๑/๔ ควรเป็น เทหิ เทว สเจ เม ปฺตฺ ตํ เทหิตฺ ๕ เทหิ เทว สเจ ฌา
เทหิตฺ ๕

สเจ หิสฺ ส ฌาลํ น ทสฺ สสิ ปฺตฺ ตนฺ เต ทท. ๕/๑๑/๑/๔
ควรเป็น ... นีหิสฺ สติ

(ตฺ) สํกฺขิสฺ ทท. ๕/๘/๒/๕ ควรเป็น ... สกฺ ขิสฺ สติ

(ตฺ) คณฺ หิสฺ ทท. ๕/๑๓/๑/๕ ควรเป็น คณฺ หิสฺ สติ

(ตฺ) กโรติ ทท. ๕/๓/๒/๑ ควรเป็น กโรนฺ สติ

ตฺ ...วํ ปฺลาเยสฺ ควรเป็น ปฺลาเยสฺ ส

๓) ผิดหมวด

มา เอวํ กโรติ สท. ๓/๘/๑/๓ ควรเป็น มา เอวํ กโรติ ภาติ

รชฎ ขพิท. ๓/๔/๑/๒ ควรเป็น รชาหิ

มฤณ จิสฺ ททสสิ/๒๑/๒/๑ ควรเป็น มฺจ จิสฺ สติ

อกุฑ ฌพท. ๔/๒๓/๒/๒ ควรเป็น มากุฑ ฌิตฺ ถ

อกามิ ทท. ๓/๕/๑/๒ ควรเป็น อกาสี

ลิมุ ปนฺกริณฺติ จาราเปติ.๕/๖/๒/๑ ควรเป็น ลิมุ ตฺปนฺกริณฺติ จาราเปติ

๔) ตฺวา ปัจจัย

ตฺ ขพท. ๔/๑๔/๑/๔ ควรเป็น เปตฺ วา

นิวตฺ ติตฺทท.วสฺ/๒๐/๑/๔ ควรเป็น นิวตฺ ตาเปตฺ วา

ปกฺ โกสาเปตฺทท.วสฺ/๒/๒/๔-๕ ควรเป็น ปกฺ โกสิตฺ วา

พณฺ ธิ อากทฺ ฌิตฺ ๔/๑๕/๒/๓ ควรเป็น พณฺ ธิตฺ วา อากทฺ ฌิตฺ วา

การาเปตฺ ขพท. ๔/๒๒/๑/๓ ควรเป็น การาเปสิ

อาหริตฺ วพท. ๕/๑๓/๑/๒ ควรเป็น อาหริฯ

อมฺ हे คจฺ ขพท.๔/๑๔/๑/๕ ควรเป็น ...อมฺ สหตฺ วา คจฺ ฯณฺหิตฺ

ปฺจฺ จิตฺทท.วสฺ/๓/๑/๔ ควรเป็น อापฺจฺ จิตฺ วา

๕) กริยาข้า้ช้อน คุมพากย์ ๒ ตัว

เอวํ นครณฺ ตลฺ ชาติ นาม อโหสิท. ๓/๕/๑/๕ ควรเป็น เอวํ นครณฺ ตลฺ

รทฺ ชาติ นาม อโหสิฯ

อโหสิ โหติ ทท. ๓/๙/๒/๕ ควรเป็น อโหสิฯ

๖) น / มา ศัพท์ปฏิเสธ

อสกฺ โภณท. ๓/๑/๑/๓ ควรเป็น น สกฺ โภณฺ ติ

อกุฑ ฌพท. ๔/๒๓/๒/๒ ควรเป็น มา กุฑ ฌิตฺ ถ

น น ชานนฺ พท. ๔/๑๖/๒/๔ ควรเป็น น ชานนฺ ติ

อสกฺ โภณท. ๕/๕/๒/๑ ควรเป็น น สกฺ โภณฺ ติ

เตนฺหิ อญฺ ปสฺ สทมิ. ๔/๖/๒/๓-๔ ควรเป็น เตนฺหิ อญฺ น ปสฺ สามี

๗) กริยาหลักตกหายทั้งคำ

... ทท. ๕/๖/๒/๒ ควรเป็น ปกฺ โกสิ

...ทท. ๔/๑๔/๑/๕ ควรเป็น ชินิสฺ สติ

เตนฺหิ สเจ ทท. ๕/๖/๒/๔ ควรเป็น เตนฺหิ นทาเปหิ สเจ ...

๘) จารไม่เต็ม

ปาเต ทท. ๕/๘/๒/๑ ควรเป็น ปาเตลี

ขยิสฺส สนทท. ๕/๑๐/๒/๒, ๓ ควรเป็น ขยิสฺส สนฺ ตี

เหตฺเมถ ทท. ๕/๑/๒/๒ ควรเป็น วิเหถ

อุยฺ โยเชติ. ๕/๑๖/๒/๔ ควรเป็น อุยฺ โยเชติ

๙) จารเกิน

ปริหาณิสฺสณฺ ทท. ๔/๒๒/๒/๔ ควรเป็น ปริหาณิสฺส สนฺ ตี

หนณฺ ทท. ๓/๒๑/๑/๓ ควรเป็น คณฺ หิ

๑๐) ผิดวาก

สขฺ ฌาเปสฺส สทมิชฺช/๕/๑/๕ ควรเป็น สขฺ ฌายิสฺส สามิตี

โธโลกียมานา ทท. ๓/๑๔/๑/๓ ควรเป็น โธโลกยมานา

ปจฺ จิสฺส ทท. ๔/๑๘/๑/๑ ควรเป็น ปจิสฺส สนฺ ตี

วณฺณฺ ทท. ๓/๑/๑/๓ ควรเป็น วทฺ ฌณฺ ตี

ราชโกสํ วณฺณฺ ทท. ๓/๑/๑/๑ ควรเป็น ราชโกสํ วทฺ ฌณฺ ตี

อาโรเจสิ ทท. ๔/๓/๑/๕ ควรเป็น อาโรจาเปสิ

วทฺ ชิตฺทท. ๖/๘/๒/๓ ควรเป็น วทฺ ชิตา

๒.๗.๕ การจารอักษรรูปผิดพลาด

๑) อิติ ศัพท์ ผิดพลาดเพราะจารตกและจารเกินดังนี้

(๑) จารตก

น สกฺ โภติ. ๓/๑๕/๑/๕ ควรเป็น น สกฺ โภตตี

น สกฺ โภมิ. ๓/๑๒/๒/๑ ควรเป็น น สกฺ โภมิตี

อญฺ ใจโร ภวิสฺส สท. ๓/๑๔/๒/๓ ควรเป็น อญฺ ใจโร ภวิสฺส สตตี

อุทาทฺ สยํ วทตี ฯ ทท. ๓/๑๓/๒/๓ ควรเป็น ... อุทาทฺ สยํ วทตตี

ยุทฺ ฐสท. ๔/๑๐/๑/๑ ควรเป็น ยุทฺ ฐสทฺ ชนฺ ตี

กริสฺส สท. ๕/๘/๑/๑ ควรเป็น กริสฺส สนฺ ตี

อาคเมหิ ตาต ตํ นิวาเรสิ ฯ ทท. ๓/๒๓/๒/๑ ควรเป็น อาคเมหิ ตา

ตาต ตํ นิวาเรสิ ฯ

สณฺ ชานา. ทท. ๔/๑๘/๑/๔ ควรเป็น สณฺ ชานาตตี

ชีวิสฺส สนทท. ๕/๒/๑/๕ ควรเป็น ชีวิสฺส สนฺ ตี

มา กาทพฺ พท. ๕/๓/๑/๓ ควรเป็น มา กาทพฺ พานตี ฯ

นตุ ถิพท. ๕/๖/๑/๓ ควรเป็น นตุ ถิตติ ฯ
 ลิมุ ปนุท. ๕/๖/๒/๑ ควรเป็น ลิมุ ปนุ ตู ตติ ฯ
 ปาปฺณนาติ วตุ ทท. ๕/๗/๑/๔ ควรเป็น ปาปฺณนาตติ วตุ วา
 วินาสํ ปาปฺณนาติ ฯ ทท. ๕/๒๒/๑/๓-๔ ควรเป็น วินาสํ ปาปฺณนาตติ ฯ
 นาครา กิ กริสฺ สนฺ ทท. ๕/๒๒/๑/๓-๔ ควรเป็น นาครา กิ
 กริสฺ สนฺ ตติ
 คเวสุ สามิท. ๓/๒๓/๒/๑ ควรเป็น คเวสุ สามิตติ ฯ
 คชฺ ชมทาสิศฺควรเป็น คชํ อทาสิตติ ฯ ๕/๒๐/๑/๕

(๒) จารเกิน

มาเรสุ สติติ ปฏิจุ นนฺนามิตติ. ๓/๑๔/๒/๓ ควรเป็น มาเรสุ สามิ
 สมฺ ปฏิจุ นนฺนามิตติ
 อาจิกฺ เขยฺ ทท. ๕/๑๒/๑/๕ ควรเป็น อาจิกฺ เขยฺ ย
 ชีวตติกิกฺ จํ นตฺท. ๕/๒/๒/๒ ควรเป็น ชีวตติกิกฺ นตฺ ติ
 โส สาธุ ตติ เทวาท. ๔/๙/๒/๕ ควรเป็น โส สาธุ เทวาท
 โส สาธุ ตติ เทวาท. ๔/๓/๑/๓-๔ ควรเป็น โส สาธุ เทวาท
 ธนํ วิสชฺ เซตติท. ๕/๑๗/๒/๑ ควรเป็น ธนํ วิสชฺ เซตติ ฯ
 ภวิตพฺ พนฺ ตติ ยนฺ.. ทนฺ. ๔/๘/๒/๒ ควรเป็น ภวิตพฺ พํ ยนฺ นนฺ นานํ
 ...
 โส ปน วาตานคโต ปรสุ สนฺ ธมฺมายมาโน ทารโหนติ มยา
 สุตปฺพ. ทท. ๓/๑๒/๑/๒ ควรเป็น โส ปน วาตานคโต ปรสุ สนฺ ธมฺมายมาโน
 ทนฺ ทารโหน มนฺตปฺพ. โทติ ฯ

๒) นิบาต จารตกและจารซ้ำซาก ดังนี้

(๑) ปน ศัพท์ จารเกิน เช่น

ตํ ปน หตุ ปุณฺณนยาเปหิตติ ฯ ทท. ๕/๒๒/๒/๓ ควรเป็น ตํ หตุ ถิตติ
 ปุณฺณนยาเปหิตติ ฯ

อาจริย พุราหุ มณฺณํ หตุ ถิตติท. ๕/๒๒/๑
 ควรเป็น อาจริย พุ ราหุ มณฺณํ หตุ ถิตติท. ๕/๒๒/๑

(๒) ปี ศัพท์ ซ้ำซาก เช่น

บุพเพปิ สสโกปิ ติตฺติ ...ติปิ ๕/๑๓/๑/๑ ควรจะเป็น บุพเพปิ
สสโก เจว ติตฺติ ติโร..จ

๒.๘ เนื้อหาของคัมภีร์สิวชัยชาดก

๒.๘.๑ อุปัตติคาถา

อุปัตติคาถา คือ คาถาหรือคำสนทนาปรารภเรื่องราวที่เกิดขึ้น เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเริ่มต้น ถ้ามถึงผู้ ๖ แสดง สถานที่แสดงเวลาที่แสดง มู ลที่แสดง และผู้ ผู้ที่ กปรารภถึงร แต่งคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ถ้าจะให้มีความสมบูรณ์ รณที่สุด จะต้องมืบทตั้งหรือบทปณามคาถา เสร็จจากนั้นแล้วจึงเริ่มเนื้อหาที่เป็นอุปัตติคาถาซึ่งเป็นภควาด้วยการบังเกิดของเรื่อง

คัมภีร์สิวชัยชาดก ได้นำเสนอเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้ ๖ แสดงพระเชตวันมหาวิหาร ในเวลาสายัณห์สมัย ปรารภถึงทานที่พระองค์เคยประทาน เมื่อคราวที่เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ โดยมีมู ลเหตุที่เหล่าภิกษุตั้งเรื่องขึ้นสนทนากันใน ธรรมสภา

๒.๘.๒ เนื้อหาโดยย่อ

คัมภีร์สิวชัยชาดกไม่มีบทปณามคาถา ผู้ ๖ รจนาคำโดยวิธีการพรรณนาทำนองเล่า นิทาน จากการศึกษาพบว่า คัมภีร์สิวชัยชาดก สรุปได้ ๕ ตอน ในแต่ละตอนมีรายละเอียดเรื่องเล็ก สอดแทรกหลายเรื่อง ในเรื่องเล็กบางแห่งมีเรื่องย่อยสอดแทรกเข้าอีก ทำให้โครงเรื่องของคัมภีร์ สิวชัยชาดกมีความซับซ้อน แต่เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้น จึงได้แบ่งเป็นตอน ๆ ตามที่สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้แบ่งไว้ ดังนี้^{๑๗}

ตอนที่ ๑ กำเนิดพระโพธิสัตว์ เมื่อพระโพธิสัตว์มีพระชนมายุมากขึ้นได้แสวงหาคน รัก ได้พบพระนางสิริเวยการาชธิดาของพระเจ้าสิริราช ทรงลักลอบได้เสียกับนางบนปราสาท ๗ ชั้น ตอนที่พระโพธิสัตว์พบนางสิริเวยการานั้น มีนิทานเรื่องธิดาเศรษฐีแทรกเข้ามาเป็นเรื่องที่พระ นางสิริเวยการาเล่าเพื่อทดสอบปัญญาของพระโพธิสัตว์

ตอนที่ ๒ ผจญภัย เมื่อพระเจ้าสิริราชทรงทราบเรื่อง จึงสั่งให้ทหารมาจับพระ โพธิสัตว์ พระโพธิสัตว์และพระนางสิริเวยการานั่งในท้องหงส์ยนต์ที่ทำด้วยไม้ เหาะหนีออกจาก ปราสาทพานางเดินทางผจญเหตุการณ์ต่าง ๆ จนที่สุดพากันมาถึงกรุงวิเทหะอันเป็นเมืองของ

^{๑๗} สุภาพรรณ ณ บางช้าง, *วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย*, หน้า ๑๒๓-๑๒๔.

พระองค์ได้ ในตอนนี้ ผู้ วิจารณ์ได้แทรกเหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์และพระนางสิริเวยกาประสบในระหว่างทางมีดังนี้ คือ

พระโพธิสัตว์และพระนางสิริเวยกาพักอยู่ 'กับดาบส วันหนึ่งไฟไหม้ตรม หงส์ยนต์พลอยถู ไฟไหม้ไปด้วย พระโพธิสัตว์พาพระนางสิริเวยกาเดินทางด้วยพระบาท ซ้อนด้วยเรื่องพราหมณ์สิริวิวัฒน์ ถู กยักษ์จับ ไม่สามารถตอบปัญหาเรื่องเทวธรรมแก่ยักษ์ได้

พระโพธิสัตว์พบพราหมณ์สิริวิวัฒน์ ช่วยพราหมณ์ตอบปัญหาเทวธรรมแก่ยักษ์ พราหมณ์บอกทางไปเมืองวิเทหะ พระโพธิสัตว์และพระนางสิริเวยกาเดินทางมาที่พักที่ หมู่ 'บ้านแห่งหนึ่ง ระหว่างอยู่ ' ที่หมู่ ' บ้าน มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนในหมู่ ' บ้านเกิดขึ้น เป็นเสมือนเรื่องย่อยแทรกเข้า ๓ เรื่องคือ เรื่องพราณนก, เรื่องขุมทรัพย์, เรื่องผู้ ' ร่ายลักโค พระโพธิสัตว์ได้ไขปัญหาแก่ปัญหาเหล่านั้น

พระโพธิสัตว์พาพระนางสิริเวยกาเดินทางต่อ พระโพธิสัตว์ ถู กยักษ์จับ พลัดพรากพระนางสิริเวยกา ในที่สุดก็ได้พบกัน ในตอนนี้ ผู้ วิจารณ์ได้บรรยายเป็นตอน ๆ ดังนี้

พระนางสิริเวยกาตามหาพระโพธิสัตว์ จนมาถึงหมู่ ' บ้านแห่งหนึ่ง นายบ้านดู แล นางดุจจิตาของตน พระนางแนะนำนายบ้านให้ตั้งร้านขายของริมทาง พระนางช่วยขายหวังว่าพระโพธิสัตว์จะผ่านมา

พระโพธิสัตว์ซึ่ง ถู กยักษ์จับ ได้ตอบธรรมาวิรุทธปัญหาแก่ยักษ์ ยักษ์เลื่อมใส ปลอ่ยพระโพธิสัตว์

พระโพธิสัตว์เดินทางต่อ พบนายพราณ นายพราณบอกทางไปกรุงวิเทหะ การแทรกเรื่องนายพราณล่าสัตว์นี้ นายพราณและสัตว์ตาย แสดงให้เห็นโทษของความโลภ

พระโพธิสัตว์พบพระดาบส พระดาบสแสดงสังขธรรมเรื่องความไม่เที่ยง ในช่วงนี้ ผู้ วิจารณ์ได้แทรกเรื่องที่พระนางสิริเวยกาฝันว่า นักเลงคนหนึ่งควักดวงตาข้างขวาของนางก็รู้ ' ว่าจะได้พบพระโพธิสัตว์จึงตั้งตาคอย

ในช่วงของการเดินทาง ได้แทรกเรื่องปัญหาคนขายพินกับจระเข้ พระโพธิสัตว์ช่วยแก้ปัญหาคนขายพินกับจระเข้ แล้วเดินทางต่อจนได้พบกับพระนางสิริเวยกา พวกเดินทางมาจนถึงกรุงวิเทหะ

ตอนที่ ๓ ครองราชย์ เป็นตอนต้น ๆ ที่พระโพธิสัตว์อยู่ ' ที่กรุงวิเทหะ ผู้ วิจารณ์ได้บรรยายถึงพระราชบิดาของพระโพธิสัตว์อยากทราบว่าพระนางสิริเวยกาเป็นหญิงอย่างไร พระนางสิริเวยกาแสดงความเป็นกุลสตรีของตนด้วยการกราบทูล เรื่องข้อปฏิบัติของหญิงสะกัษดี ประการ

พระโพธิสัตว์ทรงปกครองบ้านเมืองโดยอาศัยหลักอภิธานิยธรรม ๗ ประการ นอกจากนี้พระโพธิสัตว์ทรงบำรุงบริษัท ๔ คือ เศรษฐี พ่อค้า นักปราชญ์และทหาร ซึ่งเป็นกลุ่มชนสำคัญของสังคม

พระโพธิสัตว์สอนธรรมแก่เศรษฐีกับพ่อค้าด้วยยกเอาเหตุการณ์ ๓ เรื่องมาสอน คือ เรื่องแก้วมณี เรื่องถุงทองคำ และเรื่องผาลโก ตัวอย่างเรื่องนักปราชญ์ ๕ เรื่อง คือเรื่องผลสะเดา เรื่องหนู กินดึ่งซึ่งลักกินอาหาร เรื่องทองคำโตเท่าภู เขา เรื่องมุกดาหาร ตัวอย่างทหาร ยกเอาเรื่องนันทเสนมาบรรยาย

ตอนที่ ๔ สงครามและสันติภาพ เริ่มต้นเรื่องที่เกิดจากความแค้นที่ภู ทัฬหาลู กสาวหนี พระเจ้าสีวราชวางอุบายยกทัพมาตีกรุงวิเทหะ พระโพธิสัตว์ทำสงครามชนะ สามารถสร้างไมตรีกับพระเจ้าสีวราชได้ พระเจ้าสีวราชคิดอุบายจะยกทัพมาตีกรุงวิเทหะอีกครั้ง พระโพธิสัตว์ทรงทราบเรื่อง จึงส่งขุนพลสัณชัยเข้าไปเป็นไส้ศึกในกองทัพของพระเจ้าสีวราช ในตอนนี้อยู่ รจนาได้แทรกเรื่องประวัติขุนพลสัณชัย

เหตุการณ์การทำสงครามครั้งที่ ๑ พระเจ้าสีวราชยกทัพกลับ มีเรื่องแทรก คือประวัติศุภกุมารและช้างกัมพล ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่ช่วยให้พระโพธิสัตว์ชนะสงครามครั้งที่ ๑

เหตุการณ์ทำสงครามครั้งที่ ๒ พระเจ้าสีวราชกลับไปประทับที่ค่าย พระโพธิสัตว์ทำไมตรีกับพระเจ้าสีวราช พระโพธิสัตว์ขอให้พระเจ้าสีวราชปล่อยเมืองประเทศราชทั้งร้อยเอ็ดพระนครเป็นอิสระ

พระโพธิสัตว์สอนเจ้าเมืองทั้งหลายให้ประพฤติตนอยู่ ในธรรม ทรงสอนเรื่องราวธรรม ๑๐ ประการ โดยยกอุทาหรณ์ด้วยเรื่องโทษของความโลภ เรื่องโทษของความโกรธ เรื่องโทษของความมานะ เรื่องโทษของการล่อลวง เรื่องโทษของความตระหนี่ เรื่องโทษของความอกตัญญู เรื่องโทษของการวิวาท นอกจากนี้แล้วยังสอนให้ตั้งอยู่ 'ราชฉิธี' ประการ สังคหวัตถุ ๔ ประการ บ้านเมืองก็สงบร่มเย็น

ตอนที่ ๕ ถูกเนรเทศและกลับเข้าเมือง ในคราวที่บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ร่มเย็น พระโพธิสัตว์ทรงกระทำมหาทาน ทรงประทานช้างมงคลแก่ชาวเมืองกลิงคราชภูริ ประชาชนพากันโกรธ พระโพธิสัตว์จึงออกบวช พาพระมเหสีพระราชโอรสและพระราชธิดามาอยู่ ที่เขาวงกต ต่อมาได้ยกพระมเหสีพระราชโอรสและพระราชธิดาให้แก่ท้าวสักกะที่แปลงตัวเป็นพราหมณ์มาขอดำเนินเรื่องเหมือนพระเวสสันดรชาดก สุดท้าย พระราชโอรสและพระราชธิดาได้พบพระอัยกาและพระอัยยิกที่กรุงวิเทหะ พระอัยกาและพระอัยยิกา พระโพธิสัตว์ได้กลับเข้าเมืองและครองราชย์อีกครั้ง

คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่สมบุ ร์ณแบบนั้น ทุกคัมภีร์ ผู้ ้รจนา ก่อนจะมีการประมวล
กถาทั้งหมด ส่วนมากมักจะมีนิคมคาถาซึ่งเป็นคำประพันธ์ที่กล่าวย่อคำเดิมให้สั้นเพื่อผู้ ้ฟังหรือ
อ่านเข้าใจได้ง่าย นิคมคาถาคือการสรุปความย่อตั้งแต่ต้นจนจบ และบอกชื่อผู้ ้แต่ง ปีที่แต่ง
สถานที่แต่ง สมัยที่แต่ง และการตั้งความปรารถนาของผู้ ้แต่ง

คัมภีร์สี่วิชัยขาดกไม่มีการสรุปความย่อตั้งแต่ต้นจนจบ ไม่บอกชื่อผู้ ้แต่ง ปีที่แต่ง
สถานที่แต่ง สมัยที่แต่ง และการตั้งความปรารถนาของผู้ ้แต่ง แต่หากฎแต่เพียงแสดงผู้ ้ที่มีนามใน
เนื้อเรื่องว่าผู้ ้นั้น ๆ ในชาตินั้น บังเกิดเป็นผู้ ้นี้ ๆ ในปัจจุบันชาติ และที่ประมวลคาถามีบทประพันธ์
โดยสรุปว่าสโมธาน ดังต่อไปนี้

อาทิจ จวโส นรราชตาโต
ตาโต ชินสุ สปิ สุทุ โธทนโช ย
ภู ปาลมาตา วิมลภาณานา
สาทานิ มายา มุนิราชมาตา
สุรินุ ทุโธตสุภาวสโว โย
โสทานิ เถโร ปริมาณุรุทุ โธ
โย จิตฺ ตเสโน วรเทวปฺตุ โต
กณกปาณ อหุ ฌนุ นเถโร
วิจิตฺ รวโจ สุรเสนนาโม
อานนุ ทเถชินุภาโก
สิเวยุ ยกา ตาโต สิริราชโธ
โสทานิ เถโร กสุ สปาภิกาน
เทวี สุโสภา รุจิรา อนินชา
สาทานิ เถรี ภาทุ ทกาปฺลानी
ยา เจว ทาสี สิริมาภิกานา
สาทานิ ชุชฺ ชุตุ ตรรหม มจारी
โย คามโกโช ปมาภิกโคโป
โกณฺ ฌนุ ปมาภิกาโต
สุมุขนาโม มณิทยโก โย
อิทานิ เถรฺ คุลิมาลโก โส
นารทนาโม วรตาปโส โย

โส กาฬุทายี วรรณคุ คุเทส
 สณ ชีวนาโม สุวราชโณ
 โสทานิ เถโร วรรณาทุ วาโ
 โย คามโกโซ ทุตติยาภิโคโป
 โส อนาถปิณ ชิกิตฺถาโน
 โย พลเทโว วรรณวนุ โต
 โส สาริปุตฺโต วรรณทุ ชินเนยฺ โย
 โย นนุ ทสฺสวาทิโยโ
 โส โมคุ คลาโน วรรณิทุ ธิปุตฺโต
 สณ ชยนาโม ปฏิภาณวนุ โต
 กจฺ จายเถโร ปฏิภาณวา โส
 โย นาคทตฺโต สิริมนุ โตเสณ
 อิทานิ เถโร กปฺ ปินาภิธานโน
 ทุทฺธิกคาโ จ ปุโรหิตโ โย
 ทุทฺธิกคาโ อรุเวลกสฺส สโป
 สุโกปิ เสณ วรรณชฺช ชทายิ
 อิทานิ ปสฺส เสนทิโกสฺส
 ปทุมมา นาม ปน ตสฺส ส ชายา
 สาทานิ นาถา อหุ มลฺล ลิกา จ
 สิวเยยฺ ยกา นาม สิริราชธีตา
 สาทานิ พิมฺพา วรรณฐ ปธารา
 มโนชโว โย วรรณชปุตฺโต โต
 ราชูลเถโร มุนิราชปุตฺโต โต
 สมฺมทฺ วรรณชา ยา วรรณราชธีตา
 อุลลเถรี มุนิราชสาวิกา
 โย กมฺม พลชฺช โย คชฺชวาชเสณ
 โสทานิ นาถโว วรรณปาลิเลยฺ โย
 สพฺ เพปิ วรรณชา จ ชนา จ เสสา
 ปริสฺสณฺ วรรณดาว ตถาคตสฺส ส

โย ราชเสฏโ สิวินาโม

โสทานิ นาญ วโโลกนาถ

คำแปล

พระเจ้าอาทิตย์ราชผู้ พระบิดาของพระโพธิสัตว์ ในกาลนั้น กลับชาติมา
เกิดเป็นพระเจ้าสุทโธทนะผู้ พระบิดาของพระชินสีห์เจ้า ในกาลบัดนี้

พระมารดาแห่งพระภู บาล พระนามว่าวิมลในกาลนั้นกลับชาติมาเกิด
เป็นพระนางมหายาผู้ เป็นพระราชมารดาของพระมุนี ในกาลบัดนี้

ท้าววสวะผู้ ประเสริฐ เป็นจอมเทพในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระ
อนุรุธเถระผู้ ประเสริฐ ในกาลบัดนี้

เทพบุตรผู้ ประเสริฐ นามว่าจิตเสนในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระ
เถระนามว่าฉันทะ ในกาลบัดนี้

นกแซกเต้านามว่าสุรเสนผู้ มีวาจาไพเราะในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็น
พระอานนทเถระผู้ อุปัฏฐากพระชินสีห์ ในกาลบัดนี้

พระเจ้าสีวิราชผู้ ประเสริฐ ผู้ พระบิดาของพระนางสิริเวยกาในกาลนั้น
กลับชาติมาเกิดเป็นพระเถระนามว่ากัสสปะ ในกาลบัดนี้

พระอินชาเทวีผู้ มีพระธู ปงามสง่าในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระเถรี
นามว่าภัททกาปิลานี ในกาลบัดนี้

ส่วนนางทาสีนามว่าสิริมาในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นนางชุกชุตตรา
ผู้ ทรงจำพระธรรมได้มาก ในกาลบัดนี้

ผู้ ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ ป(คณธอง) ในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็น
พระอัญญาโกณฑัญญะผู้ บวชตามพระศาสดาเป็นองค์แรก

ท่านสุมุขผู้ ถวายแก้วมณีในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระองคุลีมาล
เถระ ในกาลบัดนี้

ดาบสผู้ เลิศ นามว่านารทะในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระกาฬุทายีผู้
แสดงหนทางที่ถูกต้อง ในกาลบัดนี้

พญานกแซกเต้านามว่าสุชีพในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระเถระ
นามว่าภารทวาชะ ในกาลบัดนี้

ผู้ ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้ ป(คณธอง) กลับชาติมาเกิดเป็นอุบาสกนาม
ว่าอนาถปิณฑิกเศรษฐี ในกาลบัดนี้

พลเทพผู้ มีปัญญาดีในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระสารีบุตรเถระผู้
เป็นทักษิณียบุคคลผู้ เลิศกาลบัดนี้

นันทเสน ทหารผู้ ทรงพลังมหาศาลในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระ
มหาโมคคัลลานะผู้ เลิศด้วยกฤตยอเดียม ในกาลบัดนี้

สัจจชัยกุมารผู้ ทรงปฏิภาณในครั้งนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระกัจจายน
เถระผู้ เลิศด้วยปฏิภาณ ในกาลบัดนี้

นาคทัตต์ผู้ ประเสริฐด้วยมนต์อันดีในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็น
พระมหากัปปินเถระ ในกาลบัดนี้

ปุโรหิตผู้ ถือนิธิฐิ์ในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระอุรุเวลกัสสปเถระผู้
ถือนิธิฐิ์ ในกาลบัดนี้

สุภเศรษฐีผู้ ถวายช้างตัวประเสริฐในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระ
เจ้าปเสนทิโกศล ในกาลบัดนี้

ส่วนนางปทุมมาผู้ เป็นภริยาของเขาในกาลนั้น มิใช่คนอื่นใดเลย นางกลับ
ชาติมาเกิดเป็นพระนางมัลลิกา ในกาลบัดนี้

พระนางสิริเวทยกาเทวี ราชธิดาแห่งพระเจ้าสิริราชในกาลนั้น กลับชาติ
มาเกิดเป็นพระนางพิมพาผู้ ทรงพระรู ปโฉมงาม ในกาลบัดนี้

มโนเชาวราชบุตรผู้ ประเสริฐในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระราหุล
เถระผู้ ราชบุตรของพระมุนี ในกาลบัดนี้

สมุททชาราชธิดาผู้ ประเสริฐในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็นพระอุบล
วัณณาเถรี สาวิกาของพระมุนีเจ้า ในกาลบัดนี้

คชราชตัวประเสริฐนามว่ากัมพลในกาลนั้น มิใช่คนอื่นใด หากแต่กลับชาติ
มาเกิดเป็นช้างปาริไธยผู้ เลิศ ในกาลบัดนี้

พระราชาทั้งหมดและมหาชนที่เหลือในกาลนั้น กลับชาติมาเกิดเป็น
บริษัทของพระตถาคต ในกาลบัดนี้

สัพพัญญูผู้ ประเสริฐในกาลนั้น มิใช่ใครอื่น ท่านกลับชาติมาเกิดเป็น
พระโลกนาถผู้ ประเสริฐ ในกาลบัดนี้

๒.๘.๔ จุดมุ่งหมายของการแต่ง

จากการศึกษาคัมภีร์สรีวิชัยชาดก ผู้วิจัยไม่พบจุดมุ่งหมายของการแต่งในปณามคาถา แต่เป็นที่น่าสนใจได้ว่า พระพุทธรัชชิตผู้ วิจารณ์น่าจะมีความมุ่งหมายในการแต่งเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าติโลกราชที่ทรงสร้างวัดราชมณเฑียร เพราะพระนามของพระองค์อีกพระนาม คือ พระเจ้าอาทิตย์ราช ดังนั้นในเนื้อหาของสรีวิชัยชาดกจึงปรากฏคำว่า อาทิจ จวโธ แต่เนื้อหาทั้งหมดนี้น่าจะแสดงจุดมุ่งหมาย ดังนี้

๑. เพื่อนำเสนอพุทธประวัติโดยเฉพาะพุทธจริยา จากการศึกษาวิจัยพบว่า พระนามว่า สรีวิชัย เป็นพระนามของพระโพธิสัตว์ โดยที่ต้นเค้าของเรื่องมาจากคัมภีร์มรุตถวิลาลินี อรรถกถาพุทธวงศ์ สุตท้ายจบลงที่เรื่องคล้ายหรือเกือบเป็นเรื่องเดียวกับพระเวสสันดรชาดก

๒. เพื่อสอนธรรมโดยการเล่านิทาน จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้ วิจารณ์คัมภีร์สรีวิชัยชาดก ได้สอดแทรกธรรมะในนิทานซึ่งประกอบด้วยสถานการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลต่าง ๆ

๓. เพื่อเป็นคู่มือศึกษาเพื่ออรรถาธิบายพระนิพนธ์จากคาถาสโมธาน ผู้แต่งได้ยั่วว่า

ตุมุ เหปี ภวนุ ตา อุมม ปฏา

ธาทะ เปม วรชาตกนุ ตนุ ตี ฯ

คำแปล

ผู้ วิจารณ์ทั้งหลาย แม้ท่านเมื่อปรารถนาอรรถาธิบายพระนิพนธ์

โปรดทรงจำชาดกอันประเสริฐ น่าชื่นใจนี้เถิด ดังนี้

๒.๘.๕ วิธีการนำเสนอเนื้อหา

เนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์สรีวิชัยชาดก ผู้ วิจารณ์ได้วางโครงเรื่องเรียบร้อยแล้วก่อนเรียบเรียงคล้ายกับเล่าละครยาว โดยตั้งเรื่องด้วยเหตุการณ์ปัจจุบัน กล่าวถึงพระพุทธเจ้าตรัสรู้ เหตุของการเล่าเรื่องพระสรีวิชัยโพธิสัตว์ในอดีตชาติซึ่งทำให้ผู้ ฟังหรืออ่านได้รับรู้ ตั้งแต่เริ่มต้น เหตุการณ์ต่อจากนั้นไปคือเรื่องของทนายที่มีที่พระองค์ทรงบำเพ็ญมาด้วยความยากลำบากยิ่ง ก่อนที่จะตรัสรู้ อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าในชาติปัจจุบัน และแม้ว่าการให้ทนายนั้นลำบากยากเข็ญสักเท่าใด แต่ก็เป็นเรื่องที่ศักยภาพของความเป็นมนุษย์จะทำได้ และครั้นทำแล้วก็ได้ได้รับผลได้จริง โดยอาศัยบริบทในสังคมเป็นแนวทางการอธิบาย เพื่อสื่อธรรมให้ปรากฏเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นในล้านนา ทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิต^{๑๔}

^{๑๔} ดู รายละเอียดดู ล จันทรทวารณกรรมท้องถิ่นล้านนา, (เชียงใหม่: สุริยวงศ์ปรี คเชน เติร์, ๒๕๓๔), หน้า ๗.

สិวิชัยชาดกมีวิธีการเสนอเนื้อหาแบบเค้าโครงเรื่องซับซ้อน ตัวละครมาก เหตุการณ์มากตามแบบละครไทย มีความละเอียดของเรื่อง มีตัวอย่างเป็นอุทาหรณ์ประกอบให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น^{๑๙} ผู้ รจนาใช้วิธีการเล่าแบบพรรณนาเหตุการณ์ตามลำดับกาลเวลา และมีการแสดงเหตุการณ์ในอดีตเข้าแทรกบางตอน เพื่อให้เกิดความสมบู รมณ์ของเนื้อเรื่อง เช่น ประวัติบุคคลหรือเหตุการณ์ในอดีต ครั้นนำเสนอจบแล้วก็ย้อนกลับมานำเสนอเรื่องปัจจุบัน มีลักษณะที่ปรากฏเป็นลักษณะของหลักคำสอน นำเรื่องราวที่วางอยู่บนพื้นฐานของความจริง และความดี อันมีคำอธิบายที่ประกอบด้วยเหตุผลและข้อเท็จจริง^{๒๐} ในแต่ละตอนที่นำเสนอ นั้น ผู้ รจนาบอกว่าจบแล้ว

สุดท้ายผู้ รจนาได้ประชุมชาดกหรือสนทนากับและปิดเรื่องด้วยประโยคว่า สิวิชัยชาดกจบแล้ว

๒.๘.๖ ที่มาของเนื้อหา

คัมภีร์สิวิชัยชาดก ผู้ วิจัยเห็นว่า ผู้ แต่งมีภู มิภู มิในพระพุทธศาสนาอย่างดี ทั้งในพระไตรปิฎกและนอกพระไตรปิฎก ดังนั้น ผู้ แต่งจึงพยายามจะให้คัมภีร์สิวิชัยชาดกเป็นพุทธประวัติในสมัยที่พระพุทธองค์เสวยพระชาติพระโพธิสัตว์พระนามว่าพระสิวิชัย โดยปรารภเรื่องทานบารมีเหมือนพระเวสสันดรชาดก แต่การเดินเรื่องที่ซับซ้อนทำให้มีเรื่องย่อยซ้อนเข้าหลายเรื่อง ผู้ รจนาจึงได้อาศัยข้อมูล ในพระไตรปิฎกและนอกพระไตรปิฎกมาเชื่อมเรื่องต่าง ๆ จำนวนมาก ดังนี้

๑) พระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระบาลีที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ชาดก อรรถกถาและฎีกา เช่น

(๑) คัมภีร์ชาดก ปรากฏมากถึง ๑๓ ชาดก ดังนี้

เทวธมฺ มชาดก

หิริโตนฺ ตปฺ ปสมฺ ปนฺ นาสุกฺ กธฺ มสมหาิตา

สนฺ โต สปฺ บุริสา โลเก เทวธมฺ มาติ วุจฺ^{๒๑} จเรติ

พกชาดก

นาจฺ จนฺ ตํ นิกติปฺนิคตฺปญฺยา โสชติ

อาราเรติ นิกติปฺ ปญฺโกโกกฺ กฏฺคามิวัฑิ

^{๑๙} สุภาพรรณ ณ บางช้าง, *วิวัฒนาการวรรณคดีบาลีสายพระสุตตันตปิฎกที่แต่งในประเทศไทย*, หน้า ๑๒๓.

^{๒๐} คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *วรรณคดีบาลี*, ไกรฤทธิ มະโนรัตน์ บรรณาธิการ, (กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๖.

^{๒๑} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๖/๓. สิวิชัยชาดก หน้า ๑๑๐.

^{๒๒} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๓๘/๑๔. สิวิชัยชาดก หน้า ๒๖๘.

มหาสารชาตก

อุก . เป็ญ . สุ . รมิ . จ . ณา . ตี . สุ . ตู . หลั
 ปิ . ย . ณ . จ . อนุ . น . ปา . ณ . นิ . ชา . เต . จ . ป . ณ . ๒ . ทิ . ต . น . ตี
 สุ . ณ . ณ . หั . ส . ชา . ต . ก

ยั . ล . พ . ธิ . เ . ณ . พ . ณ . พ . ติ . โล . โภ . หิ . ปา . ป . โก
 หั . ส . ร . าช . ค . เ . ห . ต . ว . ณ . สุ . ณ . ณ . ภา . ริ . ห . ย . ตี . ตี

อุกโตภภูชาตก

อุ . ก . ชี . ภิ . ณ . นา . ป . ณ . ส . ชี . ณ . เ . จ . ภ . ณ . ท . ณ .
 อุ . ก . โต . ป . ท . ณ . ก . ม . ม . ณ . อุ . ต . ณ . หิ . ถ . ล . ม . หิ . จ . ติ

ญ . ฎ . วาณิชาตก

ส . ส . ส . ฐา . ย . มิ . ท . สุ . จิ . ณ . ตี . ต .
 ป . จ . ใจ . พ . ท . ต . ป . ณ . ฎ . ฎ . ส . ญ . ฎ .
 ผ . ล . ใจ . ชา . เท . ย . ณ . ณ . สิ . กา
 ก . ส . มา . ก . มา . ร . ก . ล . ลา . โน . ร . ณ . ณ .
 ญ . ฎ . ส . หิ . ส . ณ . ตี . ญ . ฎ . ฎ . ฎ .
 ภ . ว . ตี . ป . โร . นิ . ก . ตี . โน . นิ . ก . ต . ย . ภา
 เท . หิ . ป . ต . ต . ณ . ณ . ณ . ณ . ส . ผ . ล .
 มา . เต . ป . ต . ต . ม . ห . ล . ผ . ล . ๒

สาเกตชาตก

ปุ . พ . เพ . ว . ส . ณ . นิ . ว . ณ . จ . ป . ป . ณ . น . หิ . เ . ณ . วา
 เ . ว . ณ . ต . ชา . ย . เต . เป . ณ . ณ . ป . ล . ณ . ย . โภ . ท . โภ

เตสกุณชาตก

เว . ส . ส . ณ . ต . ร . ณ . ต . ณ . ณ . ภา . ณ . ณ . ท . ม . ต . ณ . เต
 ร . ณ . ช . กา . เร . ต . กา . เม . ณ . กิ . ส . กิ . จ . จ . ก . ต . ณ . วั

^{๒๓} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๙๒/๓๑. สิวชัยชาตก หน้า ๑๙๓.

^{๒๔} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๑๓๖/๔๕. สิวชัยชาตก หน้า ๒๕๕.

^{๒๕} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๑๓๙/๔๖. สิวชัยชาตก หน้า ๒๗๐.

^{๒๖} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๒๔๕/๘๐. สิวชัยชาตก หน้า ๑๘๐.

^{๒๗} ชุ.ชา. (ปาลี) ๒๗/๓๒๔/๙๐. สิวชัยชาตก. หน้า ๙๕.

จิรสุ ส้มวต มัมตาโต กัโธ พาราณสิคุ คโห
ปมตุ โตอป ปมตุปิตตัมปมตุ ตัมโจทยิ

ฯเปฯ

ธมฺ มณฺ จร มหาธมฺ ทา เทวา สพุ รหฺ มกา
สุจิณฺ เณน ทิวั ปตุ มาตธมฺ มัมราชา ปามโท
ตตุ เถว เต วตุ ตปสฺสกา อนุสาสนี
สปฺ ปณฺ กุลฺ ยถาสมตุ ตัมสาม ตัมวิหฺ ติ

โสณนฺ ทชาตก
ตณฺ จ ทิสฺ วาน ฌณฺ ฌีว เตชสา
ขตุ ตสฺ ฌปริพุ โยสิโยพุตทตฺ วั
กสุ ส เกรมฺ ทิงฺ คสฺ ฆา ปณฺวทินฺ ทิมา
ปุโรโต ปฏิปนฺ นานิ หาสยฺ ตา รเถสํ

ฯเปฯ

สมนฺ ตา อนุปริยนฺ ไติเอติ สิริยา ชลํ
กสุ เสสา มหตี เสนาปิณฺ ิโต อนุวตุ ตติ
อกฺ ไซภินิ อปริยนฺ สทตรสุ เสว อญฺ^{๒๙} มโย

มโหสถชาตก

สนฺ นทฺ โธ มณฺจมุสรณมทถย ปาณินา
เปสิเย อชฺ ฌภาสิตฺ ปุณฺณุมเพ สมากเต
หตุ ธาโรเห อนินฺ ุ รติเก ปตุ ติกการเก
อุปาสนมฺ หิ กตหตุ วชฺสเวธ สมากเต
เปเสถ กุณฺ ชเร ทนฺ พตฺติวณฺ เต สมิหายนเ

ฯเปฯ

เวลฺ ิณฺทิตมลา สิคุ กายสมยา ทพุ หา
คหิตา พลวณฺ เตหิ สุปฺ ปหารปฺ ปหาริวิ
สุวณฺ ฌนฺรสมฺ ปนฺโลหิณฺณญฺ จู ตปภาวิ

^{๒๘} พุ.ชา. (ปาฬิ) ๒๗/๒๙๗๔-๓๐๒๒/๕๓๑-๕๓๖. สิวชัยชาตก. หน้า ๒๗๖ - ๒๗๘.

^{๒๙} พุ.ชา. (ปาฬิ) ๒๘/๔๓๒-๔๔๑/๖๑-๖๒. สิวชัยชาตก. หน้า ๒๑๘ - ๒๑๙.

วิเวตฺ ตมมานา โสภณฺ วิทฺธิ ชฺวพฺ ภาษณนฺ ตเร
 ปถกา จมฺ มิโน สฺฐ ชฺชสิจมฺ มสฺ ส โกวิทฺทา
 ธนฺคฺ คหา สิฏฺ ขิตตฺตมาคกฺ ขนฺ ธนินฺปาติโน
 ภู วิทตฺ ตชาตก ...

สกุณฺี หตฺปฺตฺ ตาว สฺสฺ ทิสฺ วา กุลาวกํ
 จิรํ ทุกฺ เขน ฌายิสฺ ภูมํ วิทตฺ ตํ อปฺสฺ สตี
 กุรฺรํ หตฺ จ ฌาปาว สฺสฺ ทิสฺ วา กุสฺสํ
 จิรํ ทุกฺ เขน ฌายิสฺ ภูมํ วิทตฺ ตํ อปฺสฺ สตี
 สานฺ ญ น จกฺ กวกฺ ปสฺสํ ลลสฺ มี อนุ ทเก
 จิรํ ทุกฺ เขน ฌายิสฺ ภูมํ วิทตฺ ตํ อปฺสฺ สตี
 กมฺ มารานํ ยถา จกฺ อนุภา โต ฌายติ โน พหิ
 เอวํ ฌายามิ โสเกน ภู วิทตฺ ตํ อปฺสฺ สตี
 วิทฺธชาตก ...

สาลาว สมฺ ปมทฺ ฌิตฺตฺเตน ปมทฺ ทิตา
 เสนฺ ติ ปฺตฺ ตา จ วิทฺธสฺสฺ ส นิเวสเน
 อิตฺ ธีสฺหสฺ สํ ภริยํ ธีสฺสฺ ตสฺตานิ จ
 พาหา ปคฺ คยฺ ห ปรินฺทฺสฺ กนฺส นิทฺสเน
 ๔เป๔

หตฺ ถาโรหา อนิกฺกํ รติกา ปตฺ ติการกา
 พาหา ปคฺ คยฺ ห ปาสฺ กมฺ โนทฺธิชฺหิสฺ สสิ
 สมากตา ชานปทา เนคมา จ สมากตา
 พาหา ปคฺ คยฺ ห ปาสฺ กมฺ โนทฺธิชฺหิสฺ^{๓๒} สสิ

เวสฺ สนฺ ตวิชาตก

สพฺ พมฺ หิ ฌํ อรณฺนิยวานฺ เตตฺ ถ มิคา อหฺ

^{๓๐} พุ.ชา. (ปาฬิ) ๒๘/๑๗๒๑-๑๗๓๔/๒๔๕-๒๔๗. สีวิชัยชาตก. หน้า ๒๔๔-๒๔๕.

^{๓๑} พุ.ชา. (ปาฬิ) ๒๘/๑๘๗๐-๑๘๗๑/๒๖๒. สีวิชัยชาตก. หน้า ๒๔๙-๓๐๑.

^{๓๒} พุ.ชา. (ปาฬิ) ๒๘/๒๕๓๘-๒๕๔๖/๓๕๕-๓๕๖. สีวิชัยชาตก. หน้า ๑๐๑.

^{๓๓} คัดมาเป็นตัวอย่างบางตอนที่ผู้ รวจนายายามให้สีวิชัยชาตกเป็นพระเวสสันดรชาตก “วิชัย

เวสฺ สนฺ ตรสุ สนตฺตมฺ วิเห^๑ยุ
 สพุ พมฺ หิ^๒ อรณฺนิยวณฺ เตตฺ ถ ทิชา อหุ
 เวสฺ สนฺ ตรสุ สนตฺตมฺ วิเห^๑ยุ
 สพุ พมฺ หิ^๒ อรณฺนิยวณฺ เตตฺ ถ มิกา อหุ
 เอกชฺ ฌํ สนฺ นิปาตีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 สพุ พมฺ หิ^๒ อรณฺนิยวณฺ เตตฺ ถ ทิชา อหุ
 เอกชฺ ฌํ สนฺ นิปาตีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 สพุ พมฺ หิ^๒ อรณฺนิยวณฺ เตตฺ คา อหุ
 นาสฺ ส มณฺ ชฺ นินฺ ชีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 สพุ พมฺ หิ^๒ อรณฺนิยวณฺ เตตฺ ถ ทิชา อหุ
 นาสฺ ส มณฺ ชฺ นินฺ ชีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 ปฏิยตุ ตโร รามคฺ วิคฺ ตโร ปุ^๑ ฌสนฺ ถโต
 วสิ เวสฺ สนฺ ตโร รามคฺ ถ ยาว ฌตฺ ตรา
 ตโต สฏฺ^๑ สหสฺ สนิธิโน จารุทสฺ สนา
 สมนฺ ตา ปริกรีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 โอโรธา จ กุมารจ เวสิยานา จ พุ รานฺ มณฺ
 สมนฺ ตา ปริกรีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 หตฺ ถาโรหา อนิ^๑ รติกา ปตฺ ติการกา
 สมนฺ ตา ปริกรีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน
 สماعيلา ชานปทา เนคมา จ สماعيلา
 สมนฺ ตา ปริกรีสํ
 เวสฺ สนฺ ตเร ปยาตมฺ หิ^๑ รณฺเน

กโรภียา จมฺ มธรา อินฺ ทิหตุ ธา สุวมฺ มิกา
 ปุโรโต ปฏิปชฺ ชีสุ
 เวสุ สนฺ ตเร ปยาตมฺสฺวีนํวิญญวาท ฌมฺเน

(๒) คัมภีร์อรรถกถา ปรากฏ ๓ อรรถกถา คือ อรรถกถาชาดก อรรถกถา
 ปฏิสัมภิทามรรค และอรรถกถาพระธรรมบท ดังนี้

อรรถกถาชาดก ผู้ วิจารณ์ได้นำเนื้อหาจากอรรถกถาชาดก มาสนับสนุน
 เนื้อหาในคัมภีร์ สิวชัยชาดก เช่น

อรรถกถาอัสสังชาดก ฉกกนิบาต ดังนี้... อตีเต พาราณสีย พุ รหุ มทตฺ เต
 รหุ ฌาเรนฺ เตพฺพิสฺสโต โต กาลิกคามา พุ รหุ มณฺกุลเ นิพุ พตฺ ติตฺ วา วยปฺ ปตฺ โต ฌ
 ทิสฺ วา สฺสิตฺตฺตฺ ปาเทตฺ วา ปณฺ ฌสาลํ อานตฺ^{๓๔} ฌา ปฏิชคฺ คิ

สัทธัมมปกาสินี อรรถกถาปฏิสัมภิทามรรคว่า

กาฬาวกณฺ จ ตงฺ ปณฺณยฺ ทถิ ตมฺ พปิงฺ คลํ
 คนฺ อัม มงฺ คลเหตฺตฺตฺสสจทฺ ทนฺ ติเม ทสาคิ
 อิมานิ ทส หตฺ ธิกุลานิ ตตฺ ถ กาฬาวกณฺ ติ ปกตฺหตฺ . ติพฺพิทฺ ทสนฺ ฌุปสถานํ ตํ
 เอกสุ ส ฌทฺ ทนฺ ตสุ ส ฌ ยํ ทสนฺ นํ ฌทฺ ทนฺ ตานํ ตี ฌอกสุ ส ตถาคตฺสฺ ส พลํ

อรรถกถาพระธรรมบท

คัมภีร์สิวชัยชาดกมีโครงเรื่องคล้ายกับเรื่องสามาวดี มากที่สุด ซึ่ง
 สันนิษฐานได้ว่า ผู้ วิจารณ์อาจใช้อรรถกถาธรรมบทเป็นรู ปแบบหรือเค้าโครงเรื่องเขียนคัมภีร์สิวชัย
 ชาดก เพราะปรากฏเนื้อหาที่มาจากพระธรรมบทหลายเรื่อง ดังนี้

เรื่อง เบญจกัลยาณี เหมือนเรื่องนางวิสาขาในธรรมบทภาค ๓
 เรื่อง นันทเสนาบดี เหมือนเรื่องพันธุเสนาบดีในธรรมบทภาค ๓
 เรื่อง ถามตอบปัญหา เหมือนเรื่องเปสการธิดาในธรรมบทภาค ๕
 เรื่อง เทวธรรม เหมือนเรื่องพหุภัณฑภิกษุในธรรมบทภาค ๕

^{๓๔} พุ.ชา. (ปาลี) ๒๘/๓๔๔๗-๓๔๕๘/๔๖๘-๔๖๙. สิวชัยชาดก. หน้า ๓๔๘.

^{๓๕} ชาดกฏกถา, ปณฺ จโม ภวตฺ -ทสกนิปาตวณฺ ฌนฺไทย-รฏฺ: มหาจุฬาลงฺ กรณวิทฺ ยาล
 เยน ปกาสิตา, พุทฺ ธว(๒๕๖๕), หน้า ๒๕-๒๖. สิวชัยชาดก. หน้า ๒๓๑ - ๒๓๒.

^{๓๖} สทฺ ธมฺ มปฺ ปกาสินี นาม พุทฺ ปฏิคฺคณิกายมคฺ ควณฺตฺติณณาค, (ไทย-รฏฺ: :
 มหาจุฬาลงฺ กรณวิทฺ เยน ปกาสิตา, พุทฺ ธว(๒๕๖๕), หน้า ๒๖๙. สิวชัยชาดก. หน้า ๒๔๘ - ๒๔๙.

เรื่อง หงส์ยนต์ เหมือนเรื่องโพธิราชกุมารในธรรมบทภาค ๖

(๓) คัมภีร์ฎีกา

ผู้ รจนา คัมภีร์ สิวีชาดก ได้คัดเนื้อหาฎีกาพระวินัยโดยเฉพาะลักษณะของ
สตรีที่นับว่างาม ดังข้อความต่อไปนี้

... อิตฺติ โถปิ ตตฺถ นนาติทิสมา นนาตริสสุ สวา นนาตีกิสา นนาติญฺจิกถานนจฺจติกาพิทา
ตา โสภาคฺคํ คปฺปํ ปตฺตํ ตตฺถ ปา โหนฺติ ฯ ตถาหิ ทิสฺสํ คฺลีสํ ตมฺ พนฺนํ อลฺมฺจนฺนํ พตฺตํ ฐีนา ตนฺนํ
วิสาลํ ฐี มุทฺตํ หิฏฺฐํ ส โททาตทณฺ ตา คมฺ ภีรนาภี ตนฺนํ ฐมา ทิสฺสนิลเวฬุ ลิตฺเกสํ ปุณฺณสุสฺสํ
นนาติโลมา นนาโลมา สุภุมฺภา อุตฺตสุขสมฺ ผสฺสํ สวา สณฺนํ หา สขิลลํ ภาสา

๒) นอกพระไตรปิฎก คือมิลินทปัญหา และอื่น ๆ ดังนี้

(๑) คัมภีร์มิลินทปัญหา โดยเฉพาะเรื่องสภาพของบ้านเมืองในคราวที่

พระสิวีชัยราชกุมารทรงปกครองดูแล ดังข้อความต่อไปนี้^{๓๗} อธิ โยนกานํ นานาปฏฺเฏทณฺ สาคฺคํ
นาม นคฺริ นทปฺพุ พตฺตโสภิตํ รมณียญฺ มิปฺ ปเทสภาคํ อารามญฺ ยานูปนตฺตํ ปากโปกฺ ขรณิสมฺ ปนฺ
ฯ พุ หวนฺ นปานํ พหุวิธชฺช ชโกชฺช ชสฺสณฺณียยญฺ ตรฺกฺรฺสฺส กาสํ สมฺ ปนฺ นสฺสํ สํ อาฟิกร
วีย เทวปฺริ^{๓๘} ฯ

(๒) แหล่งข้อมูลอื่น ๆ ซึ่งนอกจากมิลินทปัญหาแล้ว ยังพบที่มาของ
เนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์สิวีชัยชาดก โดยเฉพาะส่วนที่เป็นเรื่องแทรกในตอนที่พระสิวีชัยราชกุมาร
ผจญภัย จากงานวิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาไทยเรื่องสิวีชัยชาดก พบว่า เรื่อง
แทรกในแต่ละตอนคล้ายกับปกรณ์ที่มาจากต้นไตรปายาน ได้แก่ นันทกปกรณ์ สกฺกณปกรณ์
มถฺนํ ปกรณ์ และปีศาจปกรณ์ในนิทานนางตันไถฉบับลาว ส่วนในนิทานนางตันไถฉบับ
ภาษาไทยใช้ชื่อวานนทปกรณ์ ปักษปกรณ์ ปีศาจปกรณ์ และเวตาลปกรณ์ ส่วนนางตัน
ไถฉบับล้านนาใช้ชื่อวานนทปกรณ์ สกฺกณปกรณ์ มถฺนํ ปกรณ์ และปีศาจปกรณ์

^{๓๗} สารัตถ์ ถทีปนิฎีกา ปฐม โภคไทย-ธมฺ : มหาจุฬาลงฺ กรณวิทฺ ยปภณฺตํ, พุทฺ ธวสุ เส
๒๕๓๘), หน้า ๓๔๒-๓๔๓. สิวีชัยชาดก. หน้า ๘๗ - ๘๘.

^{๓๘} มิลินฺ ทปญฺ ทปภณฺตํ : มหาจุฬาลงฺ กรณวิทฺ ยปภณฺตํ, พุทฺ ธวสุ (๒๕๔๐), หน้า
๑-๒. สิวีชัยชาดก. หน้า ๑๖๕.

^{๓๙} ดู รายละเอียดในพรรณ แก้วประเสริฐ, “การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมล้านนาไทยเรื่องสิวีชัย
ชาดก”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า ๑๓-๑๔.

๒.๘.๗ คติชนวิทยาในคัมภีร์สิวชัยชาดก

จากการศึกษาคัมภีร์สิวชัยชาดกแล้ว สามารถแยกแยะแสดงโดยคติชน ดังต่อไปนี้

๑) ความเชื่อในคัมภีร์สิวชัยชาดก ผู้ ^{๔๐}มีความเชื่อ ดังนี้

- (๑) ความเชื่อเรื่องเทวานุภาพ
- (๒) ความเชื่อในบุพเพสันนิวาส
- (๓) ความเชื่อในสิ่งวิเศษ (ภายใน-ภายนอก)
- (๔) ความเชื่อในตำราทำนายฝัน
- (๕) ความเชื่อเรื่องยักษ์

๒) คำนิยม

- (๑) สถาบันพระมหากษัตริย์
- (๒) อปเจยณกรรม คือ ความอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ ^{๔๑}ใหญ่กว่าตนโดยวัย
- (๓) สตรี
- (๔) ความสุขสบาย

๓) ประเพณี

- (๑) ประเพณีเลี้ยงสุราต้อนรับแขก
- (๒) ประเพณีการขอลูก ก
- (๓) ประเพณีเฉลิมฉลอง

๒.๘.๘ หลักธรรม

คัมภีร์สิวชัยชาดกเป็นคัมภีร์ประเภทสอนธรรม ผู้ ^{๔๒}วิจัยพบว่า คัมภีร์สิวชัยชาดกมีหลักธรรมสอดแทรกในนิทานและหลักธรรมที่เป็นโอวาทของสิวชัยโพธิสัตว์ พอสรุปวัตถุประสงค์ต่อการนำไปใช้ ๓ ส่วน คือ หลักธรรมในการครองตน หลักธรรมในการครองคน และหลักธรรมในการครองงาน ดังต่อไปนี้

๑. **หลักธรรมในการครองตน** คือ หลักธรรมที่รักษาระดับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ในลักษณะของปัจเจกชน จากการศึกษพบว่าปรากฏหลักธรรมในการครองตน ดังนี้

ก. โลกपालธรรม^{๔๐} ธรรมคุ้มครองโลก คือ

หิริ คือ ความละอายต่อบาปอกุศล

^{๔๐} อภ.ทุก. (บาลี) ๒๐/๒๕๕/๖๕.

โอดตปปะ คือความเกรงกลัวต่อบาปอกุศล

ข. สัมปรัสนธรรม^{๔๑} แม้ในสรีรียชาตกระบุญเพียงอตฺ ตณฺ ญตา คือ ฐั จักตนเอง แต่สามารถขยายความได้ถึง ๗ ประการ คือ

๑. ธัมมญญตา ฐั เหตุ
๒. อตฺถัญญตา ฐั ผล
๓. อตฺตัญญตา ฐั ตน
๔. มตฺตัญญตา ฐั ประมาณ
๕. กาลัญญตา ฐั กาลเวลา
๖. ปริสฺสญญตา ฐั จักบริษัท
๗. ปุคฺคปโรปรัญญตา ฐั จักเลือกคบหาบุคคล

สัมปรัสนธรรม อีกปริยายหนึ่ง คือ^{๔๒}

๑. มีคุณสมบัติ ๗ ประการคือ ศรัทธา หิริ โอดตปปะ พาหุสัจจะ วิริยะ สติ และปัญญา
๒. อวิหิงสา ไม่ให้ผู้อื่นเดือดร้อนเพราะพฤติกรรมของตน
๓. ปรรณนาดี มีเมตตาจิต ไม่คิดร้ายต่อใคร
๔. พุ ุดจาปราศรัยไพเราะ เชื่อถือได้
๕. ทำคุณประโยชน์ไม่บกพร่อง ช่วยงานสังคมไม่บกพร่อง
๖. มีระดับจิตสูง ึ่งด้วยทัศนคติและอุดมการณ์
๗. เชื้อเพื่อเผื่อแผ่ และสุภาพอ่อนโยน

ค. ปัญญา เป็นคุณสมบัติของพระโพธิสัตว์ จากการศึกษาคัมภีร์สรีรียชาตกพบว่า พระสรีรียเป็นผู้ ึ่งมีปัญญาในการแก้ปัญหา มีวิจารณ์ญาณในการคัดเลือกคนเข้ารับราชการ

ง. อกุศลมฺ - ลุศลมฺ^{๔๓} ดังนี้

ต้องละอกุศลมฺ (รกแห่งของอกุศล, ต้นตอของความชั่ว) ๓ อย่าง คือ

๑. โลภะ ความอยากได้

^{๔๑} ดู ราชเลียดใน ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๓๑/๒๖๔, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺ),**ไตรพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, (กรุงเทพมหานคร: สืตตะวันตก, ๒๕๔๖), หน้า ๒๑๑.

^{๔๒} ม.ญ. (บาลี) ๑๔/๑๔๓/๑๑๒.

^{๔๓} ดู ราชเลียดใน ที.ปา. (บาลี) ๑๑/๓๓๓-๓๓๔/๒๙๑-๒๙๒, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺ),**ไตรพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๘๔.

๒. โทสะ ความคิดประทุษร้าย

๓. โมหะ ความหลง

บำเพ็ญกุศล (หลักแห่งของกุศล, ต้นตอของความดี) ๓ อย่าง คือ

๑. อโลภะ ความไม่โลภ, ความคิดเผื่อแผ่, จาคะ

๒. อโทสะ ความไม่คิดประทุษร้าย, ธรรมะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อโทสะ, เมตตา

๓. อโมหะ ความไม่หลง, ธรรมะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความหลง, ปัญญา

จ. อคติ ๔^{๔๔} (ฐานะอันไม่พึงถึง, ทางแห่งความประพัตที่ผิด, ความไม่เที่ยงธรรม, ความลำเอียง) คือ

๑. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบ

๒. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชัง

๓. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง, ผิดพลาดเพราะเขลา

๔. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว

๒. หลักธรรมในการครองคน คือ หลักธรรมที่ต้องใช้ในสังคมอันเกี่ยวเนื่องกับผู้อื่น ทั้งสังคมเล็กและสังคมใหญ่

ก. สังคหธรรม ๔^{๔๕} (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือ ยึดเหนี่ยวใจบุคคลและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี หลักการสงเคราะห์) คือ

๑. ทาน การให้ คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน

๒. ปิยวาจา หรือ เปยุ ยวชฺช ข วาจาเป็นที่รัก วาจาดี ดมึมน้ำใจหรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวานสมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดจนถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี

๓. อัถถจริยา การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดจนช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม

^{๔๔} ดู รายละเอียดในปา. (บาลี) ๑๑/๑๗๖/๑๙๖, อภ.จตก. (ไทย) ๒๑/๑๗/๒๓, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ไตรปิฎกนุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๔๕} ดู รายละเอียดในที. (บาลี) ๑๑/๑๔๐/๑๖๗, อภ.จตก. (ไทย) ๒๑/๓๒/๔๒, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *ไตรปิฎกนุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๔๒-๒๔๓.

๔. สมานัตตตา ความมีตนเสมอ คือทำตนเสมอด้านเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยรวมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ญ กต้องตามธรรมในแต่ละกรณี

ข. กตัญญู กตเวทิตาธรรม การรู้ บุญคุณและตอบแทน

ค. สามัคคีธรรม มีความสามัคคีปรองดอง

ง. เมตตาธรรม มีเมตตาธรรม

จ. ทิศ ๖^{๔๖} ในคัมภีร์สัพพัญญูชาดกมีดังนี้

ทิศเบื้องหน้า คือ มารดาบิดา

ทิศเบื้องหลัง คือ ภรรยา บุตรและธิดา

ทิศเบื้องขวา คือ ครู อาจารย์

ทิศเบื้องซ้าย คือ มิตร เพื่อนร่วมงาน

ทิศเบื้องล่าง คือ บ่าว คนรับใช้

ทิศเบื้องบน คือ สมณพราหมณ์

๓. **หลักธรรมในการครองงาน** หมายถึง หลักธรรมที่ผู้ กำหนดโดยหน้าที่ด้วยการบริหารจัดการ คัมภีร์สัพพัญญูชาดกมีหลักธรรมในการครองงาน ดังนี้

ก. ราชธรรม และอื่น ๆ

ราชธรรม^{๔๗} หรือ ทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ คือ

ทาน การให้ คือ สละทรัพย์สิ่งของ บำรุงเลี้ยง ช่วยเหลือประชาราษฎร์และบำเพ็ญสาธารณประโยชน์

ศีล ความประพฤติดีงาม คือ ความสำรวมกายและวจีหาวาร ประกอบแต่การสุจริต รักษาจิตตาคูณให้ควรเป็นแบบอย่าง และเป็นที่เคารพนับถือของประชาราษฎร์ มิให้มีข้อที่ใครจะดูแคลน

บริจาค การบริจาค คือ เสียสละความสุขสำราญ เป็นต้น ตลอดจนชีวิตของตน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง

^{๔๖} ดู รายละเอียดในที. (บาลี) ๑๑/๑๙๘-๒๐๔/๒๐๒-๒๐๔, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺ) ,โตพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๙๑-๑๙๖.

^{๔๗} ดู รายละเอียดในที. (บาลี) ๒๘/๒๔๐/๘๖, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺ) ,โตพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๔๐-๒๔๑.

อาชชวะ ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน

มัททวะ ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัยไมเย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองค์ มีความสง่าเกิดแต่ท่วงทีกิริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ให้ความรักภักดี แต่มีชาดยำเกรง

ตปะ ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำอำยิจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอหรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

อักโกธะ ความไม่โกรธ คือ ไม่กิริวกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและการกระทำต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจักษ์ไว้ระงับความเคืองชุน่ วินิจฉัยความและการกระทำด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบังคับข่มขี่ เช่น เก็บภาษีสูง ดริตหรือเกินแรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเห็จอำนาจขาดความกรุณา หาเหตุลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ผู้ใด เพราะอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

ขันติ ความอดทน คือ อดทนต่องานที่ตรากตรำ ถึงจะลำบากกายน่าเหนื่อยหน่ายเพียงไรก็ไม่ทอดอถอย ถึงจะถู กยั่วถู กหยันด้วยคำเสียดสีถากถางอย่างใดก็ไม่หมดกำลังใจ ไม่ยอมละทิ้งกรณียที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม

อวิโรธนะ ความไม่คลาดธรรม คือ วางองค์เป็นหลักหนักแน่นในธรรม คงที่ไม่มี ความเอนเอียงหวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย ลามลักการะ หรืออภิวรรณณ์อภิวรรณณ์ใด ๆ สถิตมั่นในธรรม ทั้งส่วนยุติธรรมคือความเที่ยงธรรม กัตติ นิติธรรม คือระเบียบแบบแผนหลักการปกครอง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม กัตติ ไม่ประพฤติให้เคลื่อนคลาดวิบัติไป

ราชพละ ๕ ประการ^{๔๔} คือ

พาหุพละ (พาหุพละหรือกายพละ) กำลังแขนหรือกำลังกาย คือ ความแข็งแรงมีสุขภาพดี สามารถและชำนาญในการใช้แขนใช้มือใช้อาวุธ ตลอดจนมียุทธโศปกรณ์พร้อม

^{๔๔} ดู รายละเอียดใน พ.ร.บ. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๔/๕๓๒, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **ไตรปิฎกธรรม** พุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

โภคพละ กำลังโภคสมบัติ คือ มีทุนทรัพย์บริบูรณ์ พร้อมที่จะใช้บำรุงเลี้ยงคน และดำเนินกิจการได้ไม่ติดขัด

อัมัจจพละ กำลังอำมาตย์หรือกำลังข้าราชการ คือ มีที่ปรึกษาและข้าราชการ ระดับบริหารที่ทรงคุณวุฒิเก่งกล้าสามารถและจงรักภักดีซื่อสัตย์ต่อแผ่นดิน

อภิรัชจพละ กำลังความมีชาติสูง ง คือ กำเนิดในตระกูลสูง ง เป็นชาติสูงด้วยชาติ ด้วยความนิยมเชิดชู ของมหาชนได้รับการฝึกอบรมมาแล้วเป็นอย่างดีตามประเพณีแห่งชาติ ตระกูลนั้น

ปัญญาพละ กำลังปัญญา คือ ทรงปรีชาญาณหยั่งรู้ เหตุผิชอบ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ สามารถวินิจฉัยเหตุการณ์ทั้งภายในภายนอก และดำริการต่างๆ ให้ได้ผลเป็นอย่างดี

ราชูปกรณ์^{๔๙} ๕ ประการ คือ

ธิดิ	ปัญญา, ความเพียร และความมั่นใจ
ขันติ	ความอดกลั้น
สัจจะ	ความมีสัตย์, ได้แก่งิริยาที่ประพฤติตนเป็นคนตรง
มโนวิริยะ	ความเพียรทางจิต คือ สมถะและวิปัสสนา
สัจญมะ	ความสำรวม ความสังวรระวัง

ราชวัณณ^{๕๐} คือ ธรรมที่ทำให้พระราชาเจริญ ๑๐ ประการ

อัปมาทหะ ความไม่ประมาท คือ ความเป็นอยู่ อย่างมีขาดสติ หรือความเพียร ที่มีสติเป็นเครื่องเร่งเร้าและควบคุม ได้แก่การดำเนินชีวิตโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับความประพฤติ ปฏิบัติและการกระทำทุกอย่าง ระมัดระวังตัว ไม่ถลำลงไปในทางเสื่อม แต่ไม่ยอมพลาดโอกาส สำหรับความดีงามและความเจริญก้าวหน้า ตระหนักในสิ่งที่พึงทำและพึงละเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่อันจะต้องรับผิดชอบ ไม่ยอมปล่อยปละละเลย กระทำด้วยความจริงใจ รอบคอบ และรวดเร็วไป

ศีลธรรม ทรงศีลและธรรม

อาชชวะ ความซื่อตรง คือ ซื่อตรงทรงสัตย์ไว้มารยา ปฏิบัติภารกิจโดยสุจริต มีความจริงใจไม่หลอกลวงประชาชน

^{๔๙} คำว่า ราชูปกรณ์ ไม่มีการจัดเป็นหมวดธรรมในพระไตรปิฎก หากแต่เป็นรวบรวมธรรมตามความเห็นของผู้ แต่งคัมภีร์ วิจัย

^{๕๐} คำว่า ราชวัณณ ไม่มีการจัดเป็นหมวดธรรมในพระไตรปิฎก หากแต่เป็นการรวบรวมธรรมตามความเห็นของผู้ แต่งคัมภีร์ วิจัย

มัททวะ ความอ่อนโยน คือ มีอัธยาศัยไมเย่อหยิ่งหยาบคายกระด้างถือองศ์ มีความสง่าเกิดแต่ท่วงทีภริยาสุภาพนุ่มนวล ละมุนละไม ได้รับความรักภักดี แต่มีขาดยาเกรง

ตปะ ความทรงเดช คือ แผดเผากิเลสตัณหาให้เข้ามาครอบงำอำยัจิต ระวังยับยั้งข่มใจได้ ไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสุขสำราญและความปรนเปรอ มีความเป็นอยู่อย่างสม่ำเสมอหรืออย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่จะบำเพ็ญเพียร ทำกิจให้บริบูรณ์

อักโกธะ ความไม่โกรธ คือ ไม่กริ้วกราดลุอำนาจความโกรธ จนเป็นเหตุให้วินิจฉัยความและการกระทำต่าง ๆ ผิดพลาดเสียธรรม มีเมตตาประจักษ์ไว้ระงับความเคืองขุ่น วินิจฉัยความและการกระทำด้วยจิตอันราบเรียบเป็นตัวของตนเอง

อวิหิงสา ความไม่เบียดเบียน คือ ไม่บีบบังคับข่มขี่ เช่น เก็บภาษี ตรีดหรือเกินแรงงานเกินขนาด ไม่หลงระเริงอำนาจขาดความกรุณา หาเหตุลงโทษอาชญาแก่ประชาราษฎร์ ผู้ให้โทษอาศัยความอาฆาตเกลียดชัง

นิมมานะ ไม่มีมานะเย่อหยิ่งทะนงตน

หิริ มีความละอายแก่ใจ

โอตตปปะ มีความเกรงกลัวต่อการทำบาปอกุศล

ราชสาระ^{๕๑} ๑๑ ประการ คือ

อโลภะ ความไม่โลภ

อโทสะ ความไม่กลัว วาม

อโมหะ ความไม่หลง

อมักขะ ความไม่ละขบหลุ ่ดู หมิ่น

สมการี ความเป็นผู้ ่คิดกระทำสม่ำเสมอ

กตัญญู ความเป็นคนรู้ ่คุณที่คนอื่นกระทำให้

กตเวที ความเป็นผู้ ่สนองตอบบุญคุณที่คนอื่นทำให้

อโกธะ ความเป็นผู้ ่ไม่โกรธ

อัมัจจริยะ ความเป็นผู้ ่ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว

โยคะ ความเป็นผู้ ่มีความเพียรทางจิต

อนินทา ความเป็นผู้ ่ไม่นินทาว่ำร้ายผู้ ่อื่น

อปริหานิยธรรม ๗ ประการ^{๕๒} ดังนี้คือ

^{๕๑} คำว่า ราชสาร ไม่มีการจัดเป็นหมวดธรรมในพระไตรปิฎก หากแต่เป็นการรวบรวมธรรมตามความเห็นของผู้ ่แต่งคัมภีร์ ่วิจัย

๑. ประชุมกันเป็นประจำ ครั้งละหลาย ๆ คน
๒. พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิก พร้อมเพรียงกันทำกิจที่ควรทำ
๓. ไม่บัญญัติข้อบังคับที่ไม่เคยบัญญัติไว้แต่ก่อน ไม่เลิกถอนข้อบังคับที่บัญญัติไว้แล้ว
๔. สักการเคารพนับถือบูชาท่านผู้ “ให้ปัญญ์ถ้อยคำแห่งท่านผู้”ใหญ่ที่จะต้องเชื่อฟัง
๕. ไม่นำสตรีสาวใหญ่หรือสตรีรุ่นสาวในตระกูล มาอยู่ “ร่วมประเวณีด้วยอาการอันข่มเหง
๖. สักการะเคารพนับถือบูชาเจดีย์สถานมีในภายในและภายนอกและไม่ยังธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์สถานนั้นให้เสื่อมเสีย
๗. จัดการรักษารักษาป้องกันคุ้มครองสมณพราหมณ์ทั้งหลายผู้ “มีศีลให้ดีโดยธรรม

หลักการบริหาร (สังคหวัตถุ) ๕ ประการ^{๕๒} คือ

๑. สัสสมณะ ทรงพระปรีชาสามารถฉลาดในการบำรุงกสิกรรมการนา ตลอดจนมาถึงการเพาะปลูก ก้าวไป เป็นสมบัติใหญ่ของบ้านเมือง เพื่อยังพื้นที่ให้ผลิตผลเต็มภาคภูมิ
๒. ปุริสเมระ ทรงพระปรีชาสามารถฉลาดอันชอบเลี้ยงพระราชวงศ์เสวกามาตย์ และบำรุงพลนิกาย ตลอดจนถึงประกอบอุบายปลูก ปลูกความนิยมของสมณพราหมณาจารย์ และราษฎรเข้าขอบขัณฑสีมาทั่วไป เพื่อบำรุงสามัคคีธรรมเป็นกำลังใหญ่ของแผ่นดิน
๓. สัมมาปาสะ ทรงบำรุงพานิชยกรรมการค้าขายอันเป็นอุบายดั่งบ่วงคล้องน้ำใจ พวกพานิชยกรรมในภายนอกไว้โดยชอบ เป็นทางประกอบพระราชทรัพย์ขึ้น พระคลังและทำความมั่งคั่งสมบูรณ์ ธรณแห่งพระราชอาณาเขต

^{๕๒} ดู รายละเอียดพิเศษา. (บาลี) ๒๗/๒๔๔๔/๕๓๒, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺต), **ไตรพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๗๐-๑๗๑.

^{๕๓} ดู รายละเอียดในสังคหวัตถุ (บาลี) ๑๕/๓๕๑/๑๑๐, อัง.อุฎก. (บาลี) ๒๓/๙๑/๑๕๒, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **สารานุกรมพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๕๐๙ - ๕๑๐, พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺต), **ไตรพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**, หน้า ๑๔๒-๑๔๔.

๔. วาซเปยยะ ตรัสวาจาปราศรัยเราะราย แสดงพระราชอัธยาศัยอ่อนโยน
เคารพ เมตตาอารีแก่ราชบริษัทโดยควรแก่ภู มิของคนนั้นๆ

๕. นิรัคคพะ ป้องกันเหตุร้ายภายนอกภายในให้สงบราบคาบ ประชาชนได้อยู่
สบายไม่ต้องหวาดกลัวต่อภัยอันตราย วางใจลงได้จนแทบจะไม่ต้องลงสลัก
ประตุ บ้านเรือน เป็นทางปลู กความเชื่อถือของประชุมน

ราชกิจต่างๆ ดังนี้

๑. พัฒนาทั้งชุมชนเมืองและชนบท
๒. สร้างคู เมืองรอนน ป้อมปราการ และกำแพงชั้นใน
๓. ป้องกันภัยอันจะเกิดขึ้น กำจัดภัยที่เกิดขึ้นแล้ว
๔. จัดการกับข้าศึกภายในบุรี
๕. ผู้ กสัมพันธไมตรีกับมิตรราช
๖. บำรุงบรรพชิต
๗. ดู แลครอบครัวของข้าราชการทหารและพลเรือน
๘. คุ่มครองพานิช มหาเศรษฐี

สุณิสาวัตร ๑๐ ประการ ซึ่งเป็นคุณสมบัติของพระนางสิริเวยยกาที่ตั้งองค์ แลพ่อผัว
แม่ผัวและพระสวามี คือ

๑. ไฟภายในไม่ควรนำออกไปภายนอก
๒. ไฟภายนอกไม่ควรนำเข้ามาภายใน
๓. ควรให้แก่คนที่ให้ควร
๔. ไม่ควรให้แก่คนที่ไม่ควรให้
๕. ควรให้แก่คนที่ควรให้ตอบบ้าง ไม่ควรให้บ้าง
๖. ควรนั่งเป็นสุข
๗. ควรนอนเป็นสุข
๘. ควรกินเป็นสุข
๙. ควรบำเรอไฟ
๑๐. ควรไหว้เทวดาภายใน

๒.๘.๙ หลักการประพันธ์

คัมภีร์สิวชัยชาดก เป็นชาดกนอกนิบาตซึ่งไม่มีการอธิบายศัพท์เหมือนอรรถกถาทั้งหมด ผู้ วิจารณ์ใช้หลักการประพันธ์ในรูปของ ~~ชาดก~~ ^{บทกวี} เริ่มต้นเรื่อง และอธิบายอดีตทำนองการเล่านิทาน โดยหลักการประพันธ์ ดังนี้

๑) ประพันธ์เนื้อเรื่อง ๓ วิธีการ คือ

(๑) ร้อยแก้ว เป็นความเรียงธรรมดา มีเนื้อหาจบในวรรคตอนในตัว เช่น อตีเต ภิก ขมิถิลา ยัม วิเทหรรณฺว อาทิจ จวโธม ราชารชฺช ทมฺหิ ฯ ตสฺ สฬสฺสิตฺถึ ถีสหสฺสํ สฺกนํ เขมฺมกา วิมลํ นาม อคฺคํ คมฺหสฺสํ อโหสิ ปิยา มนาปายเปยฺยํ สุรเสนโนว สากฺขํ ติ สมนํ ปฏิจฺจุ จิตฺตํ วา ปาจิ สึหปญฺญํ ชรโต นิฏฺฐํ ขมิติ วา อนุกฺกํ กเมน คามนิคมราชธานีโย วิจริตฺตํ วา อิตฺถํ ถิรตนฺตํ ส อตฺตํ นตฺถํ ถิภาวญฺญํ จ อุปภาเรตฺถํ วณฺณจิตฺตํ นคเรตฺถํ อิตฺถํ ถิรตนฺตํ ส ปวตฺตํ ตี น ชานาติ ฯ

(๒) ร้อยกรอง เป็นคำประพันธ์ประเภทเรียบเรียงถ้อยคำให้เป็นระเบียบตามบัญญัติแห่งฉันทลักษณ์ที่เล่าเรื่อง โดยมีเนื้อหาเป็นทีที่เข้าใจในวรรคตอน เช่น

ตโต จ สา ราชกญฺญา สิวเย ยกา จารุณฺณ ฌินี
นิสินฺธุ นา ปณฺธุ ฌนฺตสาล มคฺคํ คนฺธุ ตสฺส เสฏฺฐิกิ ขติ ฯ
ตสฺส ส อนาคคํ วทิสฺสุ วาน สุริโยคตํ
อสุ สุปฺปณฺธุ เณหิ เนตฺถ เตหิราชปุตฺตํ ตี ปโรทติ ฯ
ฯเป ฯ

นีเจ โวลมฺ พเก สุริยายมฺ ปติกา คตา
มิกปฏฺ ขี วิจรณฺ สิววิโย กุหิ คโต
นีเจ โวลมฺ พเก สุริยํ ปิวดุมาคตา
มิกปฏฺ ขิคณา สนฺธุ สิววิโย กุหิ คโตติ ฯ

(๓) ผสมร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น

ตทา กิร ตสฺส มี่ นครเ เอโก จิตฺตํ ตเสนโน นาม เทวปุตฺตํ โต อธิวตฺถํ โถ อโหสิ ฯ
โส จ นครโต คาวุตฺตํ ปมฺมาณฺณํ อกฺขํ ส มหานิโค รชฺชํ ส มชฺชํ เณ วิมานํ มาเปตฺตํ วา วสิ ฯเป ฯ มหาสโต เทวปุตฺตํ ตสฺส ส วจณํ สุตฺตํ วา อตฺตํ ตโน อชฺชํ ฌาสยํ อาจิกิ ขนฺธุ โต อาห
เทวราช นโม ตํ ยตฺถลิกญฺญํ มํ มหารหํ
ตฺถยํ หํ ปุ ชาย เณปฏิคคํ คนฺธุ ห ยถาสุขํ
เอกญฺ จ ฌมฺมญฺ นริปฺปํ เวธ เทวเต
อญฺตํ รตยา อณฺโป น สกฺกา ปุมมวติติ ฯ
เทวปุตฺตโต อาห

กัทิส ปญฺํ ตุมํ หํ ตํ เม อญฺ ฺชาหิ สีสฺมโส
 ตว จิตฺ ตํ ปุเรสุ สุปฺปสิโร อหํ ตวาติ ฯ
 มหาสตุ โต อาห
 สิริวิภู สิริวิภู โ ราชปุตฺ ตี ยสฺส สีนํ
 อภิรุ ปา ทสฺ สนิชฺชิสานํปิฏตา
 ตํ ทญฺจุกาโม หุตฺ วณฺมํ ปาเปถ ตตฺ ถ वोติ ฯ

๒) ประพันธ์คาถา ๓ วิธีการ คือ

(๑) ยกพระไตรปิฎกโดยเฉพาะเนื้อหาที่นำมาจากคัมภีร์ชาดก มาแต่งดังนี้

เทวธมฺ มชาตก
 หิริโอดฺ ตปฺ ปสฺมํ สุกฺปนํ กณฺณํ มสฺมาหิตา
 สนฺ โต สปฺ ปุริสาเสธมฺ มาติ วุจฺ จเว
 พกชาตก

นาจฺ จนฺ ตํ นิกติปฺนิกตฺปญฺยา โสฺขเมตติ
 อาราเอติ นิกติปฺ ปณฺพโกโกฏฺ กฏฺคามิวาติ

มหาสารชาตก

อุฏฺ ฏณฺณํ รมิจฺ ฆนฺ ติสฺสุ อญฺตุ หลํ
 ปิยญฺ จ อนฺ นปาณํ นิ ชาเต จ ปญฺ จิตฺนํ ติ

สุวณฺ ฌนฺสชาตก

ยํ ลทฺ ฌํ เตนฺ ฏญฺ พตฺติโลโก หิ ปาปโก
 หัสฺราขํ คเหตุ วานํ สุวณฺ ฌนา ปริหายตฺติ

อุฏฺโตภชาตก

อุฏฺชี ภินฺ นา ปญฺญํ ฌนฺตํ ฌนฺ ฌนํ
 อุฏฺโต ปทฺฏกมฺ มนฺ ตา อุทกมฺ หิ ฌมฺ หิ จาติ

ญฺ ญวณฺชชาตก

สสฺ ส ฺสฺยา ยมิทํ สฺวจินฺ ติตํ
 ปจฺ ใจทฺ จิตํ ปฏฺฏิ ฏสฺ ส ญฺ ฏํ
 ผาลํ เจ ชาเทยฺ ญฺ สิกา
 กสฺ มา กุมารํ กุลลา โน หเรยฺ ญ
 ญฺ ฏสฺ ส หิ ฏญฺ ตฺวาญ

ภวติ ปโร นิกติโน นิกตุ ยา

เทหิ ปตุ ตมฺหาลนฺนํ ส ผาลํ

มา เต ปตุ ตมฺหาลิ ผาลํ

สาเกตชาดก

ปุพฺ เพ ว สนฺ นินฺวาสน จปฺ ปนฺ นหิตน วา

เอวณฺ ตํ ชายเต เปมฺอุปฺ ปลว ยถาทเก

(๒) เลียนพระไตรปิฎก โดยการนำธรรมะมาแต่งให้เหมือนพระไตรปิฎก ดังนี้

กํ สฺ ฐ อคฺ คิโตณฺณินฺนํ หํ ติ โรจติ

อจิตฺ ตโก นรํ ขาทิกํ สฺ อสรีโร จราติ ฯ

มหาสตุ โต ตํ ปณฺ หํ วิสขุ เซนฺ โต อาห

นตุ ธิ รากสโม อคฺคฺ คิ คิโต ราโค วุณฺ หติ

เอตํ รากํ ปหนฺ ตํ วานฺ เอส มคฺ โค วิสุทฺ ธิยา

นตุ ธิ มณีสํภวา ปณฺ อาภาติ มณินา

ตํ ปณฺ วทฺ ฌยิตฺ เอสาณคฺ โค วิสุทฺ ธิยา

ยถา ไซมฺรตโป โลโก โตยํ โสเสติ สพุ พทา

เอวํ ชรา จ มจฺ จ ฆรํ ขาทิ อเจตโน

อสรีโร จิตฺ ตํ นาม โคจเรสุ จรํ ทฺเว

เย จิตฺ ตํ สนฺ ติ โมกฺ ขนฺ ติฆมารพนฺ ธนาติ

ยกุ ไซ ปนฺ ปุจฺ ธิ

อุโฆ อนฺ โธ จ ปิงฺ คโล นิจฺ จํ สณฺนิสฺ สิตา

อทฺ ธาเน สํสฺรณฺ ตา เต มคฺ คํ จรณฺ ติ เอกทา

เอกทา กุมคฺ คํ ยนฺนํ เต วทณฺ ติ ปณฺ ชาติตาติ ฯ

มหาสตุ โต อาห

อุโฆ นามณฺ จ ฐ ปณฺ จ นิจฺ จํ สณฺนิสฺ สิตา

นามณฺ จ ปิงฺ วุตฺโต โต ฐ ปํ อนฺ โธติ วุจฺ จติ

จรา สํสํารกณฺ ตาเร ปุณฺ กโรณฺ ติ เอกทา

กโรณฺ ติ เอกทา ปาปํ ปุณฺ มคฺ คนฺ ติ วุจฺ จติ

กุมคฺ คํ วุจฺ จตี ปาปํ เอวํ วทณฺ ติ ปณฺ ชาติตา

ตสฺ มาหิ ปณฺ ชาติโต โปโส กุมคฺ คํ ปริวชฺ ชเย

มคฺ คณฺ จ ปฏิปทฺ เชยฺ ฆมฺ ทุกฺ ขสฺ ส ปาปฺถนีติ ฯ
(๓) แต่งขึ้นเอง ปรากฏในคาถาสโมธาน ดังนี้

อาทิจฺ จวิโส นรราชตาโต
ตาโต ชินฺสฺ สปิ สุตฺ โททนฺชฺ ย
ภู ปาลมาตา วิมลภาวนา
สาทานิ มายา มุนิราชมาตา
ฯเปฯ

สพฺ เพปิ ราชา จ ชนา จ เสสา
ปริสภู ดาว ตถาคตฺสฺ ส
โย ราชเสฏฺโ สิริชยนาโม
โสทานิ นาญ วโรลกนาถ
ตุมฺ เหปิ ภวนฺ ตา อมฺตํ ปฏฺา
ธาวเรถ เปมํ วรชาติกนฺ ตนฺ ติ ฯ

๒.๘.๑๐ สำนวนภาษา

คัมภีร์สรีวิชัยชาดกขึ้นต้นด้วยภาษาบาลี ใช้วิธีการแต่งแบบอรรถกถา แต่ไม่มีการอธิบายศัพท์ มีการเรียงประโยคง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน ส่วนใหญ่เป็นประโยคกัตตุวาจก ประธานเป็นผู้กระทำกริยาในประโยค การเดินเรื่องตั้งแต่ต้นจนจบประกอบด้วยบทร้อยแก้ว ร้อยกรองและผสมในส่วนที่เป็นร้อยกรองเป็นภาษาที่ยากที่สุดเพราะเป็นภาษาบาลีรุ่นโบราณ ซึ่งเป็นยุคร้อยกรองล้วน ๆ ในคัมภีร์สรีวิชัยชาดกได้ใช้วิธีการยกเอาพระไตรปิฎกโดยเฉพาะชาดกมาใช้รจนา จนถึงภาษารุ่นใหม่สุด ดังที่ปรากฏในคาถาสโมธานที่ผู้ รจนาพยายามจะปฏิบัติตามข้อบังคับของฉันทลักษณ์อย่างเคร่งครัด

ในส่วนของการสอนธรรมแก่กลุ่มชนชั้นนำในสรีวิชัยชาดกนั้น ผู้ รจนาใช้วิธีการที่พระโพธิสัตว์จะใช้สอนหลายวิธี โดยยกอุปมา-อุปไมย ยกอุทาหรณ์ มาชี้แจงได้อย่างยอดเยี่ยม

๒.๙ คุณค่าของคัมภีร์สรีวิชัยชาดก

๒.๙.๑ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ จากการศึกษาพบว่า ผู้ วิจารณ์คัมภีร์สืวิชัยชาดกได้ แสดงพุทธกิจของพระพุทธเจ้าด้านการทรงแสดงธรรมโปรดเหล่าภิกษุ ปรรวมถึงอดีตชาติของ พระองค์เอง

๒.๙.๒ คุณค่าทางศีลธรรมหลักคำสอน จากการศึกษาพบว่า คัมภีร์สืวิชัยชาดกเป็น ชาดกสอนธรรมทุกระดับชั้น โดยเฉพาะผู้ นำทางสังคมที่ต้องทำตนเป็นตัวอย่าง

๒.๙.๓ คุณค่าทางสติปัญญา จากการศึกษาพบว่า คัมภีร์สืวิชัยชาดกได้ชี้วิธีการ แก้ปัญหา การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ด้วยความสุชมรอบคอบ คัมภีร์สืวิชัยชาดกยังแสดงว่า พระโพธิสัตว์ทรงเป็นนักรบแต่ไม่แสดงกิริยาผลีลามแม้แต่นิดเดียว

๒.๙.๔ คุณค่าทางภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะในส่วนของอรรถรสของภาษา จากการศึกษาพบว่า ผู้ วิจารณ์คัมภีร์สืวิชัยชาดกได้ใช้ภาษาชั้นสูง **ฉนิยพจน์** คือเป็นบท ร้อยแก้ว ร้อยกรองและผสมทั้งร้อยแก้วร้อยกรอง นอกจากนั้น เนื้อหาสาระยังประกอบด้วยรส แห่งวรรณคดีได้อย่างสมบูรณ์ งดงาม

๒.๙.๕ คุณค่าต่อการบรรลุนิพพาน จากการศึกษาคัมภีร์สืวิชัยชาดกพบว่า พระสืวิชัย โพธิสัตว์ตรัสรับสั่งกับปุโรหิตว่าการให้ทานเป็นเหตุปัจจัยให้บรรลุนิพพานได้

๒.๑๐ สรุป

คัมภีร์สืวิชัยชาดกเป็นชาดกนอกนิบาต ที่พระพุทธบริษัทชาวล้านนาแต่งที่เชียงใหม่ ที่ วัดพระเชตุพน หรือวัดสวนดอก แห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ล้านนา เมื่อช่วงประมาณปี ๑๙๗๔ – ๒๐๖๔ เล่าถึงเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายว่า พระองค์ทรงเคยบริจาคทานมาแล้วในสมัยที่เป็นพระโพธิสัตว์เป็นพระราชา कुमार พระนามว่า สืวิชัย

คัมภีร์สืวิชัยชาดกมีสาระสอนธรรมแก่คนทุกประเภทโดยเฉพาะผู้นำทางสังคม เช่น กษัตริย์ ทหาร คหบดี และพ่อค้า เนื้อหาที่นำมาแต่นั้น พระพุทธบริษัทนำมาจาก ๒ แหล่งใหญ่ คือ ๑) ที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก โดยเฉพาะคัมภีร์ชาดก อรรถกถา ฎีกาและพระธรรมบท ๒) ที่ไม่เกี่ยวกับพระไตรปิฎก เช่น มลทินปัญหาและตำนานหรือนิทานพื้นบ้านหลายเรื่อง การนำเสนอ เนื้อหานี้ พระพุทธบริษัทได้ใช้วิธีการเล่านิทานในกรอบของกำเนิดพระโพธิสัตว์ พอเติบโตก็มีการ ผนวชเข้าเมืองรองราชย์ เกิดสงครามและสันติภาพ ภู กเนรเทศและในที่สุดก็กลับเข้าเมือง ครองราชย์อีกครั้ง ซึ่งในแต่ละตอนเหล่านี้ ผู้ แต่งได้แทรกนิทานอิงธรรมะ ที่ทำ **ดี** งาม หรืออ่าน ได้ อรรถรสยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วยังได้แก่งคิดทางสังคมและศีลธรรมจรรยาเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะ

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการครองตน ครองคนและครองงาน ที่สำคัญ คือ คัมภีร์ สิวชัยชาดก ได้กล่าวถึงพระราชกุมารโพธิสัตว์ได้ทำหงส์ยนต์ ซึ่งน่าจะเป็นไปได้ว่า หงส์ยนต์นั้น คือ เครื่องบินเครื่องแรกของโลก และได้ให้แง่คิดเกี่ยวกับการผสมพันธุ์ระหว่างมนุษย์กับนางยักษ์นี้ ทายาทที่เกิดมาจากทั้งสองฝ่ายจะมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษอีกด้วย

เนื่องจากคัมภีร์สิวชัยชาดกเป็นคัมภีร์ที่เล่าเรื่องยาว พระพุทธรักษิตจึงใช้การประพันธ์ แบบร้อยแก้ว ร้อยกรอง และผสมร้อยแก้วร้อยกรอง จบเป็นตอน ๆ ตอนจบของคัมภีร์ มีลักษณะ คล้ายกับพระเวสสันดรชาดก และสุรูปชาดก โดยที่ตัวละครในเรื่องกลับชาติมาเกิดเป็นบุคคลร่วม สมัยกับพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน ให้คุณค่าเชิงประวัติศาสตร์ วรรณศิลป์ ศีลธรรมจรรยาและ ประเทืองปัญญา